

EESTI KEELE ÕPIK JA LUGEMIK

I KLASSILE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

H. BACHMAN, S. REBANE

Sündesemplar

EESTI KEELE ÕPIK JA LUGEMIK

I KLASSILE

40213

ARHIIVKOGU

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1956

Kinnitatud Eesti NSV Haridusministeeriumi poolt
7. sept. 1955. a.

2

ARHIIVKOGU

Meil on tarvis õppida.

N. Zabila

Kool köidab iga hoolast last.
Seal kõike teada saame,
ja tulevikust ilusast
seal seltsis unistame.

On mulle lahti iga tee,
ees väljavaated sajad,
kuid enne väga palju veel
mul õppida on vaja.

Ma tahan hästi õppida,
ma targaks saada püüan,
siis uhkusega kodumaa
mind oma pojaks hüüab.

1. Miks armastavad lapsed oma kooli?
2. Miks on vaja hästi õppida?
3. Milline tulevik ootab meie kodumaa lapsi?

Kes tööd teeb, see rõõmu näeb.

Kirjuta vihikusse.

Meie elame Nõurogude
Liidus. Meie kodumaa on
suur ja võimas.

KOOL

„Õppida, õppida, õppida!”

A. Uljanova

Lenin õppis koolis hästi. Sageli tulid koolivennad tema juurde. Üks ei osanud arvutada, teine ei osanud jälle midagi muud. Lenin aitas neid kõiki.

Meie kõik peame meeles Lenini sõnu: „Õppida, õppida, õppida!” Sellepärast õpime meiega hästi. Me oskame juba lugeda ja kirjutada.

Meil, nõukogude lastel, on hea elada. Elame õnnelikudena ja rõõmsatena.

Kes on teinud meie elu nii rõõmsaks?

Kes on teinud meie maa nii õnnelikuks?

Seda on teinud kommunistlik partei.

1. Kuidas õppis Lenin?
2. Mida veel tead Leninist?
3. Kuidas õpid sina?
4. Kuidas aidad oma kaasõpilasi õppimises?

Õpi sina niisama hästi, nagu õppis Lenin!

Lenin õppis koolis hästi.
Ta oli hea raaslane. Õpime
nii, nagu õppis Lenin.

ÄRAKIRJÄ TEKSTE.

Jutukeste kirjutamisel vihikusse jälggi sõnade kirjutamist. Kirjuta terve sõna korruga.

Koolis.

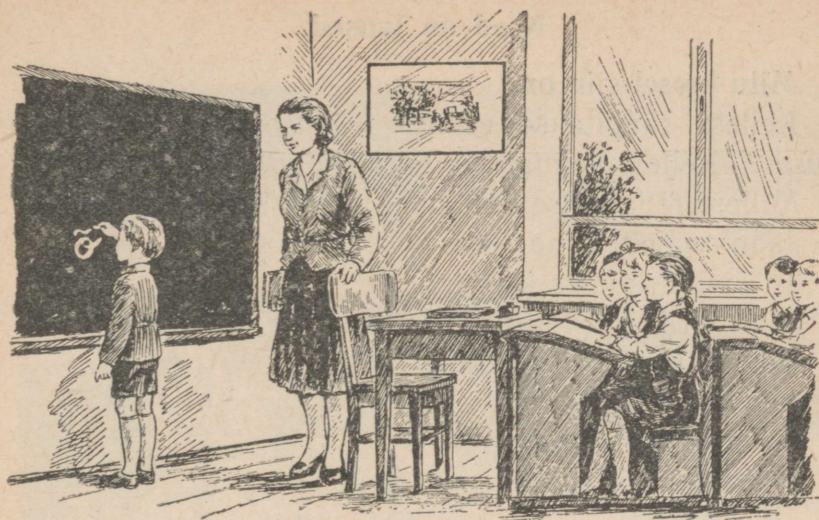
Koolis on hea õppida. Matemaatika tunnis arvutame. Eesti keele tunnis loeme. Kõigile meeldib joonistada.

Meie klass.

Meie klass on avar ja valge. Akendel õitsevad lilled. Vahetunnil avame aknad. Klassis hoiaime me puhtust.

Tunnis.

Õpetaja tuli klassi. Ta jagas meile vihikud kätte. Me olime hästi kirjutanud. Õpetaja kiitis meid.

Einetamas.

Algab suur vahetund. Lapsed pesevad käed puhtaks. Siis hakkavad nad sööma. Kõigile maitseb toit.

Linda äpardus.

Oli eesti keele tund. Linda otsis oma vihikut. Seda ei olnud kotis. Vihik oli kodus laual.

Uus raamat.

Täna on tore päev. Isa kinkis mulle raamatu. Raamatus on huvitavad jutud. Ka pildid on ilusad. Ma armastan väga lugeda.

KEELEÕPETUS.

LAUSE JA SÕNA.

Õpetaja seisab. Õpilased istuvad. Jaan kirjutab tahvlile. Pilt ripub seinal.

Need on laused.

Mitu lauset siin on?

Kellest räägitakse esimeses lauses? Kellest teises lauses? Kellest kolmandas lauses?

Millest räägitakse neljandas lauses?

Jaan on seitsmeaastane.

Ta õpib esimeses klassis.

Jaan on hea õpilane.

Kellest räägitakse nendes lausetes?

Mida teeb Jaan klassis?

Mida teeb õpetaja?

Mida teevad lapsed?

HARJUTUS 1.

Kirjuta laused vihikusse. Pildi asemele pane sobiv sõna. Sõna leia sulgudest.

Laused.

mängib palli.

kastab lilli.

valvab maja.

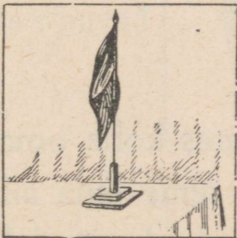
jookseb oksal.

(Tüdruk. Orav. Poiss. Koer.)

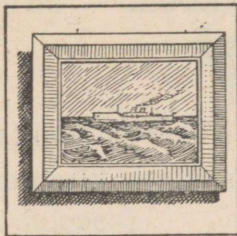
HARJUTUS 2.

Kirjuta laused vihikusse. Pildi asemele pane sobiv sõna. Sõna vali sulgudest.

Klass.

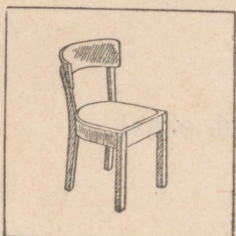
on laual.

ripub seinal.

asub pinalis.

seisab laua ees.

(Pilt. Lipp. Tool. Sulepea.)

Igal asjal oma koht.

K. Ušinski

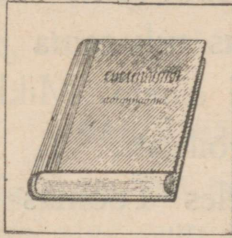
Liida hakkab hommikul ärgates kohe oma asju otsima: üks sukk on tal toolil, teine laua all; üks king süngi all, teist polegi toas. Liida jäändab igal hommikul, jäändab — ja hilineb kooli.

1. Mispärast Liida hilineb kooli?
2. Kuhu sina asetad õhtul oma riided ja koolitarbed?

HARJUTUS 3.

Kirjuta laused vihikusse. Pildi asemele pane sobiv sõna. Sõna vali piltide alt sulgudest.

Riulil asuvad

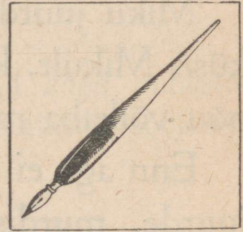
ja

Laulul on

ja

Varnas ripuvad

ja

Esikus on

ja

(kalossid, raamat, tindipott, palitu, kingad, kleit, vihik, sullepa)

Kolm klassikaaslast.

Mikul kadus võileib. Suurel vahetunnil einetasid kõik lapsed, aga Mikk seisis ukse kõrval.

Miku sõber Toomas tuli tema juurde. Ta küsis Mikult, miks ta ei eineta. Mikk vastas, et ta kaotas kooliteel oma võileiva.

„See on halb,“ ütles Toomas ja hammustas ise suure tüki leiba. „Lõunani on veel tükk aega.“

Miku juurde tuli veel teinegi sõber, Karli. Ta küsis Mikult, kus ta oma eine kaotas, ja andis talle nõu võileiba mitte taskusse, vaid kotti panna.

Enn aga ei küsinud üldse midagi. Ta tuli Miku juurde, murdis oma leivakäaru pooleks ja andis teise poole Mikule.

Vanasõna.

Kus viga näed laita, seal tule ja aita!

1. Missugune poiss käitus õigesti? Miks?
2. Kuidas sina oled oma klassikaaslasi abistanud?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 4.

Loe ja kirjuta järgmised laused. Täida lüngad lauseis sulgudes antud sõnadega.

Hea sõber.

Kõik ..... einetasid. Mikk seisis kurvalt .....
juures. Ta oli kaotanud ..... Miku juurde tuli
..... Ta andis ..... võileiba.

(lapsed, akna, võileiva, Enn, Mikule)

HARJUTUS 5.

Loe ja kirjuta järgnevad laused. Lause lõppu pane punkt. Punkti järel alga suure algustähega.

Laused.

Algab söögivaheaeg õpilased pesevad käed puhtaks
lapsed istuvad lauas sirgelt nad söövad vaikselt sööklast
lahkudes lapsed tänavad

Tund koolis.

J. Kaidla

Kell heliseb rõõmsalt siin majas,
mis lauludest, hõisetest kajas,
ja koridor vaikseks jääb varsti,
sest lapsed kõik ruttavad klassi.

Ju klassis on õpetaja,
ja lapsed kõik ootavad tasa,
täis sära ja põnevust silmad,
sest käes on tal vihikud virnas.

„Sa hoolikalt õppinud oled,
ja vihikus vigu sul pole.
On puhas ja kena su kiri,
nii kõigil peab olema vihik.“

1. Jutusta oma koolist.
2. Missuguseid ruume on teie koolis ja milleks neid kasutatakse?
3. Kirjelda oma klassiruumi.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 6.

Lõpeta lause õige sõnaga. Lause lõppu pane punkt.

Tõnu loeb . . . . .
Maie kirjutab . . . . .
Sulepea asub . . . . .
Vihik on . . . . .

laual
raamatut
tahvlile
pinalis

HARJUTUS 7.

Koosta sõnadest lauseid. Alga suure tähega. Lõppu pane punkt.

Meie klass.

1. avar, klass, meie, on
2. aknad, klassi, suured, on
3. lilli, palju, akendel, on
4. klass, on, alati, meie, puhas

N ä i d i s: Meie klass on avar.

Paha sulg.

Väike Ants vaevleb kogu tunni kirja kallal: kiri ei taha ega taha minna. Ka õpetaja on pahane:

„Ants, kui sa paremini ei kirjuta, siis jätan su pärast tunde kirjutama!“

Ants püüab, aga ikka töö ei lähe.

Siis hakkab Ants sulge puhastama. Oma suureks imestuseks näeb ta, et sulel on pikuti pragu sees.

Ruttu jookseb Ants õpetaja juurde. Ta surub sule otsa vastu küünt, nii et sule pragu hästi selgesti silma paistaks. Ise aga räägib tõsiselt:

„Õpetaja, lubage mulle teine, parem sulg. Sellega ei saa kirjutada, see on ju lõhki!“

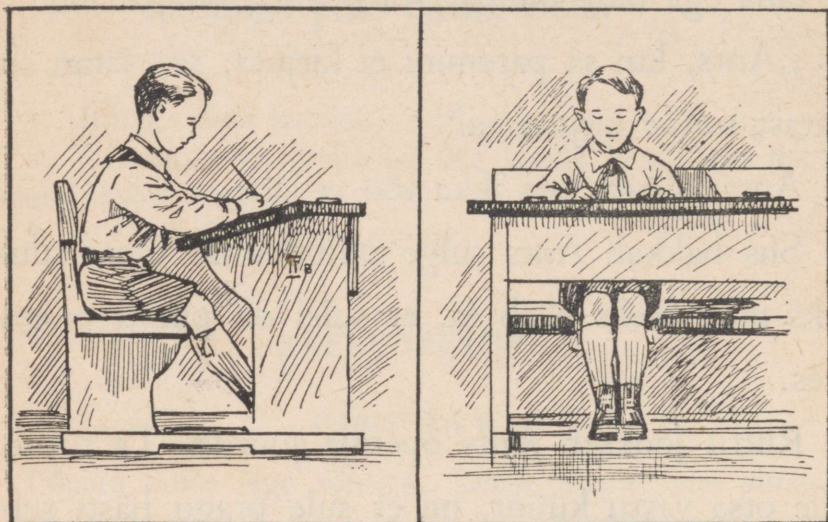
Iga algus on raske.

1. Miks ei saanud Ants hästi kirjutada?
2. Kuidas peab istuma kirjutamise ajal?
3. Kuidas tuleb sulepead käes hoida?
4. Missugused õpevahendid on kirjutamisel vajalikud?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 8.

Vaatle pilte. Loe küsimused ja vasta neile.

- 1) Kuidas Ants istub?
- 2) Kuidas asetsevad jalad istumisel?
- 3) Kuhu toetuvad käed?
- 4) Kuidas hoiab ta sullepead?
- 5) Kuidas peab asetsema vihik?

HARJUTUS 9.

Loe ja kirjuta laused. Vali õige sõna.

Laused.

1) Ants ... sulega.	loeb, kirjutab
2) Isa ... puid.	saeb, joonistab
3) Ema ... suppi.	keedab, õmbleb
4) Õde ... põrandat.	kujub, pühib

N ä i d i s: Ants kirjutab sulega.

Kõnelev paberitükk.

Kord vedeles klassi pörandal paberitükk. Keegi õpilastest ei märganud paberitükki. Õpetaja aga märkas seda kohe. Kaua vaatas ta paberitüki poole. Siis lausus ta lastele:

„Olge õige vagusi ja kuulake, mis see paberitükk meile tahab öelda!“

Lapsed kuulatasid. Nad olid nii vait, et oleks võidud hiire jooksmistki kuulda. Kuid paberitükk püsis oma paigal ja keegi ei kuulnud midagi. Õpetaja aga vaatas küsivalt õpilastele.

Lõpuks tõusis Ene pingilt. Vaikselt võttis ta paberitüki üles ja viis paberikorvi.

„Noh, mis nüüd?“ küsis õpetaja muheldes.

„Ma kuulsin, mis paberitükil oli öelda,“ vastas Ene.

Lapsed löid vaikides silmad maha.

L a u s u m a — ütlemas; m u h e l d e s — omaette naeratades.

1. Kuidas hoolitsemise klassi puhtuse eest? (värske õhk, puhas pörand ja tahvel)

2. Millised ülesanded on korrapidajal?

3. Kuidas teie klassi korrapidajad täidavad oma kohustusi?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 10.

Loe ja kirjuta laused õiges järjekorras.

Paberitükk pörandal.

Pörandal oli paberitükk.
Ta viis selle paberikorvi.
Õpetaja nägi seda.
Lõpuks tõusis pingilt Ene.

HARJUTUS 11.

Lõpeta laused. Puuduvad sõnad leia sulgudest.
Õpetaja tuli ... Pörandal vedeles ... Ene tõusis ... Ta viis paberitüki ...

(klassi, paberitükk, pingilt, paberikorvi)

Aus laps.

Aadu leidis kord tänavalt ilusa valge peaga noa. Poiss vaatas seda igast küljest nagu uut asja kunagi.

„Kelle oma see nuga peaks olema?“ küsis ta mitu korda. „Ah, ah, nüüd ma tean! See on ju Heino nuga! Viin talle noa kohe ära!“

Aadu viiski noa Heinole. Heino ema kiitis Aadut ja nimetas teda ausaks poisiks.

1. Mis oleks Aadu teinud siis, kui ta poleks Heino nuga ära tundnud?

2. Mida peab tegema leitud asjadega?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 12.

Kirjuta iga lause algusesse suur täht ja pane iga lause lõppu punkt.

Aus laps.

Aadu leidis tänavalt noa see oli Heino nuga kohe viis Aadu noa Heinole ta oli aus laps.

HARJUTUS 13.

Mõtle suuliselt lauseid, milles esineksid järgmised sõnad:

- 1) kooli
- 2) klass
- 3) raamat
- 4) vihik

Näidis: Meie armastame oma kooli.

Lihtsalt vana inimene.

Toomas ja Tiiu läksid kooli. Nende ees kõndis vanake. Oli väga libe.

Vanake libises ja kukkus.

„Hoi mu raamatuid!“ hüüdis Toomas, andis oma koolikoti Tiiu kätte ja jooksis vanakesele appi.

Kui ta tagasi tuli, küsis Tiiu:

„Kas see oli sinu vanaema?“

„Ei,“ vastas Toomas.

„Või ema?“ imestas Tiiu.

„Ei!“

„Noh, kas siis tädi? Või tuttav?“

„Ei, sugugi mitte!“ vastas talle Toomas naerdes. „See oli lihtsalt vana inimene!“

1. Mida sa arvad poisi käitumisest?

2. Kuidas oled sina abistanud vanemaid inimesi?

Hommikul käib nelja jalaga, lõunal kahe jalaga, õhtul kolme jalaga?

Hallpead austa, kulupead kummarda.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 14.

Loe ja kirjuta laused. Lauset alga suure algustähega, lõppu pane punkt.

Laused.

Lapsed läksid kooli nende ees kõndis vanake tee oli väga libe vanake kukkus lapsed aitasid vanakese üles

HARJUTUS 15.

Täida lüngad. Sõnad vali alt sulgudest.

Toomas... kodu poole. Tema ees kõndis... Tänav oli... Vanake... ja... Toomas... vanakese üles.

(vanake, sammus, libises, kukkus, libe, aitas)

Mesilane ja kärbes.

Mesilane oli õiel ja imes magusat õiemahla. Ka kärbse ninasse tungis magus õielõhn. Temagi lendas õie juurde, kus istus mesilane.

„Anna mulle pisut oma magusat mett! Kõht on mul tühi, aga mul pole aega süüa valmistada.“

„Mis sa siis ometi päev otsa teed?“ imestas mesilane. „Näen sind siia-sinna lendavat, aga pole sul kärgegi tehtud ega mett korjatud.“

„Mul on palju teha, üht ja teist asja ette võtta,“ kurtis kärbes, „seepärast ei jõua ma ühtegi tööd lõpetada.“

„Nii ei võigi su töö edeneda,“ vastas mesilane, „kui sa palju korruga ette võtad ja ühtegi tööd ei lõpeta.“

1. Missugust inimest mõeldakse mesilase all? kärbse all?
2. Seleta, mida tähendavad järgmised rahvasõnad.

Rahvasõnad.

Tee tööd tööajal, aja juttu jutu ajal.

Töö kiidab tegijat.

Tublidus ei tule tööta, osavus ei hooleta.

Tänasida toimetusi ära viska homse varna.

Mõistatus.

Väike lehmake, magus piimake.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 16.

Loe neid lauseid ja vasta küsimustele.

Mesilane ja kärbes.

Mesilane oli õiel. Ta imes õiemahla. Ka kärbse ninna tungis magus õielõhn. Temagi lendas õie juurde. Ta palus mesilaselt magusat mett.

- 1) Mitmest lausest koosneb see jutuke?
- 2) Mis pannakse kirjutamisel lause lõppu?
- 3) Missuguse algustähega algab lause?
- 4) Mitmest sõnast koosneb iga antud lause?

Lause koosneb sõnadest.

HARJUTUS 17.

Koosta antud sõnadest lauseid. Alga suure tähega.
Lõppu pane punkt.

Mesilane ja kärbes.

- 1) imes, mesilane, õiemahla, magusat
- 2) juurde, tema, kärbes, lendas
- 3) magusat, ta, mett, mesilaselt, palus

PEREKOND

Lapse tänu.

Rahvalaul.

Isakene, taadikene,
emakene, memmekene!
Küll sa nägid suure vaeva,
kui sa minda kasvatasid,
kasvatasid, kallistasid,
üles tõtsid, hüpatasid,
maha panid, mängitasid.
Ole terve, memmekene,
teiseks terve, taadikene,
minda nõnda kasvatamast,
kasvatamast, kallistamast.

1. Jutusta oma emast ja isast!
2. Kuidas vanemad hoolitsevad laste eest?
3. Kuidas sina oma vanemaid abistad?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 18.

Koosta lauseid, milles esineksid järgmised sõnad:

- 1) ema
- 2) isa

3) lapsed

4) kodu

Näidis: Ma armastan oma ema.

HARJUTUS 19.

Kirjuta lünka puuduv sõna. Õige sõna vali sulgudest.

1) ... töötab kolhoosis.

2) ... talitab kodus.

3) ... õpivad koolis.

4) ... pere elab õnnelikult.

(isa, ema, lapsed, kogu)

Kõigist parem.

L. Tolstoi

Väike Elvi läheb emaga turule. Tänaval rahvamurrus kaotab ta ema silmist. Laps seisab, nutab ja hüüab oma ema. Inimesed küsivad: „Missugune su ema on?“

Laps vastab nuttes:

„Kas te siis ei tea? Minu ema on see, kes on kõigist teistest parem.“

1. Mis ütles ta oma ema kohta?

2. Mispärast ta nii ütles?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 20.

- 1) Mitu lauset on jutukeses «Kõigist parem»?
- 2) Kellest on juttu esimeses lauses?
- 3) Kellest on juttu viimases lauses?

HARJUTUS 21.

Koosta suuliselt lauseid.

Laste abi.

Toomas

puid
saega
saeb

Sirje

harjaga
pühib
põrandat

Aino

noaga
kartuleid
koorib

Näidis: Toomas saeb puid saega.

Mõru kook.

Ükskord õhtul läks ema koos Tiiuga poodi. Reet aga jäi isaga kahekesi koju. Reet mõtles parajasti, mida tegema hakata, kui uksekell kõlises. Onu Kolla tuli külla. Ütles tere ja andis Reedale kaks kooki: ühe Reeda enda jaoks, aga teise Tiiu jaoks.

Isa ja onu rääkisid natuke suurte inimeste juttu ja hakkasid siis malet mängima.

Reet aga hakkas kooki sööma.

Kook oli väga hea: magus.

Reet sõi koogi ära. Isa ja onu aga mängisid malet aina edasi.

Reet vaatas Tiiu kooki. See paistis ka olevat väga hea kook. Kreemiga ja kirsikesega.

„Proovin veidi kirsikest,“ otsustas Reet.

Ja sõi kirsikese Tiiu koogi pealt ära.

Isa ja onu aga muudkui mängisid malet.

„Ei tea, mis maik sellel Tiiu koogil kah võiks olla,“ mõtles Reet.

Ja hakkas näksima. Näksis ja näksis. Küll oli hea!

Viimaks tulid ema ja Tiiu koju.

Reet jooksis Tiiule vastu:

„Onu Kolla tuli meile! Ja kooki tõi! Ühe mulle ja teise sulle. Näe, sinu oma on siin!“

Tiiu vaatas kooki ja krimpsutas nina:
„Imelik kook! Nii väike! Ja limpsitud!“
„Ma ainult ümbertringi natuke võtsin,“ selgitas Reet kiiresti.

Tiiu aga keeras Reeda poole selja ja ütles:
„Eks söö siis juba kõik ära!“
Reet jäi vakka. Mõtles: kuidas ma siis kõik ära söön... ainult ühe väikese tükikese võiks veel võtta.

Ja pistiski veel ühe tükikese kooki suhu.
See ei maitsnud talle aga enam sugugi. Suutäis käis muudkui suus ringi.

Ei tea, mis Tiiu koogil küll äkki viga võis olla?

Kes läheb?

Ema tuli laste juurde.

„Kes läheb tädile kirja viima?“

„Ma lähen varsti,“ ütles Toomas. „Ma sõidan praegu hobusega.“

„Ma lähen hiljem. Mängin praegu nukuga,“ ütles Aino.

„Ma lähen kohe,“ vastas Sirje. „Panen siis nuku riidesse, kui tagasi tulen.“

1. Kes meeldib lastest kõige enam? Miks?
2. Missugust last nimetatakse kuulekaks?
3. Kuidas peab laps käituma vanematega?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 22.

Moodusta järgmistest sõnadest õiged laused:

- 1) tuli, laste, ema, juurde,
- 2) tädile, ta, kirja, viia, palus,
- 3) kohe, Sirje, tädile, viis, kirja,
- 4) on, hea, Sirje, laps.

N ä i d i s:

Laused.

Ema tuli laste juurde.

HARJUTUS 23.

Loe ja kirjuta laused. Lõpeta lause õige sõnaga. Jälgi ga kirjutamist.

Laused.

- 1) Toomas sõidab nukuga
- 2) Aino mängib Sirjega
- 3) Ema saadab kirja hobusega

Minu poeg.

(Oleg Koševoi ema jutustus.)

Minu pojal Olegil oli sõber Griša. Oleg ja Griša mängisid päevad läbi aias. Griša ema oli sageli haige ning isa oli surnud. Griša elu oli raske.

Ma õmblesin Olegile esimeseks maiks kaks uut pluusi: lihtsa ja madrusepluusi. Madrusepluus meeldis Olegile eriti.

Järsku tuli ta minu juurde ja ütles:

„Tead, mul on praegu kaks pluusi, aga Grišal pole ühtegi. Kingime madrusepluusi Grišale.“

Ma keerasin madrusepluusi paberisse ja õnnelik Oleg viis selle oma sõbrale.

1. Kes oli Olegi sõber?
2. Mispärast võib Olegi nimetada heaks sõbraks? Leia palas need read, kus sellest räägitakse.
3. Kas sinul on olnud juhust sõpra rõõmustada?

KES?

Militsionäär juhib liiklemist.

Sõdur puhub signaali.

Arst ravib haigeid.

Maaler värvib.

Hobune veab koormat.

Tisler hõõveldab lauda.

Linnuke istub oksal.

Koer valvab maja.

Kass püüab hiiri.

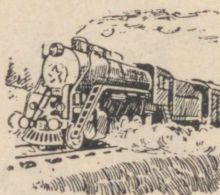
Kellest sa lugesid eelmistes lausetes?

Loe jämedama kirjaga trükitud sõnu! Need on kõik elusolendid. Nende kohta küsime kes? kelle? keda? kellega? jne.

MIS?

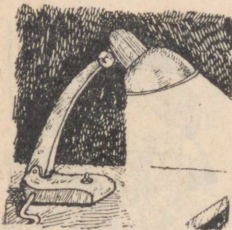
Auto sõidab.

Rong sõidab kiiresti.

Lennuk lendab kiiremini.

Lamp põleb.

Mantel ripub varnas.

Raamat on lahti.

1. Kuldnokk, 2. pääsuke, 3. lōoke, 4. ööbik, 5. kägu, 6. kurg, 7. metspart.

Leib on laual.

Supp on
taldrikul.

Pudel on riiulil.

Millest sa lugesid eelmistes lausetes?

Loe jämedama kirjaga trükitud sõnu! Need on esemed. Nende kohta küsime **mis? mille? mida? millega?** jne.

HARJUTUS 24.

Pane piltide alla jämedama kirjaga trükitud sõna asemele küsimus **kes?**

Kes?

Militsionäär, arst, ...

HARJUTUS 25.

1. Pane jämedama kirjaga trükitud sõna asemele küsimus **mis?**

2. Kirjuta vihikusse:

Mis?

Rong, lennuk, ...

Oleg Koševoi vanaema.

(Oleg Koševoi ema jutustus.)

Meil on kodus Olegi foto. Sinna on kirjutatud suurte lapselikkude tähtedega: „Mälestuseks kallile vanaemale Olegilt“.

Oleg armastas väga minu ema — oma vanaema. Vanaema armastas teda ka väga. Nad olid suured sõbrad.

Tsaariajal oli minu ema teenija. Ta jutustas Olegile palju sellest, kui raske oli ta elu vanasti. Väike Oleg ei läinud äragi vanaema juurest. Kõike oli tal vaja teada. Mispärast olid rikkad inimesed nii ahned? Mispärast oli neil nii palju raha vaja? Mispärast vaesed inimesed nii palju töötasid, aga ikkagi nälgisid ja külmetasid?

Ühtegi vastust ei jätnud vanaema võlgu. Ta jutustas talle Leninist ning Stalinist ja sellest, kuidas kommunistid rahva võimule viisid.

Oleg kasvas ja temast sai tubli kommunistlik noor. Kui saksa fašistid tungisid meie kodumaale, siis võitles nende vastu ka Oleg. Vanaema abistas Olegi ja teisi kommunistlikke noori. Ta valvas nende relvi ja aitas neil salakoosolekuid korraldada.

Niisugune oli Oleg Koševoi vanaema.

A h n e — tahab kõike palju.

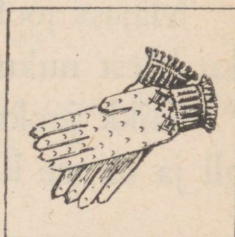
1. Kes oli Olegi hea sõber?
2. Mida jutustas vanaema Olegile?
3. Kuidas kaitses Oleg kodumaad?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 26.

Vaatle pilte ja ütle, mis esemed on sinna joonistatud.

Mis see on?

Kirjuta riietusesemete nimed piltide järjekorras.

Riided.

(müts, põll, sall, palitu, kindad, kampsun)

Loe sõnad.

Kingad, palitu, särk, saapad, vildid, tuhvlid, kasukas, kleit, kalossid, põll, säärrikud, jakk, botikud.

Kirjuta riietusesemete nimetused ja seejärel jalatsite nimetused.

Riided.

Palitu, ...

Jalatsid.

Kingad, ...

Mis isa ütles Mikule?

Mikk jooksis aeda. Ta haaras väikese Tiina käest nuku ja jooksis aias kaksiratsa kepphobu seljas ringi. Tiina hakkas nutma.

Majast jooksis Miku vend Jaak. Ta võttis Miku käest nuku ning kepphobu ära.

Mikk jooksis isale kaebama. Aga isa istus akna all ja oli ise kõike näinud.

1. Miks võttis Jaak Miku käest nuku ja kepphobu ära?

2. Missugust last võib nimetada hoolimatuks, ebasõbralikuks?

3. Mis ütles isa Mikule?

4. Kuidas hoolitsed sina oma õdede ja vendade eest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 28.

Vaatle pilte ja nimeta, millised mänguasjad on joonistatud.

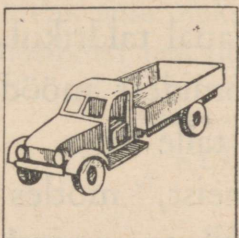
Mis see on?

See on ...

See on ...

See on ...

See on ...

Milliseid mänguasju veel tead? Nimeta neid. Kirjuta mänguasjade nimetused piltide järjekorras.

Mänguasjad.

(pall, trumm, auto, nukk)

HARJUTUS 29.

Loe ja kirjuta esiteks kooliasjade nimetused ja siis mänguasjade nimetused.

(raamat, pall, yihik, sulepea, pliiats, nukk, joonlaud, trumm, sulg, tindipott, lennuk, pinal)

Kooliasjad.

Raamat, . . .

Mänguasjad.

Pall, . . .

Ploomikivike.

L. Tolstoi

I

Emma ostis ploome ja tahtis neid anda lastele pärast lõunasööki. Need olid laual taldrikul.

Vello käis mitu korda ploomidest mööda. Ta nuusutas neid. Nad meeldisid talle väga.

„Heameelega sööksin ühe neist,“ mõtles Vello.

Kedagi ei olnud toas. Vello ei suutnud enam oodata. Ta võttis ühe ploomi ja sõi selle ära.

Enne lõunasööki luges ema ploomid üle — üks puudus. Ta rääkis sellest ka isale.

II

Lõunasöögi ajal küsis isa:

„Kuidas on, lapsed, kas keegi teist sõi ühe ploomi ära?“

Kõik ütlesid: „Ei söönud!“

Vello punastas kui vähk ja ütles ka: „Ei, mina ei söönud!“

Siis ütles isa: „Et keegi teist salaja ploomi söi, see pole hea. Häda ei ole aga selles. Häda on selles, et ploomides on kivid. Kes ei oska süüa ja neelab kivi alla, see võib haigestuda. Ma kardan seda.“

Vello kahvatus ja ütles:

„Oh ei! Ma viskasin kivi aknast välja.“

Kõik hakkasid naerma, aga Vello nutma.

1. Miks hakkas Vello nutma?
2. Kuidas sina oleksid käitunud Vello asemel?
3. Missugust last nimetad ausaks ja julgeks lapseks?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 30.

Vaatle pilte ja vasta küsimusele.

Mis see on?

Kirjuta puuviljade nimetused piltide järjekorras.

Puuviljad.

(õun, ploom, kirss, pirn)

HARJUTUS 31.

Mis see on?

Kirjuta aedviljade nimetused piltide järjekorras.

Aedviljad.

(kurk, porgand, kaalikas, kapsas)

HARJUTUS 32.

Kirjuta välja puuviljade nimetused, seejärel aedviljade nimetused.

Peet, pirn, sibul, õun, kõrvits, apelsin, kartul, sidrun, ploom.

Puuviljad.

Pirn, ...

1. Leevike, 2. tihane, 3. varblane, 4. vares, 5. harakas, 6. rähn,
7. metsis, 8. hakk.

Tuletikud.

Juku oli üksinda toas. Ta tõi kapist tuletikud välja ja hakkas nendega mängima.

Selle kardetava mängu oli ema ammu ära keelanud. Aga Juku ei hoolinud keelust.

Kui poiss esimese tiku nipsutas toosi küljelt minema, põletas ta oma sõrme. Teine tikk kukkus isa voodisse. Toas pääses tuli lahti.

Juku kohkus väga. Ta jooksis õue ja hakkas appi hüüdma.

Juku hädakisa kuulsid kõik majaelanikud ja tulid appi. Nad said veel suure vaevaga tule kustutada.

1. Miks ei tohi tuletikkudega mängida?
2. Missuguseid tuleõnnetusi on juhtunud hooletuse tõttu?
3. Kuidas hoiduda tuleõnnetustest?

Vanasõnu.

Ettevaatus on tarkuse ema.

Parem karta kui kahetseda.

Hooletus ees, õnnetus taga.

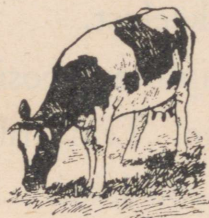
Hooletus ja õnnetus on seltsimehed.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 33.

Vaatle pilte. Kes neile piltidele on joonistatud?

Kes see on?

Kirjuta piltide järjekorras.

Koduloomad.

HARJUTUS 34.

Kes see on?

Kirjuta piltide järjekorras.

Metsloomad.

(jännes, karu, orav, rebane)

HARJUTUS 35.

Kirjuta välja koduloomade nimetused, seejärel metsloomade nimetused.

(koer, rebane, hunt, hobune, orav, siga, jänes, lehm, karu, lammas)

Koduloomad.

Koer, ...

Metsloomad.

Rebane, ...

Õunte jagamine.

Kord tuli ema aiast, pani lauale kaks õuna ja ütles:

„Need on teile, tüdrukud!“

Reet vaatas õunu. Pilutas silmi, mõõtis sala-
mahti: üks õun oli natuke suurem, aga teine õun
oli jälle natuke väiksem.

Reet napsas suurema õuna ja hakkas sööma. Tiiule jäi üle see natuke väiksem. Võttis selle, sõi ära.

Nüüd aga pani ema lauale veel ühe õuna. Oli see vast suur! Ja punane!

„See on teile kahe peale,“ ütles ema.

Kohe oli Reet jalul ja jooksis kööki. Tuli tagasi, nuga käes. Ja lõikas õuna pooleks.

Tiiu vaatas õunatükke. Pilutas silmi. Hakkas uurima. Uuris ühelt poolt ja teiselt poolt.

„Aga Reet!“ ütles ta viimaks. „Oled õuna nii täpselt pooleks lõiganud, et nüüd sa ei saagi endale suuremat tükki võtta.“

Reeda põsed muutusid algul roosaks ja siis päris punaseks. Peaaegu niisama punaseks nagu õunapooled.

Malle maitse.

Väike Mall istus lauda lõunat sööma. Ta maitsest suppi, pani lusika lauale ja lausus: „See supp ei ole hea, ta ei maitse mulle sugugi.“ Ema kostis: „Praegu pole mul aega teist sööki keetma hakata, küllap õhtuks saame parema.“

Pärast lõunat läks ema aeda rohtu kitkuma. Mall aitas ema töö juures ja kandis korviga rohtu. Nõnda jõudis õhtu kätte. Õhtusöögiks tõstis ema jälle supivaagna lauale.

Mall maitsest lusikaga suppi ja kiitis: „See on palju parem supp, kui lõuna ajal oli,“ ning hakkas kärmesti sööma. Ema naeratas ja sõnas: „See on just seesama supp, mida sa lõuna ajal ei tahtnud.“

1) Miks maitsest Mallele supp õhtul paremini kui lõunal?

2) Kuidas peavad lapsed vanemaid abistama?

Tühi kõht on kõige parem kokk.

KEELEÕPETUS.

TÖÖ SÕNASTIKUGA I.

Vaatle pilti. Loe laused ja ütle, missugused sõnad tuleb asetada punktide asemele.

Kooliteel.

Mööda teed läheb väike .....
Ta läheb kooli. Ta on esimese
klassi .....

- 1) Leia puuduvad sõnad sõnastikust.
- 2) Pea meeles, kuidas nad kirjutatakse.
- 3) Kirjuta laused vihikusse. Punktide asemele pane vajalikud sõnad.
- 4) Kontrolli, kas kirjutasid sõna õigesti.

HARJUTUS 36.

Loe ja ütle, mida väljendavad jämendatult trükitud sõnad: riiet, jalatsit või mööblit.

Puusepp valmistab **lauda**. Kingsepp parandab **saa-**
paid. Rätsep õmbleb **palitut**. Maaler värvib **pink**i.

Näärikuusk Sokolnikis.

I

Sokolniki lastekodus korraldati näärikuusk.
Näärikuusk oli ehitud.

Kõik mänguasjad olid lapsed ise valmistanud. Oli karusid, jäneseid ja elevante.

Kõik ootasid Leninit. Õues hakkas tuiskama. Tuul vilistas ja keegi ei kuulnud, millal auto oli sõitnud maja ette.

Autost väljus Vladimir Iljitš.

Ta riietus lahti ja tuli laste juurde tuppa. Need tundsid ta kohe ära, kuid vaatasid Leninile otsa ja vaikisid.

Vladimir Iljitš küsis:

„Kes teist oskab „Kassi ja hiirt“ mängida?“

Esimesena vastas kõige suurem tüdruk, Veera:

„Mina!“

„Mina ka!“ hõiskas Ljoša valjusti.

„Noh, ole siis sina kass,“ ütles Vladimir Iljitš.

II

Lapsed asusid ringi. Ja näärikuusk oli keskel.

Väike Katja määrati hiireks.

Ljoša hakkas Katjat taga ajama. Katja haaras kinni Leninist. Vladimir Iljitš tõstis ta kõrgele.

„Kass ei saa hiirt kätte!“

Siis oli hiireks Senja. Ljoša püüdis teda, haaras ta kinni ja sai hiireks, aga Senja kassiks.

Mängiti kaua ja kõigil hakkas palav.

Pärast hakkasid kõik jooksuma ümber kuuse.

Väike Katja jooksis Vladimir Iljitši kõrval. Vladimir Iljitš hoidis tal käest kinni.

Sel ajal kandsid seltsimees Krupskaja ja Maria, Vladimir Iljitši õde, tuppa suure korvi kingitustega. Need kingitused oli Lenin toonud lastele.

Kes sai auto, kes pasuna, kes trummi. Katja sai nuku.

Niisugune oli näärikuusk Sokolniki lastekodus.

1. Kuidas elavad lapsed meie maal?
2. Miks on meil hea elada?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 37.

Loe ja vaatle sõnu ja leia, missugused sõnad vastavad küsimusele **kes?** ja missugused küsimusele **mis?**

Auto, poiss, pall, kuusk, tüdruk, korv, kass, hiir, nukk, hobune, karu, raamat, jänes, vihik.

N ä i d i s:

Kes?

Poiss, ...

Mis?

Auto, ...

HARJUTUS 38.

Loe ja ütle, mida väljendavad jämendatult trükitud sõnad: mänguasja või õppetarvet.

Õpilane loeb raamatut. Katja mängib nukuga.
Poiss teritab pliiatsit. Poiss viskab palli.
Tüdruk kirjutab vihikusse. Senja ehitab klotsidest
maja.

HARJUTUS 39.

Loe laused. Aseta lünka küsimus **kes?** või **mis?**
Lapsed (...) ehtisid näärikuuske. Näärikuusk (...) seisis keset ruumi. Algas huvitav mäng. Väike Katja (...) oli hiir. Ljoša (...) oli kass. Siis toodi kingitused (...) sisse.

N ä i d i s :

Kes? ja **mis?**

Lapsed (kes?) ehtisid näärikuuske.

Õpi ootama!

K. Ušinski

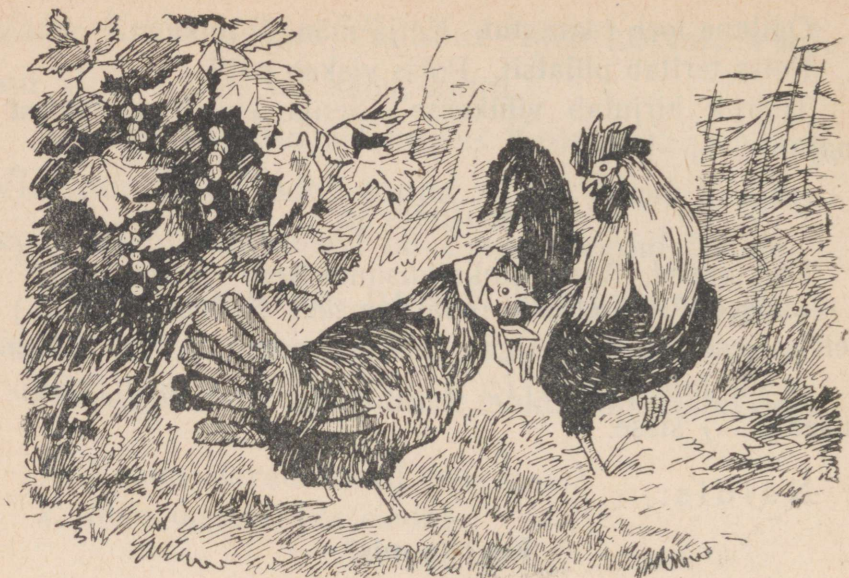
1.

Ükskord elasid õde-venda, kukeke ja kanake. Kukeke jooksis aeda ja hakkas nokkima rohelisi sõstraid. Kanake ütles talle:

„Ära söö, Peedu, oota, kuni sõstrad küpsevad!“

Peedukene ei kuulanud õe sõna, nokkis ja nokkis senikaua, kui vaevalt jaksas koju minna.

„Ai-ai,“ nuttis kukk. „Olen haige, õeke, haige.“

2.

Kukeke paranes ja läks põllule. Jooksis, hüppas, läks higiseks. Jooksis jõe äärde külma vett jooma. Kanake hüüdis talle:

„Ära joo, Peedu, oota, kuni jahtud!“

Kukeke ei kuulnud ja jõi külma vett. Kohe hakkas tal palavik tõusma. Vaevaga sai õde ta veel koju viia. Siis jooksis ta arsti järele. Arst kirjutas Peedule kibedat rohtu ja Peedu lamas kaua aega haigevoosis.

3.

Kukeke paranes talveks ja nägi, et jõgi kattus jääga. Kukeke tahtis uisutama minna, aga kanake ütles temale:

„Oota ometigi, Peedu, lase jõgi korralikult jäässe minna. Praegu on jää alles liiga õhuke, upud ära.“

Ei kuulunud kukeke õe sõna: läks jõeale uisutama. Jää murdus ja kukeke kukkus sulpsti! vette.

Vanasõnu.

Kes ei mõista kannatada, see ei mõista elada.

Kes kannatab, see kaua elab.

1. Jutusta looke nii, et kukekese ja kanakese asemel on tegelasteks lapsed.
2. Miks lapsed ei või süüa tooreid marju?
3. Mispärast ei või juua higisena külma vett?
4. Missugust last mõeldakse kukekese all?

KEELEÕPETUS.

SUUR ALGUSTÄHT. PÄRISNIMED.

See on Toomas.
Klassi parim
suusataja on Toomas.

See on Kai.
See on Kai e kelk.

See on Rein.
Väike Rein uisutab.

Inimeste nimed kirjutatakse suure algustähega. Need on pärisnimed.

HARJUTUS 40.

Kirjuta järgnevate nimede seast välja esiteks kõik tütarlaste nimed, siis poiste nimed. Tõmba nimedes suurele algustähele kriips alla.

Helle, Tõnu, Epp, Andres, Anu, Peeter, Merike, Jaak, Maret, Rein, Reet, Vello, Katja, Miša.

Tütarlaste nimed.

Helle, Epp, ...

Poiste nimed.

Tõnu, Andres, ...

Kaks sikk.

Kaks kangekaelset sikk juhtusid kord kitsal purdel vastamisi. Üks tahtis ühele, teine teisele poole jõge minna.

„Tee lahti!“ hüüdis valge.

„Taga paremaks!“ kisendas must. „Mine aga tagasi ja lase mind üle, ma olin esimesena purdel!“

„Sul pole meelt peas!“ vastas valge. „Ma olen kaks korda nii vana kui sina ja nüüd peaksin sulle teed andma! Mitte ilmaski!“

„Kuid mina näitan, kellel õigus on!“ ähvardas must sikk ja tõusis tagujalgadele püsti.

„Kas arvad, et ma sind kardan?“ kisendas valge sikk.

Pikemalt mõtlemata löid sikkud oma tugevad otsmikud kokku, sarved ristamisi. Siis kaotasid mõlemad tasakaalu ja kukkusid sügavasse jõkke. Sealt pääsesid nad hädavaevalt eluga kaldale.

Kangekaelne — jonnakas, paindumatu;
purre — palk (laud) üle jõe või oja; otsmik —
otsaesine.

1. Miks nimetatakse sikke kangekaelseteks?
2. Mida näitab see jutt?

Rahvatarkust.

Kübemest tuli, sõnast tüli.

Kaks kõva kivi ei jahvata head jahu.

Targem annab järele.

Pada sõimab katelt, ühed mustad mõlemad.

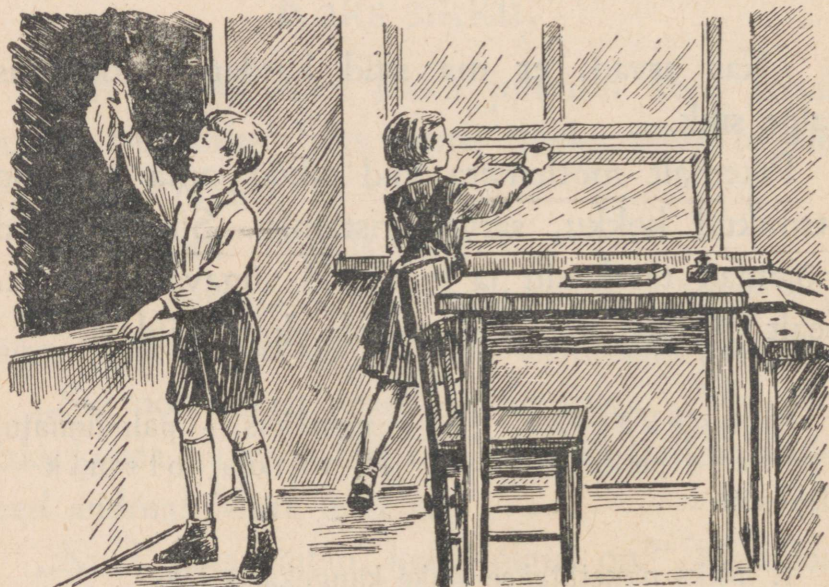
KEELEÕPETUS.

PÄRISNIMED. PEREKONNANIMED.

Korrapidajad.

Täna on korrapidajad **Malle Saar** ja **Jüri Tamm**.
Homme on korrapidajad **Piret Teras** ja **Kalle Rannaste**.

Nimed ja perekonnanimed kirjutatakse suure
algustähega. Need on pärisnimed.

Jüri Tamm.

Malle Saar.

HARJUTUS 41.

Loe ja kirjuta laused. Punktide asemele pane laste nimed ja perekonnanimed. Tõmba joon alla nimede suurele algustähele.

Korrapidajad.

Täna on korrapidajad ..... ja .....
Tahvlit puhastab ..... Akna avab ..... Korrapidajad
töötavad hoolega.

HARJUTUS 42.

Loe ja kirjuta laused. Punktide asemele aseta vaja-
likud nimed.

Koolis.

Meie kooli nimi on .....
Meie õpetaja nimi on .....
Täna on korrapidajad .....

Kuldlind ja papagoi.

Tiiu ja Reet mängisid aias. Tiiu leidis liiva seest ilusa ümmarguse kivi — just nagu linnu-
muna. Ta näitas seda kivi õele ja ütles:

„Näe! Mul on, sul ei ole, vat!“

Reet jäi tõsiseks ja hakkas mõtlema.

Tiiu aga tegi liiva sisse pesa, pani kivi pessa ja ütles veelkord:

„Mul on, sul ei ole, vat!“

Reet mõtles ikka veel. Siis äkki hakkas keps-
lema ja hüüdis:

„Aga minul on põõsas linnupesa ja ilus lind
istub munade peal!“

„Kus kah asi!“ vastas Tiiu. „Minul on aia
nurgas papagoi pesa. Ja papagoi räägib inimese
keeles.“

„Kas eesti keeles?“

„Eesti keeles jah!“

„Aga minu lind oskab iga keelt. Ükskord lau-
lis isegi türgi keeles. Ja kui ilusasti ta veel laulab,
ohh!“

„Aga minu papagoi on ilus kirju! Ja munad pesas on veel kirjumad!”

„Aga minu lind on kullast ja munad pesas on tal ka kullast — ja kui ilusasti nad päikese käes veel säravad!”

Äkki astus isa põõsa tagant välja, labidas käes, ja ütles:

„Näidake mulle oma linnupesi!”

Tiiu ja Reet aga jäid üsna vakka. Ainult nohisid natuke.

Ei tea, miks nad küll oma linnupesi isale näidata ei tahtnud?

Kotkas ja kass.

K. Ušinski

I

Küla taga mängis lõbusasti kass oma poegadega. Väike perekond oli väga õnnelik. Äkki ilmus suur kotkas. Nagu välk sööstis ta kõrgusest alla ja haaras ühe kassipoegadest. Kotkas ei jõudnud aga veel lendu tõusta, kui kassiema oma küüned ta sulgedesse lõi. Kotkas laskis kassipoja lahti ja astus vana kassiga võitlusse. Algas lahing.

II

Kotkal olid võimsad tiivad, kõver nokk ja tugevad jalad. Ta rebis kassi nahka ja kriimustas teda. Aga kass ei kaotanud vaprust. Ta lõi oma küüned kotkasse ja pures läbi ta parema tiiva.

Võit hakkas kalduma kassi poole. Kuid kotkas oli alles väga tugev, kass aga juba väsinud. Ta kogus oma viimse jõu, tegi osava hüppe ja paiskas kotka maha. Kotkas jäi lebama. Kass unustas oma haavad. Ta hakkas vigastatud poega lakkuma.

S ö ö s t m a (sööstis) — tormama, hüppama;
v õ i m a s (võimsad) — tugev; p a i s k a m a
(paiskas) — tõukama, lükkama.

1. Kirjelda kotkast.
2. Loe palast laused, milles väljendub emaarmastus.

KEELEÕPETUS.

PÄRISNIMED. LOOMADE NIMED.

HARJUTUS 43.

Loe laused ja leia neis pärisnimed.

Polla ja Miisu.

Väikesel Kaarlil on koer Polla. Tal on ka kass Miisu. Polla ja Miisu pole just sõbrad. Sageli tülitsevad nad omavahel.

**Koerte, kasside ja teiste loomade nimed kirjutatakse suure algustähega.
Need on pärisnimed.**

HARJUTUS 44.

Kirjuta loomade nimesid.

Loomade nimed.

Muri, Esku, Miira, ... (veel 5 nime).

HARJUTUS 45.

Kirjuta lünka puuduv looma nimi.

Kolhoosis.

Malle onu elas maal. Tal oli suur kirju lehm. Lehma nimi oli . . . . . Onul oli karvane must koer. Koera hüüti . . . . . Hiiri püüdis väle . . . . . Sageli tülitsesid . . . . . ja . . . . . omavahel.

(Muriks, Kirjak, Ints, Muri)

TALV

Lapsed, tuppa!

E. Vöhrmann

Lapsed, tuppa! Tali tuleb!
Lumelell on õues ju!
Linnud läinud lõunamaale,
lilledel on surmakuu!

Tuuleeit ju tõstab tiibu,
tormitaat see tuiskab teel,
pakane on väsimata
jõe ning järve pinnal töö!

Lapsed, tuppa! Jüts, kus aabits?
Koolitöö sind ootab ju!
Mees peab tarkust taga nõudma:
noorus on ju külvikuu!

L e l l — isa vend; o n u — ema vend; p a k a n e —
kõva külm.

1. Missugused linnud lahkuvad sügisel?

2. Mis juhtub loodusega sügisel?
3. Seleta luuletuses esinevat väljendust:
«Mees peab tarkust taga nõudma:
noorus on ju külvikuu.»

Rahvasõna.

Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea.

Mõistatus.

Hambaid ei ole, aga pureb?

Sajab lund.

L. Voronkova

Puhusid külmad tuuled ja talv undas korstnas:
„Ma tulen, u-u-u-u!“

Tanja jooksis akna juurde:

„Lund sajab!“

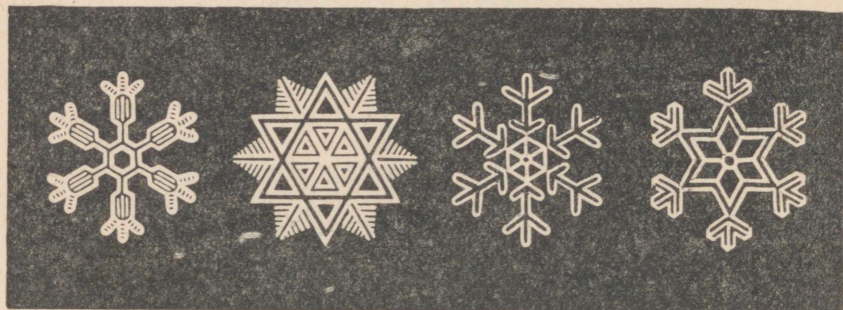
Kogu taevas ja õhk oli täis lumehelbeid. Lume-
helbed lendasid ja keerlesid.

Tanja haaras räti ja jooksis trepile. Ta sirutas
peopesa — lumehelbed langesid ka peopesale. Nad
olid kerged kui udusuled. Tanja vaatles neid tähe-
kesi.

Lund muudkui sadas ja sadas. Hiljem tuli
päike välja, lumi hakkas särama, kiirgama. Ja

Tanjal hakkas nii lõbus, nagu oleksid saabunud pühad. Ta jooksis Mati poole ja koputas aknale:
„Mati, tule ruttu välja — meile tuli talv!“

1. Miks rõõmustab esimene lumi lapsi?
2. Vaatle joonisel olevaid lumeräitsakaid ja kirjelda neid.

Mõistatusi ja rahvatarkust.

*Külm kui jää, valge kui sai, pehme kui sulg?
Õues mäena, toas veena?
Mees ehitab kirveta silla?
Külm teeb vete üle sillad.*

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 46.

Kirjuta sõna algul sulgudes olev täht õigesti.

Talvel.

Väike (t)anja jooksis trepile. Ka (m)uri tuli sinna. Mõlemaid rõõmustas esimene lumi. Ainult (m)iisule ei meeldinud see. Lumi tegi (m)iisu käpad märjaks.

HARJUTUS 47.

Leia lehmade ja koerte nimesid. Kirjuta need vihkusse.

Lehmade nimesid.

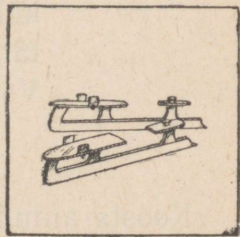
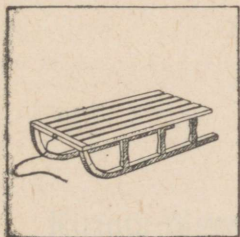
Mustik, Tähik, ... (veel 4 nime).

Koerte nimesid.

Pauka, ... (veel 4 nime).

Koosta jutuke!

Talvelõbud.

Talverõõm.

Hõissa! Õues lumesadu,
talvevaikus varjab maad,
valges lumes põld ja padu,
metsad imeilusad.

Kasuk selga, kindad kätte,
külma varjuks karvamüts,
täna taevas lumeläte.

Vallatu on väike Jüts.

P a d u — soine koht, org. Mis kasvab p a o s?
L ä t e — allikas.

1. Mis teeb lastele talvel rõõmu?
2. Mis teeb talvel metsa ilusaks?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 48.

Kirjuta salmike vihikusse. Puuduv sõna leia luuletusest.

Talverõõm.

Kasuk selga, ... kätte,
külma varjuks .....,
täna ..... lumeläte.
Vallatu on väike .....

HARJUTUS 49.

Koosta antud sõnadest õiged laused.

Talvel.

- 1) pehmet, lund, sajab
- 2) õues, lapsed, lumesõda, mängivad
- 3) on, puud, kaetud valgete mütsidega
- 4) imeilus, talvine, on, loodus

Aastas on 12 kuud.

Kuude nimed on: jaanuar, veebruar, märts, aprill, mai, juuni, juuli, august, september, oktoober, november, detsember.

Nädalapäevade nimed on: esmaspäev, teisipäev, kolmapäev, neljapäev, reede, laupäev, pühapäev.

Mõistatusi.

*Üks tamm, kaksteist haru,
igal harul neli pesa,
igas pesas seitse muna,
igal munal ise nimi.*

*Kaksteist venda edasi
rühivad kõik sedasi,
et ei taba teineteist.
Keda tunned sina neist?*

Harjutus.

Kirjuta õiges järjekorras.

Ööpäev.

Lõuna, hommik, öö, õhtu.

Nädal.

Teisipäev, neljapäev, reede, esmaspäev, kolmapäev, pühapäev, laupäev.

Aastaajad.

Sügis, kevad, suvi, talv.

Kalender.

Isa töölaua kohal seinal rippus kalender. Igal õhtul tuli väike Ats isa juurde ja ütles: „Ema käs-
kis mind magama minna. Eks ole, isa, üks päev
on siis jälle möödas? Kas tohin nüüd kalendrist
ühe lehe ära rebida?“

Atsile tegi see suurt rõõmu, kui isa lubas lehe
kalendrist ära käristada.

Siis vaatas ta, kas homse päeva number kalend-
ris on punane või must. Kui number oli punane,
siis keerutas Ats rõõmsasti paar tiiru kannal ringi.
Ats teadis nüüd kindlasti, et homme on puhke-
päev.

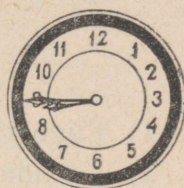
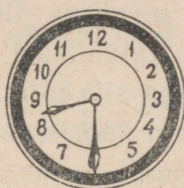
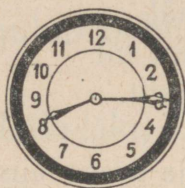
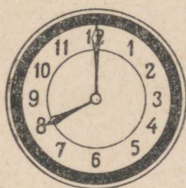
K ä r i s t a d a — ä r a r e b i d a . M i s k ä r i s e b ?

T i i r — r i n g , p ö ö r e r i n g i .

1. Millal võis Ats isa juurde tulla?
2. Mis talle seal meeldis?
3. Mida teadis Ats kalendrist?
4. Milleks kasutame kalendrit?

Kell, meie ajanäitaja.

1. Mispärast on vaja tunda kella?
2. Missuguseid kelli oled näinud?

Kui palju on kell?

Mõistatusi.

*Käib ööd ja päevad, ei pääse mees paigastki?
Jalgu ei ole, aga käib; suud pole, aga ütleb, millal
magama minna, millal tõusta?*

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 50.

Kirjuta oma päevaplaan.

Minu päevaplaan.

I

Kell kaheksa ma .....
Siis .....
Kell .....
Kell .....
Kell .....

II

Kell .....
 Nüüd .....
 Kell .....
 Kell .....
 Kell .....

HÄÄLIK JA TÄHT.

Väljas talv ja tore jää,
 uisutada ülihää!
 Rataskaari enne nii
 ja siis jälle teisiti.

1) Lugege laul kooris.

2) Loenda sõnad esimeses ja teises lauses.

3) Häälda ja jälgi, missugused häälikud esinevad järgmistes sõnades:

1) hea — ..... häälikut (tähte)

2) tore — ..... häälikut (tähte)

3) talv — ..... häälikut (tähte)

4) väljas — ..... häälikut (tähte)

Sõnad koosnevad häälikutest (tähtedest). Häälikuid me hääldame, kuuleme. Tähti me kirjutame, näeme.

HARJUTUS 51.

Vaatle esitatud sõnu. Leia nendes häälikute ja tähede arv.

Sõna	Häälikud	Tähed
isa seinal õhtul väike kalender	3	3

Metsatööl.

H. Ant

Isa kaasa võttis Jaani,
läksid täitma metsaplaani.
Poiss nüüd koormal, piits tal peos,
juhhib hobust metsaveos.

Läki-läki, labakindad, —
ega metsa paljalt minda! —
vildid, kasukas ja sall,
heinakott on istmeks all.

Sihka-sahka saage sahin,
langevate puude ragin.
Täna metsas me kolhoos
raielangil töötab koos.

Brigaad — tööliste rühm metsas või põllul; raielank — raiumisele määratud metsaos.

1. Milliseid töid teevad kolhoosnikud talvel?
2. Kuidas töötab metsatöölise brigaad? (Jutusta pildi järgi.)
3. Kuidas veedavad talve kolhoosilapsed?

Talvetööd kolhoosis.

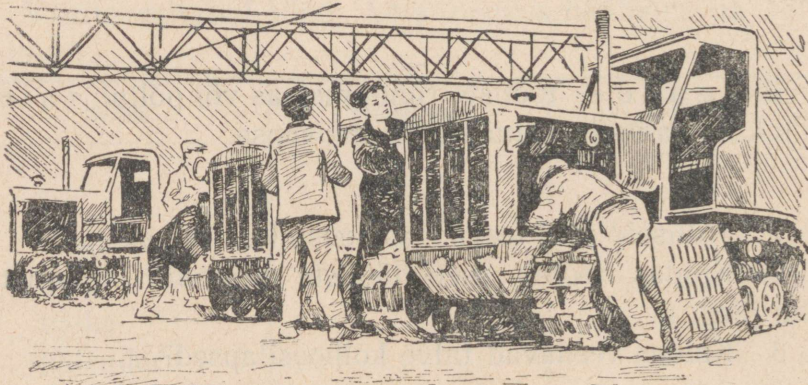

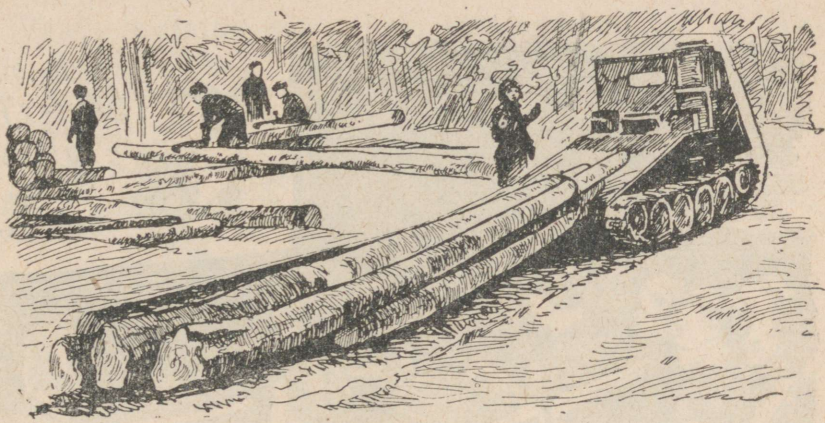
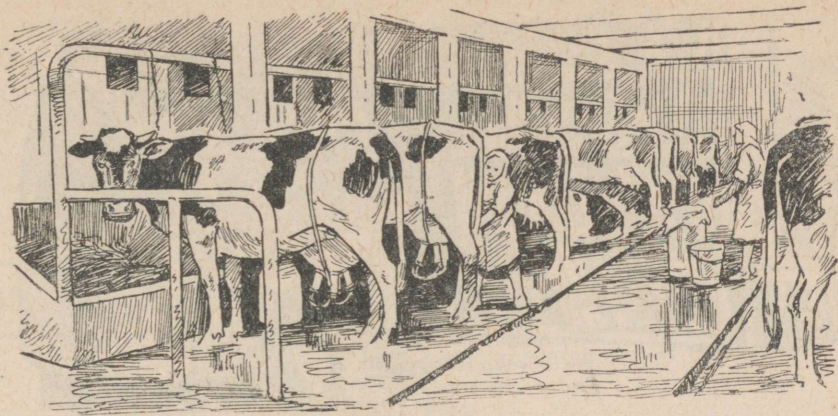
Metsatöölise brigaad töötab metsas.

Koostage ühiselt jutuke.

Talv kolhoosis.

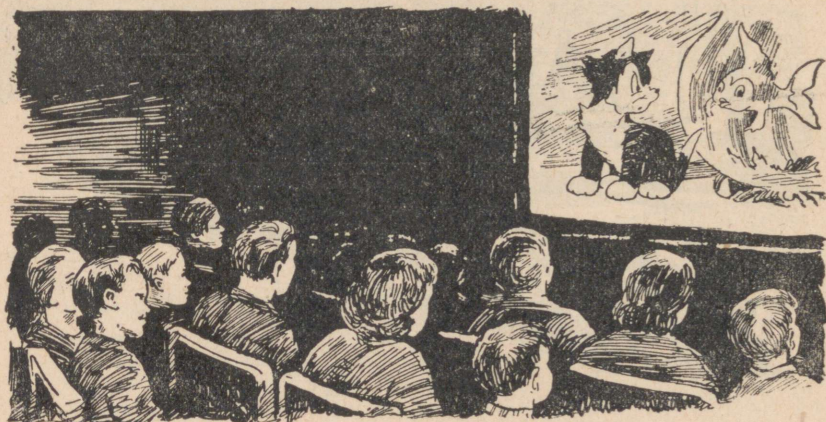
1. Päeval:

2. Ohtul:

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 52.

Vaatle esitatud lauset.

Rataskaari enne nii
ja siis jälle teisiti.

- 1) Lugege see lause kooris.
- 2) Häälitage sõna «enne» aeglaselt.
- 3) Häälitage häälikud eraldatult: e, n, e.

- 4) Sõnas «enne» esinevad kolm häälikut.
Häälik **n** on pikk ja kirjutatakse kahekordselt **nn**.
- 5) Häälitage sõna «nii» aeglaselt.
- 6) Häälitage häälikud eraldatult: **n, i**.
- 7) Sõnas «nii» esineb kaks häälikut.
Häälik **i** on pikk ja kirjutatakse kahekordselt **ii**.

Häälikuid ja tähti võib sõnas olla eri arvul.

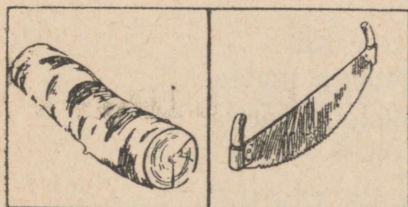
HARJUTUS 53.

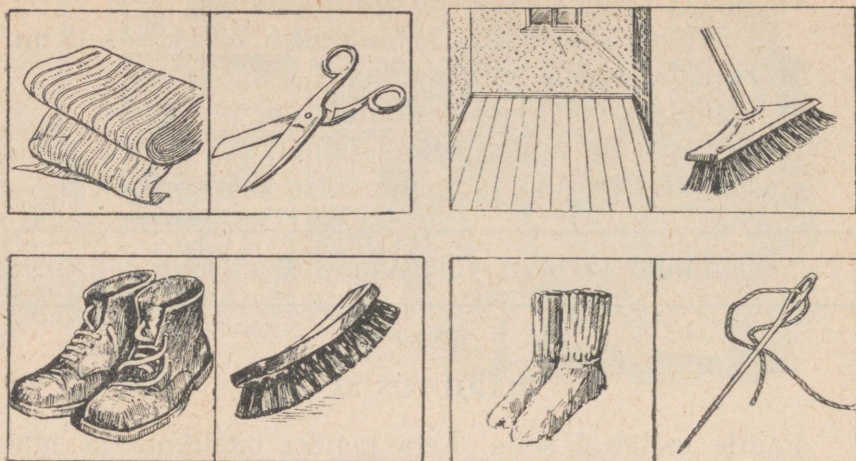
Vaatle esitatud sõnu. Leia nendes häälikute ja tähtede arv.

Sõna	Häälikud	Tähed
jälle	4	5
kaasa	4	5
nüüd		
piits		
sall		
puud		
kolhoos		
töötab		
poiss		

Koosta lauseid!

Millega töötame.

Näidis: Puid saeme saega...

HARJUTUS 54.

Loe vaikselt kõik järgnevad laused mitu korda läbi. Kirjuta vihikusse ainult need laused, milles kõneldakse talvest.

Pealkirjaks:

Talv metsas.

Päike kõrvetab väga.
 Kõikjal on palju lund.
 Põldudel lõigatakse rukist.
 Kolhoosnikud sõidavad regedega metsa.
 Supeldakse ja pritsitakse üksteist veega.
 Lumi krudiseb ree all.
 Puud on kaetud lumega.

TÖÖ SÕNASTIKUGA II.

Loe ja vaatle, millised sõnad pead asetama punktide asemele. Leia jutukesele pealkiri.

.....

Talvel on ..... kõigil tööd. Metsatöölise ..... töötab metsas. Ühed ..... parandavad tööriistu. Loomi hooldavad ..... Nii töötatakse sõbralikult koos.

- 1) Leia puuduvad sõnad sõnastikust.
- 2) Pea meeles, kuidas neid sõnu kirjutatakse.
- 3) Kirjuta laused.
- 4) Kontrolli, kas sõnad on kirjutatud õigesti.

Uisutamas.

Väljas talv ja tore jää,
uisutada ülihää!
Rataskaari enne nii
ja siis jälle teisiti.

Uisutamas Minni, Manni,
Miku, Juku, väike Anni,
Karja-Murigi on reas —
arvab: laps ta laste seas.

Jää on libe nagu klaas,
uisud aina undamas!
Ainult üks veel: „Ära kuku!
Muidu pärast nutad, Juku.“

Mõistatus.

Sünnib sügisel, sureb kevadel?

1. Missuguseid talvelõbusid tunned?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 55.

Loe ja vaatle esitatud sõnu. Leia häälikute ja tähtede arv sõnades.

Sõna	Häälik	Täht
uisutada	8	8
siis	3	4
teisiti		
Minni		
väike		
klaas		
veel		

HARJUTUS 56.

Loe ja vaatle järgmist lauset. Leia sõnades häälikute ja tähtede arv.

Uisutamas.

Jää on libe nagu klaas,
uisud aina undamas!

Kui jää on veel nõrk.

Öösel oli kõva külm. Hommikul kattis järve sile jääkaas. Meeme jooksis järvele jääd katsuma. Ta astus ettevaatlikult jääle. See kandis Meemet üsna hästi. Ei pragunenudki palju.

„Tore oleks jääle liugu lasta!“ mõtles Meeme. Ta võttis hoogu ja kihutas siis libisedes edasi.

Seal aga juhtus äpardus. Meeme kaotas tasakaalu ja kukkus prantsti! jääle. Nõrk jää murdus ja Meeme vajus külma vette.

Õnneks ei olnud vesi selles kohas sügav. Meeme ronis kohe veest välja ja jooksis ruttu koju.

1. Missuguseid õnnetusi on juhtunud nõrgal jääle?
2. Kuidas hoiduda õnnetustest jääle?

KEELEÕPETUS.

TÄISHÄÄLIKUD.

HARJUTUS 57.

1. Häälta jämendatult trükitud tähti.

Kui jää on veel nõrk.

Öösel oli kõva külm. Meeme jooksis järvele jääd katsuma. See kandis Meemet üsna hästi.

Häälta täie häälega:

a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü Need on täishäälikud.

Laula neid häälikuid mõnel tuntud viisil. Kas neid saab laulda?

2. Kirjuta antud laused vihikusse. Jämendatult trükitud tähtedele tõmba joon alla.

N ä i d i s: Öösel oli kõva külm.

HARJUTUS 58.

Tõmba sõnades esinevatele täishäälikutele joon alla.

Täishäälikud.

Nõrk jää murdus. Meeme vajus vette. Vesi ei olnud sügav. Meeme ronis välja. Ta jooksis ruttu koju.

Äpardunud koerasõit.

I

Hea mõte.

Kaljo kuulis kord vanemalt vennalt Teedult, et kaugel põhjamaal sõidavad inimesed koertega.

Kaljole see lugu meeldis. Ta mõtles, et oleks hea ka Pollaga sõitu teha. Kelk oleks saaniks, Polla hobuseks. Aga kuidas Pollat saani ette rakendada? Kaljo pidas nõu Priiduga.

„Kas tead, Priidu, põhjamaal sõidavad inimesed koertega? Mul on tubli koer Polla, temaga võiks ka sõita.“

Priidu oli osav poiss ja meisterdas igasuguseid

asju. Ta oli kohe nõus Kaljot aitama. Poisid valmistasid Pollale nõorist parajad rakmed ja ühel päeval katsusidki sõitu teha.

1. Kust teadis Teet, et põhjamaal sõidetakse koer-
tega?

2. Miks seal hobustega ei sõideta?

II

Kass ajab sõidu nurja.

Polla ei tahtnud algul küll rakmeid kaelas kanda ja saani vedada. Varsti aga harjus ta oma tööga ja jooksis kiiresti saanikese ees. Poistele tegi kiire sõit suurt lõbu.

„Näe, kus on alles sõit!“ rääkis Kaljo.

„Ohoi! Las käia!“ kihutas Priidu omalt poolt koera.

Külarahvas vaatas ja mõtles endamisi:

„Küll on aga naljamehed, sõidavad koeraga!“

Polla kihutas veel kiiremini.

Äkki jooksis üle tee kirju kass. Kass kargas vilksti! koera eest aiaposti otsa ja sealt aeda. Polla tahtis kassi taga ajada. Ta unustas hoopis, et veab kelku, ja hüppas kassile järele. Poisid lendasid uperkuuti lumehange, aga haiget ei saanud kumbki.

Nüüd naersid nad valju häälega oma äpardunud koerasõitu. Veel rohkem naersid aga teised poisid, kes vaatasid sõitu pealt.

R a k m e d — hobuseriistad.

1. Miks tahtsid poisid koeraga sõita?
2. Miks ei saanud poisid koera juhtida?
3. Mõttele lookesele teistsugune lõpp.

KEELEÕPETUS.

KAASHÄÄLIKUD.

HARJUTUS 59.

Kaljo mõtles, et oleks hea Pollaga sõitu teha. Kelk oleks saaniks, Polla hobuseks. Kaljo pidas nõu Priiduga. Häälida jämendatult trükitud tähti. Nimeta neid tähti: b-be, d-de, g-ge, h-ha, j-jot, k-ka, l-el, m-em, n-en, p-pe, r-er, s-es, t-te, v-ve.

b, d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v on kaashäälikud.

Proovi neid häälikuid laulda. Kas neid saab laulda?

HARJUTUS 60.

Kirjuta laused ja tõmba kaashäälikutele joon alla. Polla jooksis saanikese ees. Poistele tegi sõit suurt lõbu.

Kaashäälikud.

Polla jooksis.....

HARJUTUS 61.

Tõmba järgmises harjutuses kaashäälikutele joon alla.
Üle tee jooksis kirju kass. Polla hüppas kassile järele.
Poisid lendasid lumme.

Kaashäälikud.

Üle tee .....

HARJUTUS 62.

Tõmba järgmises harjutuses täishäälikutele joon alla.
Poisid naersid oma koerasõitu. Teised poisid vaatasid
sõitu. Nad naersid veel rohkem.

Täishäälikud.

Poisid naersid .....

HARJUTUS 63.

Märgi järgmistes sõnades täishäälikud ja kaas-
häälikud.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
naer	a, e	n, r
vali	a, i	v, l
otsa		
koer		
järele		
sõit		

Vaata aknale!

I

Vaata aknale! Kogu klaas on täis huvitavaid jääroose, mis joonistas külmataat. Õues on külm. Kõikjal on lumi: maas, katustel ja puudel.

II

Vaata talvehommikul õue! Lumel hüplevad varblased. Külma käes on nad kohevil ja ümmargused nagu pallid. Hüplevad ja otsivad toidurauksesi.

Siinsamas jalutavad tähtsalt varesed ja sibavad hakid. Kõik vaatavad ringi, kas kuskil ei leidu suupoolist.

S u u p o o l i s t — t o i d u p a l a .

1. Leida mõlemale osale pealkiri.
2. Kuidas sa hoolitsed lindude eest talvel?

Aseta lindude nimed õigele kohale.

Linnud.

Sügisel lahkuvad meilt . . . . .

Talveks jäävad meile . . . . .

(lõoke, vares, varblane, kuldnokk, pääsuke, kurg, rähn, hani, tihane, luik, harakas)

HARJUTUS 64.

Kirjuta antud laused vihikusse ja täida lüngad. Sõnad vali alt sulgudest.

Linnud talvel.

Õues hüplevad . . . . . Siin jalutavad ka . . . . . Söögi-
lauakeste juures lendavad . . . . . Nad kõik otsivad . . . . .
(toitu, varblased, tihased, varesed)

HARJUTUS 65.

Leia antud sõnades täis- ja kaashäälikud.

Täis- ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
vaata	aa, a	v, t
aknale		
klaas		
joonistas		
maas		
lumel		
otsivad		
toitu		

Metsas sirgus kuuseke.

R. Kudaševa

Meil metsas sirgus kuuseke,
on metsas kodu tal.
Ta suvel haljasokkane
ja haljas lume all.

Tal laulu laulis tuisusuu:
„Sa puhka vaikset und!“
Ja külma kaitseks kandis tuul
ta ümber pehmet lund.

Näe, jänku tema okste all
siin tihti kepsu lõi.
Ja sõrkides va susi hall
end vahel siia tõi.

1. Missuguseid puid nimetame igihaljasteks?
2. Missugused puud langetavad sügisel lehed?

I g i h a l j a s — alati haljas, roheline;
s õ r k i d e s — laisalt joostes;
s u s i — hunt.

HARJUTUS 66.

Koosta antud sõnadest õiged laused.

- 1) ilus, metsas, kasvab, kuusk
- 2) haljas, alati, ta, on
- 3) lind, lõbus, oksale, hüppas, kuuse

HARJUTUS 67.

Kirjuta järgnev salm vihikusse. Tõmba täishäälikutele joon alla. Pealkirjaks:

Täishäälikud.

Näe, jänku tema okste all
siin tihti kepsu lõi.
Ja sörkides va susi hall
end vahel siia tõi.

Taat ja rebane.

Muinasjutt

I

Kord oli rebasel kange nälg. Lonkis koidu ajal metsas ringi. Otsis, millega nälga kustutada, aga ei leidnud midagi.

Äkki kuuleb ta reekriginat. Hiilib vaatama, näeb: taat sõidab kalakoormaga. Rebasel hea nõu kallis. Jookseb läbi metsa taadist hulga maad ette. Siis hüppab teele, heidab siruli, teeskleb surnut.

Taat sõidab, sõidab. Äkki hobune jääb seisma, norskab. Taat vaatab: rebane lamab keset teed, ei liiguta oimugi. Taat ronib reelt maha, tõukab Reinu jalaga, sõnab:

„Mis surnud, see surnud!“

Võtab sabast kinni, viskab reele. Ise mõtleb:
„Sellest saab eide kasukale ilusa krae.“

Ronib siis tagasi reele, sõidab edasi. Rebane taadi selja taga pillub kõik kalad ükshaaval teele. Pärast libistab enesege reelt, kaob metsa.

II

Taat ei märka midagi, sõidab edasi. Hiljem korjab rebane kalad kokku, kannab metsa kuuse alla. Sööb, nii et kõht valutab.

Taat jõuab koju, ajab hobuse rehe alla. Läheb tuppa, lausub eidele:

„Tõin su kasukale uhke krae. Mine vaata, rehe all kalakoorma otsas!“

Eit läheb rehe alla, vaatab: pole kalu, pole kraed. Hüüab taati. Taat tuleb, vaatab, hõõrub silmi. Viimaks taipab: küllap see rebane oli elus!

On küll kahju kaladest, veel rohkem kraest, aga parata pole midagi.

Lonkima (lonkis) — hulkuma; koit (koidu ajal) — varahommikune aeg; teesklema — silma- kirjatsema. Ei liiguta oimugi — meele- märkusetä.

1. Kuidas iseloomustada rebast selle jutu järgi?
2. Kuidas öeldakse inimese kohta, kes on kaval?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 68.

Kirjuta harjutus ja aseta kriipsu asemele puuduv täht. Õige täht leia palast.

Taat ja rebane.

K - rd o - i r - basel k - nge n - lg. Ta l - nkis met - as ri - gi. Ta e - leid - ud mid - gi.

HARJUTUS 69.

Koosta antud sõnadest õiged laused.

Rebase kavalus.

- 1) lebab, teel, rebane, kaval
- 2) rebase, reele, viskab, taat
- 3) pillub, reelt, rebane, teele, kalad
- 4) ei, taat, midagi, märka

HARJUTUS 70.

Aseta kriipsu asemele puuduv kaashäälik. Õige kaashäälik leia palast.

Kalade kadumine.

Re - ane korja - kala - kok - u. Ta kan - ab nad
kuu - e al - a. Taa - jõua - ko - u. Tal po - e ka - u
ega k - aed.

HARJUTUS 71.

Leia järgmistes sõnades täis- ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
metsas	e, a	m, t, s, s
taat		
rebane		
vaatab		
kinni		
sõidab		
tuppa		

Hunt kalu püüdmas.

Muinasjutt

I

Rebane kannab taadilt saadud kalad paksu kuuse alla hunnikusse. Istub siis kalahunniku juures, sööb ja mõnuleb. Hunt juhtub sealt mööda minema.

„Uih, kui palju sul kalu!“ imetleb ta. „Kust sa nad said?“

„Ise püüdsin,“ kiitleb rebane.

„Anna mulle kah!“ mangub hunt. Aga rebane ei anna.

„Kes niisugust tühja asja teiselt küsib!“ noomib ta. „Igaüks püüab ise.“

„Ma pole kunagi püüdnud,“ hädaldab hunt. „Õpeta, kallis vader, kuidas seda teha!“

Rebane kohe nõus.

II

Kui pimedaks läheb, sörgivad mõlemad küla alla järvele. Sealt käivad naised kaelkookudega vett viimas ja on selleks jäässe augu raiunud.

„Pista nüüd saba siia auku,“ õpetab rebane, „ja ära sa enne hommikut liiguta.“ Ise lippab minema.

Hunt istub kogu öö, saba jääaugus, ja vahib igavusest taevatähti. Koidu ajal katsub ettevaatlikult tõmmata, tunneb: üsna raske! Mõtleb:

„Oh-oh, kui palju kalu! Ootan veel natuke aega, siis saan veel rohkem.“

III

Vahepeal läheb taevaserv ikka punasemaks ja punasemaks. Varsti kuulduv küla poolt naiste jutukõminat. Tulevad august vett viima. Hundil viimane aeg kalanoot välja tõmmata. Tõmbab, tõmbab — ei tule. Saba on kõvasti jäässe külmunud. Naised juba päris ligidal. Näevad hunti. Pistavad kisama:

„Urjah, hunt! Urjah, hunt!“

Nüüd võtab hunt kõik jõu kokku. Tõmbab ja tõmbab, nii et jää ragiseb. Ja üks tõmbagi viimaks saba jääst välja. Verise ning valutava sabaga jookseb hunt metsa.

M a n g u m a — pealeajavalt paluma, nuruma;
k a e l k o o g u d — õlapuu ämbrite kandmiseks.

Jutusta, mis oled veel kuulnud rebase kavalusest.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 72.

Aseta kriipsu asemele puuduv täishäälik. Õige täishäälik leia palast.

Rebane ja hunt.

Reb - ne k - nnab k - lad kuus - all - . H - nt l - heb sealt mööd - . Ta m - ngub rebas - lt k - lu. Ag - reban - ei ann - .

HARJUTUS 73.

Leia järgmistes sõnades täis- ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälik	Kaashäälik
paksu	a, u	p, k, s
kuuse		
alla		
istub		
söüb		
hunt		
mangub		

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 74.

Kirjuta harjutus ja asetage kriipsu asemele puuduv kaashäälik. Õige kaashäälik leia palast.

Hunt ja rebane.

Hu - t ja reba - e lähe - ad jä - vele. Hun - pis - ab sa - a au - u. Ta püüa - saba - a ka - u.

HARJUTUS 75.

Kirjuta laused ja tõmba täishäälikutele joon alla:

Täishäälikud.

Hunt võtab jõu kokku. Tõmbab. Jää ragiseb. Valutava sabaga jookseb hunt metsa.

TÖÖ SÖNASTIKUGA III.

Loe ja vaatle, millised sõnad on vaja asetada punktide asemele. Leia pealkiri.

.....
Oli külm ..... Miku pani selga sooja .....
Ta võttis ..... ja läks ..... Küll oli tore .....!

- 1) Leia sõnad sõnastikust.
- 2) Pea meeles, kuidas nad kirjutatakse.
- 3) Kirjuta laused, punktide asemele aseta õiged sõnad.
- 4) Kontrolli, kas sõnad on õigesti kirjutatud.

HARJUTUS 76.

Täienda lauseid uute sõnadega.

Lumi on valge, kohev, ...

Vesi on märg, ...

Ilm on külm, ...

Tuul vingub, ...

NÕUKOGUDE ARMEE

Jossif Vissarionovitš Stalin.

Stalin oli meie juht ja õpetaja. Stalini nime tunneb kogu maailm.

Stalin juhtis nõukogude rahvast võitluses rahu eest.

Paraad.

On täna rõõmus pidu
Nõukogude Armeel.
Näed sõjameeste ridu
nii kindlalt käimas teel.

Neil aumärgid rinnas
ja teraskiivrid peas.
Ning võimsalt liigub linnas
tank tanki järel reas.

Ja talvetaeva viivad
me teraslinde teed;
viisnurki kandvad tiivad —
me õhujõud on need.

Näed sõjameeste ridu,
kel võidulipud eel.
On täna rõõmus pidu
Nõukogude Armeel.

Paraad — sõjaväe pidulik ülevaatus.

1. Miks nimetatakse Nõukogude Armeed rahu-
armeeks?

KEELEÕPETUS.

LÜHIKE JA PIKK TÄISHÄÄLIK.

Loe esitatud salm ja pane tähele jämedama kirjaga trükitud häälikute **pikka** või **lühikest** hääldamist.

Ja talvetaeva viivad
me teraslinde teed;
viisnurki kandvad tiivad
me õhujõud on need.

Täishäälikuid hääldame kas lühidalt või pikalt. Lühikese täishääliku kirjutame **ühe** tähega, pika täishääliku aga tavaliselt **kahe** tähega: **aa, ee, ii, oo, uu, õõ, ää, öö, üü.**

HARJUTUS 77.

Kirjuta esitatud salm vihikusse. Tõmba pikale täishäälikule joon alla.

Pikk täishäälik.

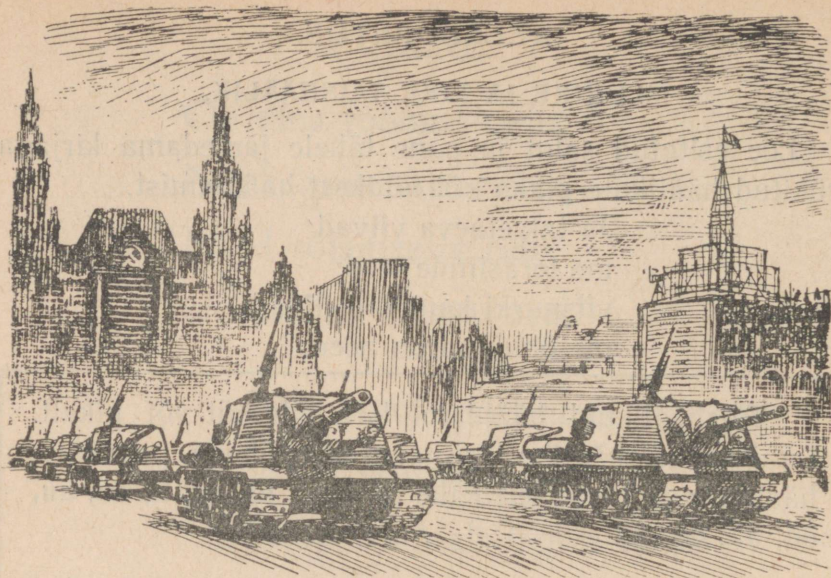
Näed sõjameeste ridu,
kel võidulipud eel.
On täna rõõmus pidu
Nõukogude Armeel.

HARJUTUS 78.

Täida lüngad vajaliku pika täishäälikuga. Need pikad täishäälikud leia luuletusest.

Pikk täishäälik.

Ja talvetaeva v - - vad
me teraslinde t - - d;
v - - snurki kandvad t - - vad —
me õhujõud on n - - d.

Nõukogude Armeepäev.

Kahekümne kolmas veebruar on Nõukogude Armeepäev.

Kahekümne kolmandal veebruaril on Moskvast Punasel väljakul suur paraad.

Nõukogude Armeepäev kaitseb meie kodumaad ja meie piire vaenlaste eest.

Nõukogude Armeepäev on võimas ja võitmatu.

Nõukogude rahvas armastab oma armeed.

Au nõukogude rahvale!

Au Nõukogude Armeele!

1. Kes kaitseb meie kodumaad?
2. Missugune on Nõukogude Armees?

Kirjuta vihikusse õpetaja juhtimisel lauseid Nõukogude Armeest.

HARJUTUS 79.

Leia sobivad sõnad ja täida lüngad.

Paraad.

Paraadil marsivad ..... Võimsalt liiguvad täna-
yail ..... Kõrgel õhus lendavad ..... Täna on
..... pidupäev.

HARJUTUS 80.

Leia antud sõnadest täis- ja kaashäälikud.

Täis- ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
armee	a, ee	r, m
veebruari		
väljak		
paraad		
kodumaa		
võimas		

Noor kangeline.

Nõukogude Armees sõdurid sõitsid rindelt koju puhkusele. Nad ei teadnudki, missugune oht neid varitseb.

Rong lähenes väikesele jaamale. Seal elas pioneer Linda. Tüdrukuke nägi aknast, et vaenlase lennuk heitis pomme raudteele. Ta jooksis sinna vaatama ja nägi, et tee oli ühes kohas purustatud.

Varsti tuleb aga rong. Ei ole enam aega joosta isale — jaamakorraldajale teatama. Linda jäi rongi ootama.

Peagi tuli nähtavale läheneva rongi suits. Linda võttis kaelast oma punase rätiku ja hakkas sellega lehvitama. Vedurijuht märkas hoiatust ja peatas rongi.

Sõdurid ja töölised parandasid kiiresti tee. Rong võis edasi sõita.

Nõnda päästis pioneer paljude inimeste elu.

O h t — hädaoht; v a r i t s e b — ootab.

1. Missugust kahju tegi lennukilt heidetud pomm?
2. Jutusta lühidalt lookese sisu.
3. Missuguseid muid lugusid julgeist lastest oled kuulnud?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 81.

Kirjuta palake vihikusse. Pikale täishäälikule tõmba joon alla.

Noor kangelane.

Vaenlase lennuk heitis pomme raudteele. Pioneer Linda nägi seda. Ta lehvitas pioneerirätikut. Rong peatus. Linda päästis paljude inimeste elu.

HARJUTUS 82.

Loe küsimused läbi ja leia õiged vastused. Sõnad vali alt sulgudest. Kirjuta vihikusse ainult vastused.

Linda kangelastegu.

Kuhu sõitsid sõdurid?	Sõdurid sõitsid .....
Mis lähenes jaamale?	Jaamale lähenes .....
Mida märkas Linda?	Linda märkas vaenlase ....
Millega Linda lehvitas?	Linda lehvitas punase ....
Kes märkas hoiatust?	Hoiatust märkas .....
Kelle elu päästis Linda?	Linda päästis paljude ..... elu.

(koju, rong, lennukit, rätikuga, vedurijuht, inimeste)

Neljajalgsete sanitarid.

I

Suure Isamaasõja ajal käis äge lahing.

Metsa serval lamas Nõukogude sõdur. Vaenlase kuul haavas teda raskesti.

Tõusis tuul. Tuisk hakkas haavatut lumme matma.

Ja korraga, nagu läbi une, tundis lamaja, et keegi hingab raskesti tema kõrval. Suure vaevaga avas ta silmad. Paari sammu kaugusel temast seis pika karvaga hundikoer. Kaelarihma küljes rippus tal puust kepik.

Haavatu elustus. Nüüd ei olnud ta enam üksinda.

„Koerake! Siia, siia!“

Koer liputas sõbralikult saba. Siis haaras ta kepikese suhu, pööras ümber ja jooksis ära.

„Ära läks!“ ohkas haavatu ja sulges silmad.

II

Kuid koer tuli tagasi. Ja mitte üksinda. Ta tõi kaasa kaks inimest saaniga. Need olid sanitarid. Nemad saatsidki koera haavatuid otsima.

Koer hüppas haavatud sõduri juurde ja lakkus ta nägu. Sõdur silitas koera ja ütles:

„Mul on paunas šokolaadi. Andke see koerale. Ta päästis mu elu.“

Sanitarid sidusid haava kinni, panid haavatu saani ja viisid haiglasse. Nüüd on ta täiesti terve.

III

Kuidas said sanitarid teada, et koer leidis haavatu? Väga lihtsalt: kepikese järgi. Kui koer tuleb tagasi, kepike suus, siis tähendab see, et ta kellegi leidis. Nii on teda õpetatud.

Leningradis on omapärane kool. Selles koolis õpilased ei loe ega kirjuta, raamatuid ja vihikuid neil ei ole. Need õpilased on päris harilikud koerad, hundikoerad.

Kolm kuud õpetatakse koeri, kuidas otsida lahingu ajal haavatuid. Neid koeri nimetatakse sanitaarkoerteks. Nad ei karda püssipauke ja võõras ei saa neid ära meelitada.

Neljajalgsed sanitarid päästavad sõjas palju inimesi.

S a n i t a r — haigetalitaja.

1. Mida oled kuulnud õpetatud koertest?
2. Kes olid meie vaenlased Suures Isamaasõjas?
3. Mis kurja tegid vaenlased meie maal?
4. Kuidas lõppes Suur Isamaasõda?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 83.

Kirjuta palast «Neljajalgised sanitarid» sõnu pika täishäälikuga.

Pealkirjaks:

Pikk täishäälik.

Haavatu, tuul, ...

HARJUTUS 84.

Kirjuta kriipsu asemele sõnades puuduv pikk täishäälik. Õiged häälikud vali sulgudest.

Pikk täishäälik.

R - - de, r - - mat, k - - l, pl - - ats, t - - l, j - - ksma.
(aa, oo, ee, oo, ii, oo)

HARJUTUS 85.

Kirjuta luuletus vihikusse ja tõmba kaashäälikutele joon alla.

Paraadil.

Taevas tiirleb uhkeid teraslinde,
on nende valvata me maad ja veed.
Maailmas pole võimsamat armeed.

HARJUTUS 86.

Kirjuta laused vihikusse ja täida lüngad. Sõnad vali alt sulgudest.

Sanitaarkoer.

Oli Suur Isamaasõda. Vaenlase kuul tabas Nõukogude ..... Sanitaarkoer leidis ..... Ta teatas sellest ..... Haavatu viidi .....

(sanitaridele, haiglasse, sõdurit, haavatu)

HARJUTUS 87.

Leia järgmistes sõnades häälikute ja tähtede arv:
 haavatu, kepp, seisis, keegi, koer, lõppes.

Sõnad	Häälikud	Tähed
Haavatu	6	7

KODU-JA METSLOOMAD

Väike Kotkake.

L. Voronkova

I

Päike oli laskunud keskpäevasest kõrgusest juba madalamale.

Tanja ja Anni istusid palgiotstel ja kuulasid, kuidas noored pääsukesed katuse all sädistavad. Korraga jooksis tagaõue Noora.

„Teie istute siin ega tea mitte midagi,“ hüüdis ta, „tallis aga on sündinud varss!“

Kõik jooksid talli. Tall asus küla serval tiigi ääres. See oli suur klaasakendega hoone. See tall ehitati pärast sõda. Hobuseid tallis ei olnud — kõik olid töö. Ainult ühes latris seisis raudjas Koit. Vanaisa laotas talle puhtaid õlgi alla. Nähes lapsi, lausus vanaisa:

„Noh, mis teie siia tulite?“

Kuid tüdrukud tulid ikkagi lähemale. Nad nägid, et Koidu kõrval seisab väike varss.

„Ah, sa kallike!“ kiljatas Tanja. „Ah, kui kenake! Ja täheke otsa ees! Vanaisa, las ma silitan teda.“

„Ei, ära silita!“ ütles vanaisa. „Näed, kuidas ta juba niigi kardab.“

Varss liigutas kõrvu, vahtis Tanjale kõõrdi otsa ja surus end ema ligi. Aga vanaisa manitses teda sõbralikult:

„No-noh, Kotkake, ära karda! Meie ei tee sulle ülekohut.“

II

Tallist möödus kolhoosi arvepidaja.

„Tere, vanaisa!“ hõikas ta. „Räägitakse, et sul on täna pere suurenenud.“

„Aga kuidas muidu!“ vastas vanaisa. „Eks tule, vaata ja imesta!“

Varss meeldis arvepidajale.

Tiigi juurde tuli tädi Marja. Pani panged keset teed ja pöördus samuti talli.

„Vaat kui hea — meie majapidamine aina suureneb! Varsti saame veelgi jõukamaks!“

Pärast tuli vanamees-valvur. Ta tahtis samuti varssa vaadata. Kuid vanaisa nägi, et rahvast kogunes palju ja heitis käega:

„Ei, parem minge minema! Ei või hobust rahutuks teha.“

Kõik lahkusid tallist.

„Ole terve!“ öeldi vanaisale. „Kasvata ratsu üles!“

„Küll juba kasvatame,“ vastas vanaisa, „olge mureta!“

Kuid tüdrukud ei tahtnud lahkuda. Nad seisis veel lävel ja vaatasid. Varss kõndis ema kõrval ja vehkis sabaga. Aga saba oli tal karvane, lokkis ja veel üsna väike.

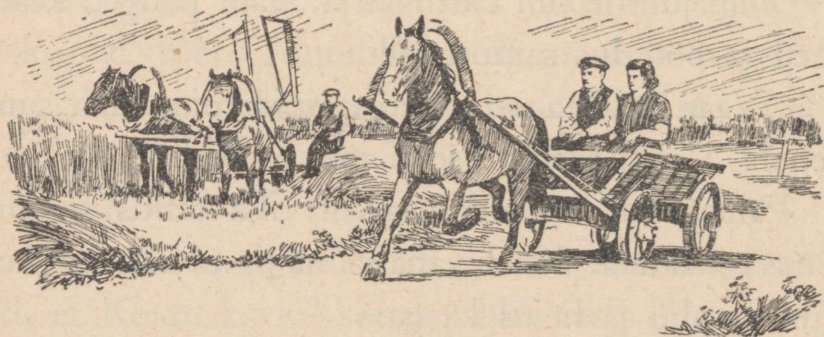
R a u d j a s — punakaspruun; k õ õ r d i vaatama — viltu vaatama; m a n i t s e m a — noomima, õpetama.

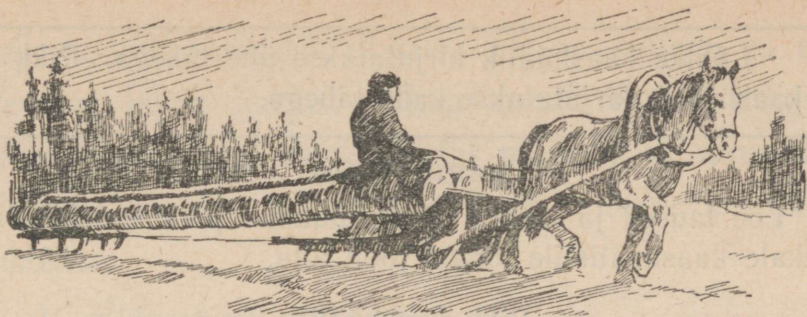
1. Miks hoolitsevad kolhoosnikud loomade eest hästi?

Rahvasõna.

Sööda kui venda, seo kui varast.

Hobune inimese abilisena.

1. Nimeta nende piltide järgi, missuguseid töid teeb hobune.

2. Missugust neist töedest oled ise näinud?

3. Missuguste masinatega asendab nüüd inimene hobuse töö?

Vanasõna.

Hobust ära aja piitsaga, vaid kaertega.

HARJUTUS 88.

Vali lausete kirjutamisel sulgudest õige sõna. Kirjuta laused sulgudeta.

Hobune.

Hobune on (targa, tark, tarka) loom. Oma (toitjale, toitjaga, toitjat) hoiab ta väga. Kiiresti (jooksevad, jooksen, jookseb) ta kerge saani ees.

Näidis: Hobune on tark loom.

LÜHIKE JA PIKK KAASHÄALIK.

HARJUTUS 89.

Häälda ja võrdle jämedama kirjaga trükitud kaashäalikuid:

ema — Emma

lina — linna

kala — kallas

meri — merre

Lühike kaashäälik kirjutatakse ühe tähega. Pikk kaashäälik kirjutatakse kahe tähega.

HARJUTUS 90.

Loe laused ja kirjuta lünka puuduv pikk kaashäälik. Pikale kaashäälikule tõmba joon alla.

Pikk kaashäälik.

Tanja ja A - - i istusid palgiotstel. Ko - - aga jooksis õue Noora. Lapsed jooksid ta - - i juurde. Si - - a kogunes palju inimesi. Kõik tahtsid näha varsakest.

(nn, rr, ll, nn)

HARJUTUS 91.

Leia palast «Väike Kotkake» sõnu, milles esineb pikk kaashäälik.

Pikk kaashäälik.

Anni, ...

Punik.

Punik on muidu hea lehm, aga ta ei taha karja hulgas viibida. Kolhoosi karjane on temaga päris hädas. Kord puskleb ta teiste lehmadega, teinekord püüab märkamatuult ristikupõllule hiilida. Aga karjase tubli abiline Muri on kohe Punikul kannul. Ta hakkab karedasti haukuma, püüdes lehma karja hulka tagasi ajada. Punik puhub vihaseks ja tõrjub Muri sarvedega eemale. Ei aita muu, kui karjane peab Murile appi tulema.

Karjalaudas on aga Punik karjabrigadiri lem-

mik ja kolhoosikarja uhkus. Ta on suurim ja tugevaim lehm karjas. Piima annab Punik kõigist teistest rohkem. Piim on tal maitsev ja rammus. Puniku päevase piimaga võib toita terve kolhoosi lasteaja.

1. Mida annab meile lehm?
2. Mida saadakse piimast?
3. Kuidas kolhoosis hoolitsetakse lehmade eest?

Mõistatus.

Neli andjat, neli kandjat, kaks koeratõrjujat, üks parmupiits.

Rahvasõna.

Lehm lüpsab suust, kana muneb nokast.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 92.

Leia palast sõnad, milles esineb pikk kaashäälik. Sõnade kirjutamisel tõmba pikale kaashäälikule joon alla.

Pikk kaashäälik.

Ristikupõllule, ...

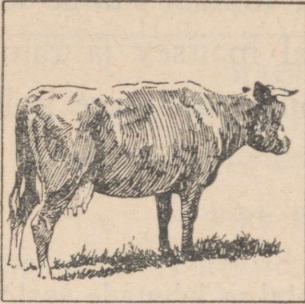
HARJUTUS 93.

Mida teevad loomad?

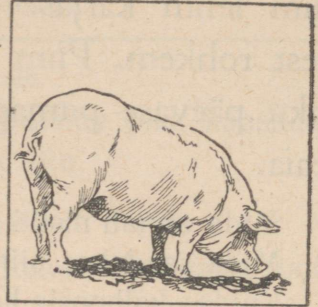
Kass
Koer
Lammas
Lehm
Hobune
Siga

valvab maja, hoiab karja. veab koormaid. püüab hjiri. annab villa. annab liha ja rasva. annab piima.

Mida saame?

1.

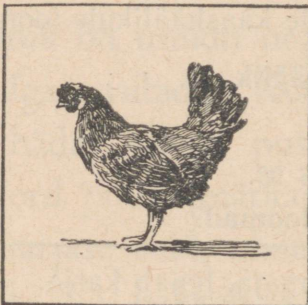
2.

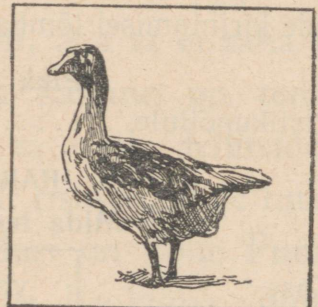
3.

4.

5.

6.

Näidis:

1. Lehmalt saame piima, koort, võid, ...
2. Sealt saame .....
3. Lambalt .....

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 94.

Aseta kriipsukeste asemele puuduv pikk täishäälik. Õiged häälikud vali sulgudest.

Pikk täishäälik.

Punik on kolh - - sikarja uhkus. Ta on s - - rim ja tugevaim lehm. P - - ma annab ta teistest rohkem. P - - m on maitsev ja rammus.

(ii, uu, ii, oo)

HARJUTUS 95.

Kirjuta sulgudes olev täht õigesti.

Punik.

(p)unik on hea lehm. Temaga pole aga rahul karjane (m)ikk. Sageli püüab (p)unik põllule hiilida. Karjase abiline (m)uri on kohe (p)uniku kannul. Karjalaudas on aga (p)unik brigadir (m)are (k)aare lemmik. Ta annab palju piima.

Lahendamatu küsimus.

Ühel õuel elasid koos kassi-kukke ja koerakitse. Õhtuti kogunesid nad ikka trepi juurde ja arutasid rahulikult ja üksmeeles oma asju. Ainult ühes asjas ei jõudnud nad kuidagi kokku leppida — mis on maailmas kõige parem.

„Pole midagi paremat püüast,“ ütles kass Mii-su trepil istudes. „Hiiri püüda on muidugi ka hea, kuid tülikas.“

„Piim ka mõni asi! Aga kui näiteks saad ikka kaeru või tangu, see on ikka kõige parem,“ ütles kukk.

„Tühja juttu ajate kõik, veljed,“ ütles Muri.
„Kui teile tõtt öelda, siis on kõige parem ikkagi kont! Kui palju olen mina elu ajal konte sünninud!
Jah! Ma tunnen asja!“

„Värskeid heinu krõmpsutada on ka hea,“ lausus kits.

Nõnda nad vaidlevad ja vaidlevad, kuid küsimus on tänapäevani lahendamata.

1. Mille pärast vaidlesid loomad?
2. Mis on siis kõige parem?

HARJUTUS 96.

Koosta sõnadest õiged laused.

- 1) hiiri, meeldis, kassile, püüda
- 2) maitstes, kukele, kaer, hästi
- 3) kõige, Muri, paremaks, pidas, konte
- 4) värskeid, krõmpsutas, kits, heinu

HARJUTUS 97.

Täida lüngad sulgudes esinevate pikkade täishäälikutega.

Pikk täishäälik.

1. J - - n h - - ras p - - dist kinni.
2. V - - ra k - - ras t - - lt kõrvale.
3. T - - na tr - - kis pesu. .
4. K - - li t - - di k - - lipinke.

(aa, ee, ii, oo)

Näidis: Jaan haaras paadist kinni.

RAHVUSVAHELINE NAISTEPÄEV

Ema.

A. Rammo

Kes sind äratab hommikuvalges
ja hoolitseb ikka su eest,
suudleb päiksega seltsis su palgeid? —
Meie teame, et ema on see.

Koolist koju kui viitega tõttad,
ihkad lennata kiirelt kui lind . . .
Rõõmsalt poega kes vastu siis võtab? —
See su ema, kes armastab sind.

Kõike, kõike ta pojale annab,
saadab poega ta palavaim soov:
oma südames tublidust kannab,
au ja kuulsust me-rahvale too!

I h k a m a (ihkad) — igatsema.

1. Kuidas ema hoolitseb laste eest?
2. Mis on emale suurimaks tasuks vaeva ja hoole eest?
3. Kuidas sina oma emale tasud vaeva ja hoole eest?
4. Missugune laps on tubli?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 98.

Leia luuletusest «Ema» sõnu, milles esineb pikk täishäälik.

Pikk täishäälik.

Hoolitseb, ...

HARJUTUS 99.

Leia sõnades täis- ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälik	Kaashäälik
äratab koolist tõttad kiirelt rõõmsalt annab	ä, a, a	r, t, b

Minu ema on lendur.

Ma armastan väga oma ema. Ta on nii hea, lõbus ja julge. Ta on ju lendur. Kui palju tööd on minu emal! Vahel ei näe ma teda kogu nädala. See-eest on ta puhkeajal ja puhkepäevil alati minuga. Siis laulab ta, loeb raamatuid ja õmbleb kleite mu nukule.

Hiljuti olin ma ema juures lennukis. Istusin ema kõrval kabiinis ja ütlesin: „Ma ei taha siit ära minna. Palun, võta mind ka kaasa!”

Aga ema vastas: „Kes siis isa eest hoolitseb, kui me mõlemad ära sõidame?“

„Õigus! Nägemiseni, ema! Sõida kiiresti tagasi!“

Lennuki kabiin — lennuki juhi (lenduri) ruum, kambrike.

1. Milline on lendur?
2. Loe palast lauseid, kus ilmneb hoolitsemine isa eest.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 100.

Leia, missugune ühine lühike täishäälik puudub antud lausetes. Aseta kriipsu asemele puuduv õige täishäälik.

Ema.

Mu em - tööt - b lendurin - . Me j - lut - me s - geli em - g - . M - - rmast - n väg - om - em - .

HARJUTUS 101.

Leia veel sõnu, mis näitavad, missugune keegi on. (julge, hoolas, korralik, osav, abivalmis, täpne, heasüdamlik, kiire, tark)

Tublid töötajad.

Lendur on .....

Trammijuht .....

Arst .....

Kangur .....

Leia vastandsõnad.

Korralik — korratu.

Laisk — virk.

Must — .....

Suur — .....

Kitsas — .....

Pikk — .....

Uus — .....

Aeglane — .....

Tublid pioneerid.

Ühel hommikul tuli Aleksei kooli ja ütles pois-tele:

„Poisid! Sergei on haige. Ta isa on langenud Suures Isamaasõjas. Aga tal on veel neli väikest õde. Ja nendega on Sergei emal palju tööd. Kui Sergei on terve, abistab ta alati oma ema. Nüüd ei saa ta abistada. Külastame teda pärast tunde kogu salgaga. Võib-olla saame abistada Sergei ema. Kas olete nõus?“

Poisid olid kohe nõus.

Pärast lõunat läksid pioneerid Sergei poole. Uksel tuli neile vastu Sergei ema. Poisid ütlesid talle, et tulid külastama haiget sõpra.

Ema palus neid tuppa. Toas ajasid poisid juttu Sergei ja tema emaga. Siis küsisid nad, kas nad

saavad ema abistada. Ema vastas, et ta tahtis minna puid saagima.

Poisid võtsid selle töö kohe enda peale. Nad saagisid ja lõhkusid puid ning kandsid need tuppa. Ema tänas poisse abi eest.

Poisid otsustasid, et nad varsti jälle tulevad Sergeid vaatama ja ta ema abistama.

1. Kuidas sina oled abistanud vanemaid inimesi?
2. Milliseid haigeid ei tohi külastada?

Harjutus.

Jutusta pala nii, nagu oleksid sina Aleksei.

Näidis: Ühel hommikul tulin ma kooli .....

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 103.

Vasta kirjalikult järgmistele küsimustele.

Kes oli haige?

Kuhu läksid pioneerid?

Keda pioneerid abistasid?

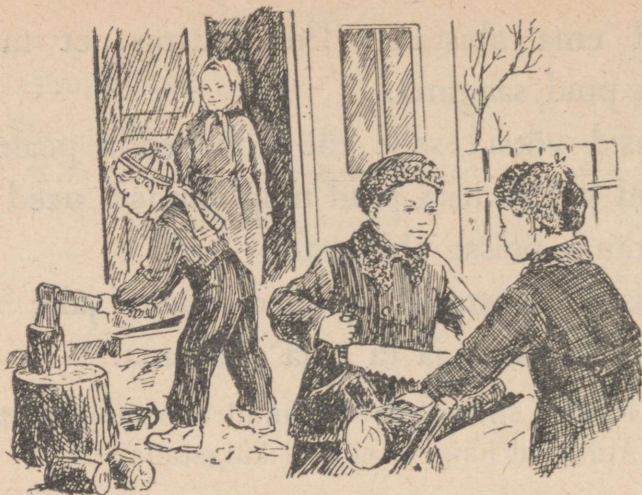
Mida aitasid nad teha?

Näidis:

Tublid pioneerid.

Sergei oli haige. Pioneerid .....

KEELEÕPETUS.

SILBITAMINE.

Lapsed suusatasid metsas. Merike jäi Siirist maha. Ta hüüdis valjusti: «Sii - ri! Oo - ta mind!» Siiri vastas talle: «Me - ri - ke! Ma oo - tan!»

Häälda sõnu osade kaupa, nagu tegid Siiri ja Merike.

Sõnad jaotame silpideks.

HARJUTUS 104.

Esimese rea silpidele lisa silp - na. Teise rea silpidele lisa - da.

1) Tä -, va -, ka -, sõ -, si -.

2) Sü -, ko -, pa -, ra -, sa -.

Mitu silpi on neis sõnades?

Kahesilbilisi sõnu.

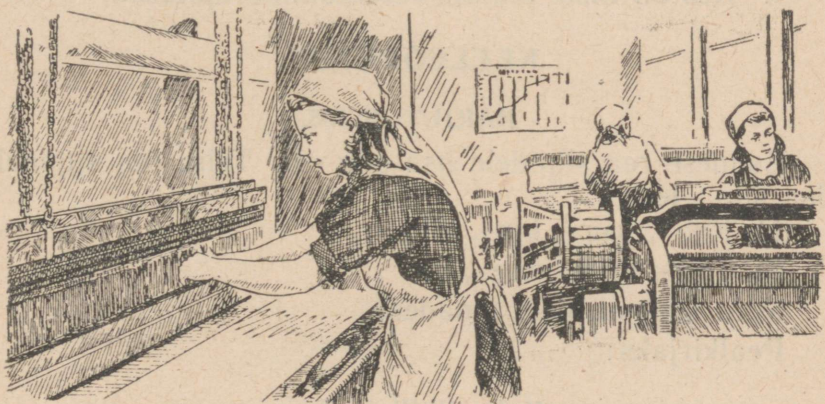
Tä - na, va - na, ...

Malle ema.

V. Sakonskaja

Küll on Mallel tubli ema,
ta on virgem virgemaist.
Mitmel teljel töötab tema,
ületades mitut naist.

Sellest riidest, mida kujub,
palju kleite, pluuse saab.
Ta on ikka röömsas tujus,
talle uhke on me maa.

Oma ema töökust nähes
Mallel olid mõtted head:
tütar ärgu tehku vähem,
samuti ta püüdma peab.

Vile järgi tööle ruttab
Malle ema õhinal.
Kella helisedes tõttab
oma klassi väike Mall.

Mallel neljadest on vähe,
otsuse on teinud ta:
järgmisesse klassi läheb
kõigis aineis viitega.

Õ h i n a l — hoogsasti, kiiresti.

1. Kus töötab Malle ema?
2. Kuidas nimetatakse paremaid töötajaid vabrikus?
3. Millest on näha, et Malle ema oli eesrindlane?
4. Kes on meie klassis eesrindlikud õpilased?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 105.

Esimese rea silpidele lisa silp - li. Teise rea silpidele lisa silp - le.

- 1) Koo -, saa -, too -, sii -.
  - 2) Töö -, maa -, tee -, ree -.
- Mitu silpi on neis sõnades?

Pealkirjaks:

Kahesilbilisi sõnu.

Koo - li, saa - li, ...

HARJUTUS 106.

Silbita järgmised sõnad.

Silbitamine.

Siiri, kuuri, voodi, seebi, seeme, saada, oota, vaata.

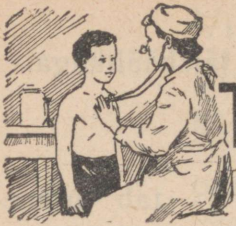
HARJUTUS 107.

Kirjuta harjutus. Lüngad täida pika täishäälikuga.

Malle ema.

Malle ema on h--las kangur. Ta t--tab mitmel
teljel. Alati on ta r--mus. Malle t-- on õppimine.
Ta on --srindlik õpilane.

(oo, ee, öö, õõ, öö)

TERVISHOID

Mis on hea ja mis on halb.

V. Majakovski

Väike poju,

kahupea,

kõike teada tahab,

küsis isalt:

„Mis on hea,

mis on hea, mis paha?“

Läigib

niiskus nina all,

nägu must ja tahmane,

teame,

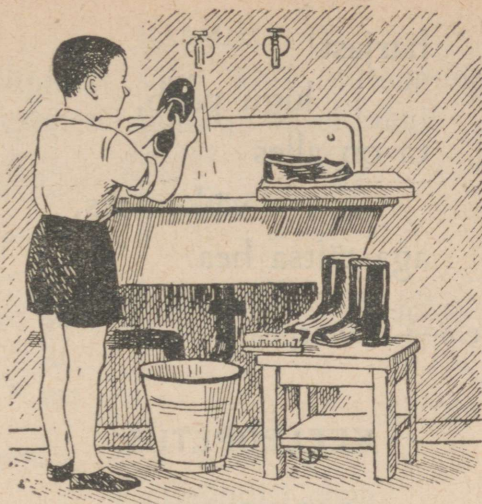
see on väga halb

lapse

näonahale.

Kui on poisil meeles

seep,

korras
hambahari,
poiss on tubli,
hästi teeb:
tema ennast
harib.

Mõni
hullab tänaval,
pori särgil, pükstel.
Ainult
„lohakas ja halb“
tema kohta
ütlen.

Too
kalosse peseb vees,

harjast
lugu peab,
ta on alles
väikemees,
aga täitsa hea.

K a h u p e a — käharpa.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 108.

Kirjuta sõnu pika täishäälikuga.

Pikk täishäälik.

Mees, võõras, jooksis, ...

HARJUTUS 109.

Koosta õiged laused. Puuduvad sõnad vali alt sulgudest. Laused kirjuta vihikusse.

Tüdruk ..... juukseid.

Tüdrukud ..... juukseid.

Poiss ..... hambaid.

Poisid ..... hambaid.

(kammib, kammivad, peseb, pesevad)

HARJUTUS 110.

Silbita järgmised sõnad.

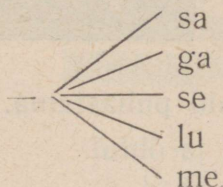
Silbitamine.

Eda, õde, oli, asi, õli, ilus.

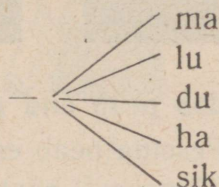
HARJUTUS III.

Koosta silpidest sõnu. Leia, missugune ühetäheline silp puudub esimesel juhul ja teisel juhul.

1)

2)

Pealkirjaks:

Kahesilbilisi sõnu.

Ei kõlba olla kasimatu.

Elas kord väike poiss Peedu. Ta oli hoopis unustanud kammi, seebi ja hambaharja. Ka taskurätti ei olnud tal kunagi kaasas. Nägu pesemata, juuksed sassis, käed mustad — niisugune oli Peedu.

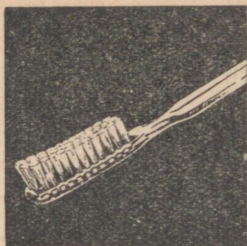
Kord rääkis Peedu teistele poistele:

„Ma tahan minna laevale!“

„Ei võeta säärast meremeheks,“ seletasid poisid. „Meie salka külastas üks meremees. Ta oli sõitnud eluaeg meredel. Ja ta ütles meile, et laevale ei võeta ühtki kasimatut poissi. Kes tahab saada meremeheks, peab olema korralik ja puhas.“

1. Missuguseid poisse ei võeta laevale?

2. Missugune peab olema iga laps?

Kuidas peab end pesema ja hambaid puhastama.

1. Pesema peab end igal hommikul ja õhtul.
2. Kõigepealt peab puhtaks pesema käed.
3. Nägu, kõrvu ja kaela peab pesema puhaste kätega.
4. Kuivatama peab hästi.
5. Kuivatama peab puhta käterätiga.
6. Hambaid peab puhastama hommikul ja õhtul harja ja hambapulbriga.

Mis on veel tervisele vajalik.

On tarvis hingata puhast õhku,
tuulutada tube,
hoida voodi puhas.
Kehakultuur aitab meil olla terve.
Kehakultuur karastab meid.

Mida teen hommikul.

Koosta iga pildi kohta lause.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Näidis:

Mida teen hommikul.

1. Hommikul tõusen ma kell 8.
2. ....
- 3.
- 4.

Koosta õiged laused. Lause lõppu kirjuta hüüumärk.

Puhtuse käsud:

1. Pese .....
2. Kammi .....
3. Puhasta .....
4. Viksi .....
5. Käi .....
6. Suple suvel .....
7. Vaheta laupäeval .....
8. Ära sülitä .....
9. Hoolitse .....
- õhu eest toas.
10. Ära salli .....

(nägu, riideid, juukseid, saunas, kingi, jões, järves või meres, aluspesu, põrandale, tolmu, puhta)

Näidis: 1. Pese nägu!

Enda pesemine.

Jutusta piltide järgi, kuidas need loomad end pesevad.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 112.

Loe ja vaatle järgmiste sõnade silbitamist.

Mal - le, Kal - le, An - ne, kam - mi, var - re.

Silp algab ühe kaashäälikuga.

HARJUTUS 113.

Silbita järgmised sõnad. Silbid eralda sidekriipsuga.

Silbitamine.

Anni, tunni, kummi, kella, talli, vurri.

HARJUTUS 114.

Esimese rea silpidele lisa silp -la. Teise rea silpidele lisa silp -ni.

1) kal -, tal -, al -

2) kin -, van -, An -.

Kahesilbilisi sõnu.

Kal - la, ...

KODU-JA METSLOOMAD

Siil.

Me leidsime metsast siili ja tõime ta korvis koju. Kodus lasksime siili põrandale. Siil tõmbus kerra ja me ei saanud teda puudutada.

„Vaja talle piima anda,“ ütles õde Niina.

Tõime talle piima ja leiba. Siil tundis piima lõhna ja hakkas lakkuma. Nii jäigi siil meile.

Päeval puges ta laste eest pingi alla varjule, aga öösel jooksis mööda põrandat.

Ühel hommikul hakkasime siili otsima, kuid ei leidnud.

„Otsime teda õuest,“ ütles Kalju ja hakkas saapaid jalga tõmbama. Korraga aga hakkas ta karjuma:

„Ai, ai, ai! Mu saapas on nõelad.“

Saapast kukkus nõelte asemel välja siil.

1. Kus elab siil?
2. Mida sööb siil?
3. Mispärast tuleb siile hoida?
4. Kuidas siil talvitab?

Mõistatusi.

Okkeline kui ohakas, ümmargune kui kera?

Pea on, aga tihti peata, jalad on, aga tihti jaluta?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 115.

Moodusta silpidest sõnu. Lõppsilbid vali sulgudest. Silbid eralda sidekriipsuga.

Kahesilbilisi sõnu.

1) tup —
sep —

2) kap —
lap —

3) lip —
tip —

(- pa, - pi, - pu)

HARJUTUS 116.

Silbita järgmised sõnad. Silbid eralda sidekriipsuga.

Silbitamine.

Lukku, sokki, keppi, suppi, vatti, kotti.

HARJUTUS 117.

Moodusta silpidest sõnu, lisades silbi -ti. Silbid eralda sidekriipsuga.

Kahesilbilised sõnad.

1) an >—
las >—

2) tin >—
pil >—

3) krops >—
prants >—

HARJUTUS 118.

Silbita järgmised sõnad.

Silbitamine.

Hästi, kanti, murti, varsti, sulpsi.

Jänes ja konn.

Muinasjutt

Hallivatimees jänes käis, kõrvad longus. Vilets oli tal vaesekesel maailmas elada.

„Kõiki ma kardan, kuid mind ei pelga keegi!“

Nõnda mõtles ja muretses jänes.

„Ei,“ võttis ta kord südame rindu, „kui asi

nii halb on, siis ei taha ma enam maailmas elada!
Lähen ja uputan enese ära!⁴⁴

Jooksis siis jõe poole kindlas tahtmises end uputada.

Jõudis parajasti jõe äärde, kui korraga konna vette sulpsatas.

„Ohoo! See kardab mindki! Noh, siis olen mina ka ikka midagi!⁴⁴

Ja hakkas jänese heameelest naerma ja naeris — kuni naeris moka lõhki.

Ja nõnda ta lõhkise mokaga veel tänapäevgi elab.

1. Kes on jänese vaenlased?

2. Mida sööb jänes?

3. Kuidas elab jänes talvel?

Mida söövad metsloomad?

Jänes sööb rohtu. Närrib puukoort. Orav .....

Karu ..... Rebane ..... Hunt ..... Metskits .....

Siil .....

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 119.

Leia igale loomale tema õige omadus.

Loomad.

Arg jänes.	.....	rebane.
..... orav.	.....	hunt.
..... koer.	.....	siil.
..... hobune.	.....	kass.

HARJUTUS 120.

Loe ja vaatle järgmisi silbitatud sõnu. Mitme silbilised need on?

Varb - la - ne, pi - si - ke lin - nu - ke, no - kit - seb
tä - na - val te - ri.

Sõnad võivad koosneda kolmest silbist.

HARJUTUS 121.

Koosta kolmesilbilisi sõnu.

N ä i d i s: Ju - ku - ke, varb - la - ne, ...

HARJUTUS 122.

Silbita järgmised sõnad. Silbid eralda sidekriipsuga.

Silbitamine.

Emake, nukuke, villane, kollane, jänkuke.

HARJUTUS 123.

Loe ja kirjuta järgmised sõnad. Sidekriipsu asemele lisa silp - la.

Kolmesilbilisi sõnu.

Kal - ma, tal - ta, pil - tud, va - sin, kol - ne, varb - ne.

Orav ja tuul.

A. Jakobson

Suure puu okstel elas väike armas orav. Puu oli vana ja haruline. Sinna tegi orav ilusa pesa. Ta vooderdas selle sambla ja lehtedega hästi pehmeks ja soojaks. Pesa külje sisse jättis ta väikese

ukseaugu. Siit lipsas ta välja, kui tahtis okstel kõndida.

Väike orav oli väga lõbus loomake. Kogu päeva hüples ta edasi-tagasi ja korjas käbidest talveks seemneid.

Tuligi talv. Puhus kõle tuul. Oraval oli külm, sest tuul puhus otse ukseaugust sisse. Orav toppis ukse lehtedega kinni ja tegi teise külge uue ukse. Ta mõtles: „Ega tuuletaat siit ikka enam oska sisse tulla!“

Aga tuul naeris ainult ja puhus ka uuest uksest sisse. Nüüd toppis orav kähku teisegi ukse kinni ja hüüdis rõõmsalt:

„Noh, tuulevana, lõõtsu nüüd väljas niipalju kui tahad, mul pole sellest midagi!“

Orav istus oma soojas pesas ja nagistas isukalt männiseemneid. Ei pannud tähelegi, kuidas tuul puid sasis.

V o o d e r d a m a (vooderdas) — seestpoolt katma.

1. Kuidas orav valmistub talveks?
2. Missugused loomad koguvad talveks toiduvarusid?
3. Kuidas kaitseme meie endid külma eest?

Rahvasõna.

Tirk-tork teed mööda, mirk-mark maad mööda, kribi-nal-krabinal kuuse otsa.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 124.

Silbita järgmised laused. Vaatle jämendatult trükitud sõnu.

Orav.

Metsas elas väike orav. **Ta** pesa oli **puu** otsas. Orav toppis ukse lehtedega kinni. Pesa oli pehme **ja soe**. **Seal** nagistas **ta** männiseemneid. **Ta ei** pannud tähelegi tuulevana lõõtsutamist.

Sõnad võivad koosneda ühest silbist: **ta, puu, soe, seal.**

Sõnas võib esineda ka rohkem kui kolm silpi:
leh - te - de - ga, lõõt - su - ta - mist.

HARJUTUS 125.

Silbita järgmised laused sidekriipsuga ja tõmba ühesilbilistele sõnadele joon alla.

Orav.

Metsas elas väike orav. Ta pesa oli puu otsas. Pesa oli pehme ja soe. Väike orav oli lõbus loomake. Kogu päeva hüples ta ringi.

HARJUTUS 126.

Täida lüngad pala järgi.

Tuul ja orav.

Puhus kõle . . . . . Oraval oli . . . . . Tuul puhus . . . . . sisse. Orav . . . . . ukseaugu kinni. Nüüd istus orav . . . . . pesas.

Rebane, kukk ja kass.

I

Elas taat. Taadil oli kukk, taadil oli ka kass. Kassil oli taadi juures igav elada ja ta ütles kukele: „Tule, kukeke, läheme metsa, seal on parem elada!“

„Läheme siis metsa!“ ütles kukk.

Ja nad läksidki metsa. Metsas oli väike tühi majake. Sinna asusid kukk ja kass elama. Kass käis iga päev väljas toitu otsimas ja kukk valmistas kodus süüa.

Kord, kui kass oli väljas, tuli rebane majakese lähedale. Ta istus akna alla ja hakkas laulma:

„Kukekene, ki-ka-kaa,
tule välja vaatama!
Teri sulle annan ma,
leivaraasukesi ka!”

Kukk tahtis näha, kes seal nii ilusasti laulab ning lubab talle teri anda. Ta lükkas akna lahti ja vaatas välja. Rebane aga kahmas kuke hamaste vahele ja jooksis metsa poole. Kukk karjus:

„Ai, ai, ai, kulla pai,
kuhu kassikene jäi!
Tule aita sõbrakest,
kövernokka kukekest!“

Kass kuulis kuke kisa ja jooksis kohe rebasele järele. Rebane nägi, et asi on halb, laskis kuke lahti ja jooksis ise metsa.

II

Teisel päeval ütles kass kukele:

„Täna lähen väga kaugele toitu otsima. Ära kellelegi akent ava, sest kaugelt ei kuule ma su appihüüdu.“

Kass läks ära. Jällegi tuli rebane akna alla ja laulis endist laulu.

Kukk tahtis küll kangesti teri ja leivaraasukesi. Kuid talle tuli meelde eilne õnnetus ja ta ei avanud akent. Rebane aga laulis:

„Kukekene, ki-ka-kaa,
tule välja vaatama,
väljas imet näha saad:
laev siin sõidab mööda maad,
kuldsed rattad tal on all,
masti otsas õhupall.“

Niisugust laeva tahtis kukk kangesti näha. Ta mõtles, et vaatab ainult ukse vahelt. Aga niipea kui kukk pea ukse vahelt välja pistis, kargas rebane talle kallale ja viis ta metsa. Kukk hüüdis küll appi, kuid kass oli liiga kaugel ega kuulnud.

Õhtul tuli kass koju ja nägi, et kukk oli kadunud. Kass läks teda metsa otsima. Ta leidis põõsa alt ainult kuke suled. Kassi meel läks kurvaks ja ta hakkas nutma.

Kui kass kaks päeva oli nutnud, hakkas tal igav ja ta otsustas taadi juurde tagasi minna.

1. Mida õpetab see muinasjutt?

Mõistatus.

Nui ees, kepp taga, hiirekelder keskel?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 127.

Jutusta pala teine osa nii, nagu toimuks see looke praegu (lauluke jääb välja).

Kass päästab kuke.

Rebane l a u l a b akna all. Kukk t a h a b teada, kes seal . . . . .

Edasi tuleb muuta:

lökkas	—	lökkab,
vaatas	—	vaatab,
kahmas	—	kahmab,
jooksis	—	jookseb,
karjus	—	karjub,

kuulis — kuuleb,
nägi — näeb,
laskis — laseb.

HARJUTUS 128.

Kirjuta küsimuste taha vastus:

Kaval rebane laulis õues.

Kes laulis?

Kus laulis?

Missugune rebane?

Näidis: Kes laulis? Rebane laulis.

KEELEÕPETUS.

SÕNADE TEISELE REALE VIIMINE. POOLITAMINE.

Lugege kooris:

Re - ba - ne hak - kas laul - ma:

«Ku - ke - ke - ne, ki - ka - kaa,

tu - le väl - ja vaa - ta - ma!

Te - ri sul - le an - nan ma,

lei - va - raa - su - ke - si ka!»

Sõna viiakse ühelt realt teisele ainult silpide viisi.
Üleviimise märk on - (kriipsuke).

HARJUTUS 129.

Loe ja vaatle, kuidas on poolitatud järgmised sõnad.
Tu - le, lä - he - me, ma - ja - ke - se.

HARJUTUS 130.

Poolita järgmised sõnad sidekriipsuga.

Tühi, näha, teri, kisa, nägi, kohe, rebane, majake,
lähedale, järele.

Kes on hirmsam?

L. Tolstoi

Hiireke läks jalutama. Käis õues ja tuli tagasi ema juurde. „Noh, emake, nägin kahte looma. Üks oli hirmus, teine armas.“ Ema küsis: „Ütle, missugused need loomad olid?“ Pojake vastas: „See hirmus käis õues ringi, jalad olid tal mustad, hari punane, silmad jõllis, nina kongus. Kui ma möödusin, tõstis ta jala üles ja kisendas kõigest kõrist, nii et ma hirmust ei teadnud, kuhu pageda.“ — „See on kukk,“ ütles vana hiir. „Ta ei tee kellelegi kurja, teda ära kardada. Aga missugune oli teine loom?“ — „Teine lebas ja soojendas end päikese paistel. Rind oli tal valge, jalad hallid, pehmed. Ise lakub oma valget rinda, liigutab tasakesi sabaotsa ning vaatab minu poole.“ Vana hiir ütles: „Oh, sina rumal laps! See on ju kass ise!“

Jõllis — pungis; le b a m a (lebas) — lamama, puhkama.

1. Mispärast kartis hiirepoeg kukke?
2. Kuidas püüab kass hiiri?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 131.

Kirjuta laused. Alga suure tähega ja pane lõppu punkt.

Kes?

..... laulab / ..... lendab /
..... jookseb / ..... kiigub /
..... ujub / ..... loeb /

HARJUTUS 132.

Loe ja vaatle, kuidas on poolitatud järgmised sõnad.
An - ni, kam - mi, Vel - lo, vur - ri, tas - si, lip - pu,
vet - te, jõk - ke.

HARJUTUS 133.

Poolita järgmised sõnad sidekriipsuga.
Vanni, sammu, kella, murra, kassi, kappi, kukke, ette.

Poolitamine.

Van - ni, ...

Teder ja rebane.

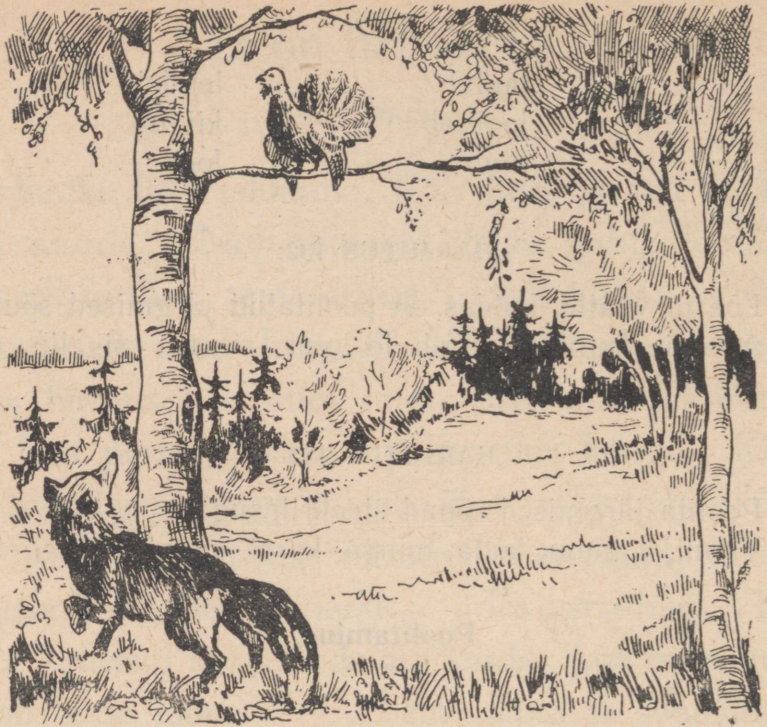
Rebane. Tere, tere, tedrekene, illi-kulla veljekene! Tulin vana tuttavat ka vaatama.

Teder. Ole terve!

Rebane. Mis sa ütlesid! Sa tule õige alla murule, ajame natuke juttu, ma sinna puu otsa hästi ei kuule.

Teder. Küll tuleksin, aga ei julge! Murul käimine on meile, lindudele, kardetav!

Rebane. Vahest kardad mind?

Teder. Kui mitte just sind, siis muid loomi. Loomi on ju mitmesuguseid.

Rebane. Ei, tedrekene, illi-kullakene, nüüd on niisugune käsk antud, et olgu rahu üle kogu maailma. Ei nüüd loomad enam üksteist puutu!

Teder. See on siis hea küll . . . Näe, sealt tulevad koerad joostes. Oleks asi endine, siis peaksid minekut tegema, aga nüüd pole sul karta midagi!

Rebane. Head päeva, sõbrake! Ma pean siiski minema!

1. Kuidas sai teder rebase kavalusest aru?
2. Miks ei öelnud teder otsekohe, et rebane tahab teda petta?
3. Miks rebane põgenes?
4. Iseloomusta rebast.

Rahvasõna.

Kes teisele auku kaevab, see ise sisse langeb.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 134.

Kirjuta laused. Alga suure tähega ja pane lõppu punkt.

Mis?

..... ulub / ..... lendab /
 ..... veereb / ..... kiigub /
 ..... ujub / ..... ripub /

KEELEÕPETUS.

Kuidas poolitada sõnu, kui on tarvis viia teisele reale:

1) ma-	2) mate-	3) matemaa-	4) matemaati-
temaatika	maatika	tika	ka
1) kooli-			
maja			
1) töö-	2) tööõpe-		
õpetus	tus		

HARJUTUS 135.

Poolita järgmised sõnad (kõik võimalused): laulmine, kehaline kasvatus, kirjatehnika, joonistamine, raamatud, sulepea.

Pealkirjaks:

Poolitamine.

Jänes ja rohutirts.

Muinasjutt

Mööda metsa jooksis jänes. Äkki kuulis ta peenikest häält rohukõrrelt:

„Sa võiksid natuke ette vaadata, vana sõber, nii võid sa teise surnuks tallata!“

Alles nüüd märkas jänes rohutirtsu, kes ronis kõrre otsa.

„Kus mul asjamees!“ naeris jänes üleolevalt. „Kuhu sinusugune ka ronib?“

„Sinna kõrge künka otsa püüan hüpata, seal paistab päike hästi soojalt,“ vastas rohutirts. „Tee on küll kaunis pikk, aga kui ma hüppan vahetpidamata edasi, küll ma siis ka kohale jõuan!“

„Asjata vaev!“ pilkas jänes. „Vaata, kuidas joostakse!“ hüüdis jänes ja tegi paar tiiru ümber kuuse. „Tunnen oma kergeid jalgu, olen nendega mitugi korda jahikoera eest ära lipsanud. Noh, kas proovime, kumb enne künkale jõuab?“

„Proovime,“ nõustus rohutirts. „Vaata, et ma veel enne sind seal ei ole!“ lisis ta naljatades.

Jänes pistis kiiruga minema. Teel vaatas ta tagasi. Kui ta nägi rohutirtsu kaugel eemal hüppavat, lausus ta naerdes:

„Küll rohutirts on aga rumal! Tema tahab

minuga võidu joosta! Niisuguse mehega võib veel nalja teha ja teel pisut puhatagi.“

Ja heitiski jänes pikali ning jäi magama. Rohutirts aga hüppas vahetpidamata edasi ja jõudis künkale. Kui jänes üles ärkas ja teda seal nägi, ehmatas ta väga. Küll kahetses jänes, aga kõik oli juba hilja.

1. Missugust inimest mõeldakse rohutirtsu all? jänese all?
2. Millist inimest nimetatakse hooplejaks?
3. Seleta, mida tähendavad vanasõnad:

Kes hoolega püüab, see kaugele jõuab.

Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki.

Omad vitsad peksavad kõige valusamini.

Hõiska siis, kui mäele saad.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 136.

Lisa puuduv silp kriipsukese asemele. Õiged silbid leia sulgudest.

Jänes ja rohutirts.

Möö - met - jook - jän - . Ta koh - rohutirt - .
Mõle - soovi - min - kõrgendiku - .

(da, sa, sis, ku, tas, su, mad, sid, na, le)

HARJUTUS 137.

Silbita järgmised sõnad.

Silbitamine	Poolitamine
e-ma	— (ema)
õ-de	— (õde)
Mai-e	— (Maie)
rii-e	— (riie)
e-ma-ke	ema-ke
õ-pe-ta-ja	õpe-ta-ja
Kai-e-le	Kaie-le

Ühetähelist silpi ei jäeta rea lõppu ega viida üle uuele reale.

HARJUTUS 138.

Loe ja silbita järgmised sõnad:

isa, onu, oja, ilus, esik, tuua, viia, Õie, Maie.

Miks neid sõnu ei tohi poolitada?

Härg ja mesilane.

Muinasjutt

Härg ja mesilane jõid kord koos ojast. Niipea kui härg mesilast nägi, hakkas ta naerma.

„Keda sa naerad?“ küsis mesilane.

„Keda muud kui sind!“ kostis härg.

„Eks naera siis ka mu mõistust!“ pilkas mesilane vastu.

„Sina ja su mõistus mahute mõlemad mu sõra alla!“ hooples härg ja tahtis mesilase surnuks tallata. Aga mesilane lendas ta kõrva sisse ja pani härja nii üle kraavide ja põõsaste jooksuma, et tolm taga.

Kui härg oli juba küllalt ringi jooksnud, ütles talle mesilane:

„Teinekord ole targem ja ära meiesuguseid enam pilka!“

H o o p l e m a (hooples) — kiitlema, uhkustama.

1. Millest on näha, et härg oli upsakas?
2. Leidke palast lause, mis näitab, et härg oli kiitleja.

Vanasõna.

Ära kiida iseennast, lase teised kiita.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 139.

Kirjuta välja sõnad, mida võib poolitada. Poolita need sidekriipsuga.

Isa, sina, nägi, jõe, mesilane, oja, hakkas, naerma, härg, mõlemad, jooksnud, tark.

Poolitamine.

Si-na, ...

HARJUTUS 140.

Poolita järgmised laused. Sõnadele, mida ei saa poolitada, tõmba joon alla.

Poolitamine.

Härg ja mesilane kohtusid oja ääres. Härg hooples oma tugeva jõuga. Mesilane võitis aga tarkusega.

HARJUTUS 141.

Täida lüngad puudevate sõnadega. Puudevad sõnad leia palast «Härg ja mesilane».

Härg ja mesilane.

..... ja ..... jõid koos ojust. ....
naeris mesilast. Mesilane pilkas ..... Võitjaks
jäi .....

Kolm karu.

L. Tolstoi

I

Üks tüdruk läks kodunt metsa. Seal eksis ta ära. Nüüd hakkas ta otsima koduteed, aga ei leidnud, vaid jõudis metsas väikese maja juurde.

Uks oli lahti. Tüdruk vaatas ukse vahelt sisse ja nägi, et majas ei ole kedagi. Ta astus sisse.

Selles majas elasid kolm karu. Üks oli karu-isa. Ta oli suur ja karvane. Teine oli karu-ema. Tema

oli väiksem. Kolmas oli pisike karupoeg. Karusid ei olnud kodus, nad olid läinud metsa jalutama.

Majas olid kaks tuba: üks oli söögituba, teine magamistuba. Tüdruk astus söögituppa ja nägi laual kolme kaussi leemega. Esimene oli väga suur kauss, teine pisut väiksem, kolmas — sinine kausikene. Iga kausi kõrval oli lusikas: suur, keskmine ja väike.

Tüdruk võttis kõige suurema lusika ja maitses kõige suuremast kausist. Siis võttis keskmise lusika, maitses keskmisest kausist. Nüüd võttis ta väikese lusika ja maitses sinisest kausikesest. See leem oli kõige maitsvam.

Tüdruk tahtis istuda ja nägi laua juures kolme tooli. Üks oli suur, teine väiksem ja kolmas pisike, sinise padjakesega. Tüdruk ronis suurele toolile ja kukkus maha. Istus keskmisele toolile, seal oli ebamugav. Siis istus väikesele toolile ja hakkas naerma: nii hea oli seal. Ta võttis sinise kausikese sülle ja hakkas sööma. Sõi ära kogu leeme ja hakkas toolil kiikuma.

Tooli põhi tuli alt ära ja tüdruk kukkus põrandale. Ta tõusis püsti ja läks teise kambrisse. Seal seisis kolm voodit: üks suur, teine keskmine, kolmas väike. Tüdruk heitis suurde voodisse — see oli liiga avar. Heitis keskmisse — oli liiga kõrge.

Heitis väikesesse — voodi oli talle just paras, ja ta uinus.

II

Karud aga tulid koju näljastena ja tahtsid lõunat süüa.

Suur karu võttis oma kausi, vaatas ja mõirgas hirmsa häälega:

„Kes on minu kausist söönud?“

Karu-ema vaatas oma kaussi ja urises valjusti:

„Kes on minu kausist söönud?“

Pojuke aga nägi oma tühja kausikest ja piuksus peenikese häälega:

„Kes on minu kausi tühjaks söönud?“

Karu-isa vaatas oma tooli ja karjus hirmsa häälega:

„Kes on istunud minu toolil ja selle paigast nihutanud?“

Karu-ema vaatas oma tooli ja urises valjusti:

„Kes on istunud minu toolil ja selle paigast nihutanud?“

Pojuke vaatas oma katkist toolikest ja piuksus:

„Kes on minu toolil istunud ja selle katki teinud?“

Karud läksid teise kambrisse.

1. Lumikelluke, 2. maikelluke, 3. siniliilia, 4. tulp, 5. nartsiss,
6. vöörasema.

„Kes on minu voodis lamanud ja selle ära kort-
sutanud?“ möirgas hirmsa häälega karu-isa.

„Kes on minu voodis lamanud ja selle ära kort-
sutanud?“ urises valjusti karu-ema.

Pojuke aga tõi pingikese, ronis voodisse ja
piuksus peenikese häälega:

„Kes on minu voodis lamanud? . . .“

Äkki nägi ta tüdrukut ja kiunus nii, nagu oleks
teda nõelaga torgatud:

„Siin ta on! Püüa kinni! Püüa kinni! Siin ta on!
Siin ta on! Ai-ai-ai! Püüa kinni!“

Ja ta tahtis tüdrukut hammustada. Tüdruk
avas silmad, nägi karusid ja sööstis akna juurde.
Aken oli lahti. Ta hüppas aknast välja ja jooksis
minema. Ja karud ei saanud teda kätte.

L e e m — supp.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 142.

Koosta sõnadest õiged laused. Alga suure algustähega
ja lõppu pane punkt.

Laused.

- 1) eksis, metsas, tüdruk, ära
- 2) väikese, ta, juurde, majakese, jõudis
- 3) kolm, elapid, karu, majas, selles
- 4) olid, metsas, jalutamas, karud

HARJUTUS 143.

Loe ja kirjuta laused. Lisa puuduv silp. Õiged silbid leiad sulgudest. Silbid eralda sidekriipsuga.

Kolm karu.

Väi - tüd - ek - met - . Ta - kas ot - ma - duteed.
Se - ta ei leid - . Vars - - dis ta - kese ma - kese juur - .
(ke, ruk, sis, sa, hak, si, ko, da, nud, ti, jõu, väi, ja, de)

HARJUTUS 144.

Poolita järgmised laused. Sõnadele, mida ei saa poolitada, tõmba joon alla.

Poolitamine.

Tüdruk läks metsa. Seal eksis ta ära. Metsas leidis ta väikese maja. Selle uks oli lahti. Selles majas elasid kolm karu.

HARJUTUS 145.

Lõpeta poolikud laused. Sõnad vali alt sulgudest.

Millega?

Lehm kaitseb ennast sarvedega.

Hobune kaitseb ennast .....

Siil kaitseb ennast .....

Kass kaitseb ennast .....

Kull kaitseb ennast .....

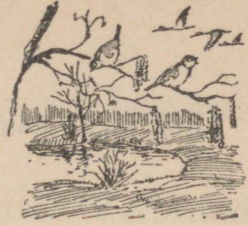
(küüntega, kapjadega, nokaga, okastega)

HARJUTUS 146.

Leia eelmisest lugemispalast sõnad, milles esineb pikk täishäälik (7 sõna).

KEVAD

Talv on möödunud.

M. Klokova

Kaselt värvu väike
lendas õue — virr!
Külma võitnud päike.
Tsirr-tsirr-tsirr!

Juba voolab varmast
jökke kevadvett!
Külm ei näpi varvast.
Tsätt-tsätt-tsätt!

Vainu lumest pääseb,
värvu keksib — tsirk!
Toiduks tõugud, sääsed.
Tsirk-tsirk-tsirk!

V ä r v u k e (värvu) — varblane; v a r m a s —
kärme, kiire, viivitamatu; v a i n u — rohumaa, karja-
maa.

1. Missuguseks muutub ilm kevadel?
2. Miks ootavad linnud kevadet?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 147.

Loe ja kirjuta salm. Puuduvad silbid leia luuletusest.

Talv on möödunud.

Ka - vär - väi -
- das - e - virr!
Kül - võit - päi - .
Tsirr-tsirr-tsirr!

HARJUTUS 148.

Poolita järgmised laused. Sõnadele, mida ei saa poolitada, tõmba joon alla.

Poolitamine.

Kasel istus varblane. Ta lendas õue. Sealt otsis ta toitu. Ta leidiski leivaraasukesti.

HARJUTUS 149.

Määra, mitu häälikut ja tähte on järgmistes sõnades: voolab, varvas, sääsed, pääseb, värvuke.

Sõna	Häälikud	Tähed
voolab	5	6

HARJUTUS 150.

Leia luuletusest sõnad, milles esineb pikk täishäälik. Mõtle sõnu, milles esineb pikk täishäälik.

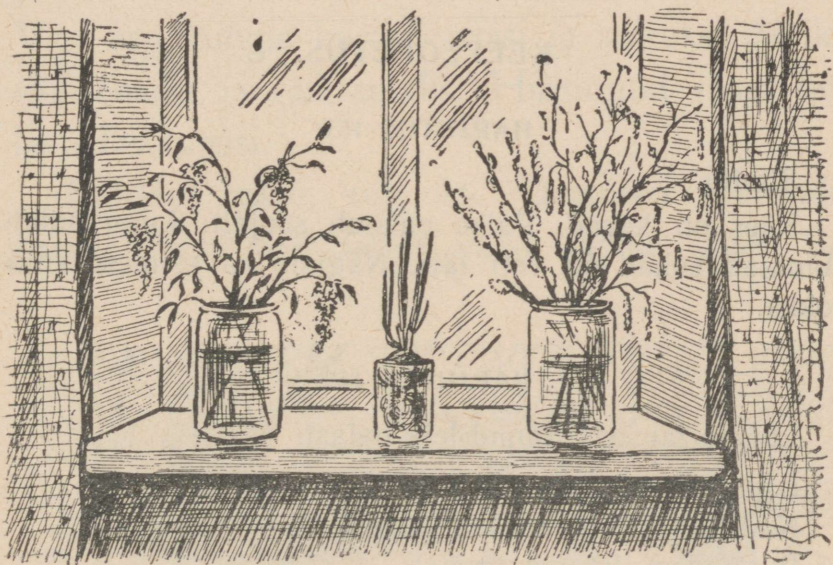
Pikk täishäälik.

Kevad aknal.

Hommikul, kui lapsed ärkasid, paistis hele päike. Lapsed vaatasid aknast välja.

Õuele oli jäänud väga vähe lund. Varblased hüplesid ja sirtsusid akna all.

Lapsed jooksid aeda. Puud olid paljad. Neil polnud ühtegi lehekest. Lapsed lähenesid paplile ja nägid okstel kühmukesti.

„Vaadake, need on pungad,“ ütles Anne.

„Võtame mõned oksad ja paneme vette. Siis tulevad neile lehed,“ õpetas Hindrek.

Anne ja Rein lõikasidki viis suurte pungadega oksakest ja tõid need tuppa. Lapsed asetasid pur-

gi okstega aknalauale. Varsti pakatasid okstel pun-
gakesed. Iga kahe-kolme päeva tagant vahetasid
lapsed vett.

Mõne päeva pärast puhkesid okstel vaigused
lehekused. Need lõhnasid tugevasti.

Nii tuligi kevad aknale.

1. Mispärast puhkesid pungad toas varem kui aias?
2. Too ka sina puude oksid tuppa.
3. Jälgi vette pandud okstel pungade puhkemist.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 151.

Silbita.

Käes on kevad. Päike paistab soojalt. Lumi sulab.
Madalad kohad on vett täis. Nägime ka esimest kuld-
nokka.

HARJUTUS 152.

Lõpeta laused. Sõnad leia palast.

Lapsed märkasid okstel (mida?) .....

Nad asetasid oksakesed (kuhu?) .....

Pungadest ilmusid (mis?) .....

HARJUTUS 153.

Kirjuta palast vihikusse sõnad, milles esineb pikk
kaashäälik.

Pealkirjaks:

Pikk kaashäälik.

Suurvesi.

V. Bianki

Jänes elas talvel metsas suure jõe saarel. Kevadel algas jõel jääminek. Jänes magas rahulikult põõsa all. Päike paistis soojalt ja jänes ei aimanudki, et vesi tõuseb kiiresti. Ta ärkas alles siis, kui vesi tungis talle külje alla.

Jänes kargas püsti — aga ümberringi oli vesi. Jooksis saare keskele: seal oli veel kuiva maad. Vesi aga tungis kiiresti edasi ja saareke jäi ikka väiksemaks ja väiksemaks. Hirmunud jänes hüppes edasi-tagasi.

Möödus päev, tuli öö. Järgmisel hommikul paistis veest veel ainult väike lapike saart. Seal

kasvas poolkuivanud haraline tamm. Jänes jooksis ümber jämeda puu tüve. Katsus madalale oksale hüpata, aga igakord kukkus alla ja patsatas vette.

Viimaks ometi õnnestus jänesel hüpata alumisele jämedamale oksale. Seal ta nüüd kükitab ja ootab vee alanemist.

Nälga ta ei sure. Puukoor on küll kõva ning mõru, aga süüa siiski kõlbab. Tuul kõigutas puud nii tugevasti, et jänes püsis vaevalt oksal.

All laias jões ujus puid, palke, lauatükke.

Jänes istus vaikselt, kannatlikult. Kolm päeva ja kolm ööd tuli tal oodata.

Viimaks alanes vesi ja jänes hüppas oksalt maha.

Mõru — kibe.

1. Missuguste loomade pesasse võib tungida suurvesi?

2. Missugust kahju teeb suurvesi inimestele?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 154.

Kirjuta laused vihikusse. Sõrendatult trükitud sõnad asenda sulgudes antud sõnadega.

Kevad.

Kased seisisid alles raagus. Lumi kattis maad. Tuli soe päike. Lumi sulas. Lõunamaalt saabusid kuldnoõkad.

(seisavad, tuleb, katab, saabuvad, sulab)

Kevadkülv.
Jutusta pildi järgi, mida teevad kolhoosnikud!

HARJUTUS 155.

Kirjuta laused vihikusse. Tähele j tõmba joon alla.

L a u s e i d.

Läksime jõe äärde jalutama.

Jõgi polnud veel jääst vaba.

Jõel algas jääminek.

Jänes jooksis ümber jämeda puu tüve.

Metsas on juba haljas sammal.

1) Leia ja loe sõnad, kus j esineb sõna algul.

2) Leia ja loe sõnad, kus j esineb silbi algul.

HARJUTUS 156.

Koosta laused, milles esinevad järgmised meelitusnimed: jänkuke, kuldnokake, pardike, lilleke.

Meelitusnimesid.

Väike jänkuke jooksis metsas.

HARJUTUS 157.

Aseta lünka sobiv pikk või lühike täishäälik.

See s - bas on Meemele paras.

Koer jooksis hobuse sa - bas.

Meeme käib k - lis.

Ta k - lis uude korterisse.

Vii k - ri posti!

Vabrikus käib k - re töö.

HARJUTUS 158.

Leia sõnu, mis näitavad loomade omadusi!

Loomade omadusi.

Arg jänes.	.....	rebane.	
.....	orav.	.....	hunt.
.....	koer.	.....	siil.
.....	hobune.	.....	kass.
.....	lammas.	.....	karu.

Sinililled ärkavad.

L. Voronkova

1.

Ühel soojal kevadpäeval ulatusid päikesekiired magavate sinililledede uksele koputama. „Üles, uni-mütsid!“ hüüdsid nad. „Üles, aeg on ärgata!“ kordasid nad kord-korralt tungivamalt. Ja kui nad õhtul lahkusid, manitsesid veel üle öla: „Homme hommikuks olgu õied valmis.“

Üksteise järel virgusidki sinililled. Eelmisel suvel olid nad juurtesse toitu tagavaraks kogunud. Seda võisid nad nüüd kohe tarvitada ja sellega pididki nad esialgu läbi ajama. Sest kuigi päike soojalt meelitas, oli maa paksu lehepuru all veel külmunud ja sinilillekeste peened juured ei saanud sealt esialgu toitu kätte.

Järgmise päeva hommikul tärkasid siin-seal põõsaste vahel õrnad õienupud. Nende pead olid alles

longus ja nad värisesid jaheduses. Oma esimese öö veetsid noored sinilillekesed lageda taeva all külmetades. Kuid polnud viga. See ainult karastas neid.

2.

Kui siis jälle päike järgmisel hommikul naeratas, löid paljud sinililled üheaegselt nupud lahti.

„Siin me oleme! Siin me oleme!“ hüüdsid nad kooris päikesele vastu.

„Vaadake, kui sinised on mu silmad!“ kilkas üks sinililleke. „Vaadake, kui pikk ja tugev on mu vars!“ suurustas teine. „Mul on jahe, kuid ma ei karda siiski,“ rääkis kolmas.

Nii kõnelesid nad omavahel. Päike ainult naeratas neile kõigile ja näis ütlevat: „Tulge aga, tulge!“

Sellised on sinililled, kui nad pikast talveuinakust ärkavad. Ja neid tuleb ikka rohkem ja rohkem. Lõpuks on neid juba nii tihedalt, et kaugemalt vaadates näib, nagu oleks metsaservale põõsaste vahele laotatud sinine riie.

Veel lumest kaetud metsa all
lill väike tõusis maast.

Siin päike õiepungi tal
nii soojalt hellitas.

On taevakarva sinine
ta vara puhkend õis.
Uus rõõmurikas kevade
ta meile kingiks tõi.

Virguma — unest ärkama; longus — alla-
poole vajunud; jahe — külmavõitu; karastama —
värskeks, karmeks tegema.

1. Jutusta sinilillede tärkamisest!
2. Missugustes paikades kasvavad sinililled?
3. Missuguseid teisi kevadlilli sa tunnend?
4. Leia palast lauseid, kus räägitakse sinilillede tärkamisest.

KEELEÕPETUS.

ÜKS.

MITU.

Joonised:

Sinilill õitseb.

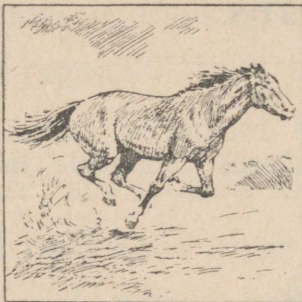
Sinililled õitsevad.

Poiss mängib.

Poisid mängivad.

Hobune jookseb.

Hobused jooksevad.

HARJUTUS 159.

Vaatle ja kirjuta antud laused vihikusse. Jämedama kirjaga trükitud **d**-le tõmba joon alla.

Üks.

Mitu.

Poiss mängib.

Poisid mängivad.

.....

.....

HARJUTUS 160.

Loe ja leia, missugused sõnad on vaja panna punktide asemele. **d**-le tõmba joon alla.

Kevadlilled.

Üks.		Mitu.
ülane	—	.....
sinilill	—	.....
kannike	—	.....
lumikelluke	—	.....
nartsiss	—	.....

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 161.

Silbita sõnad järgmises palakeses. Sõnadele, mida ei silbitata, tõmba joon alla.

Sinililled.

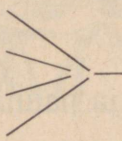
Üksteise järel tärkasid sinililled. Neil olid õrnad õienupud. Neid tuli ikka rohkem ja rohkem. Lõpuks oli maa nagu sinise riidega kaetud.

HARJUTUS 162.

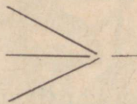
Leia puuduv silp. Moodusta silpidest sõnu. Eralda silbid sidekriipsuga.

Kahesilbilisi sõnu.

1) li
ka
an
si

2) lük
hak
lak

Kevad kolhoosis.

N. Nezlobin

Eile seadsid lapsed kolhoosi aias kuldnokakaste üles. Täna tulid traktorid kolhoosi. Kolm traktorit ühekorraga. Tuli uued, nii et värv alles läikis! Sõitsid mööda teed niisuguse jõuga, et maja aknad põrisesid.

Pitsu ja Paukagi olid kohal: kogu aja jooksid edasi-tagasi.

Lapsed juhatasid traktoristid kolhoosi esimehe juurde, siis jooksid tagasi masinate juurde ja vaatasid neid kaua suure huviga.

Teisel päeval koidu ajal asusidki traktoristid tööle.

Nad kündsid kogu päeva ja öögi, valgustades laternatega mustendavat kündi.

1. Mida tegid lapsed kolhoosi aias?
2. Kuidas nad võtsid traktoriste vastu?
3. Kuidas töötasid traktoristid põllul?

Mõistatusi.

Rattad on, kuid pole vanker?

Missugune hobune künnab maad, aga heina ei söö?

Rahvasõna.

Kuidas põldu harid, nõnda põld sulle tasub.

KEELEÕPETUS.

TÖÖ SÕNASTIKUGA IV.

Loe ja leia, missugused sõnad on vaja panna punktide asemele. Õiged sõnad leia sõnastikust.

Põllutööriistad.

Üks.	Palju.
Ader	.....
äke	.....
vedruäke	.....
rull	.....
külvimasin	.....
traktor	.....

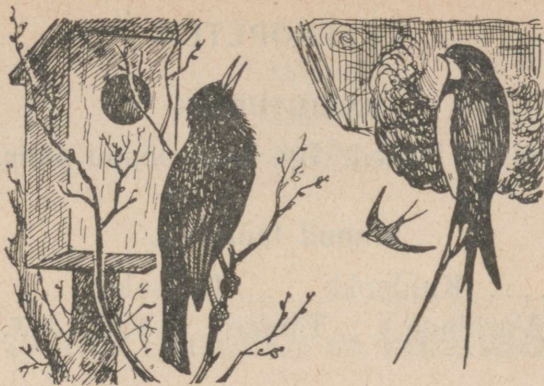
- 1) Aseta punktide asemele vajalikud sõnad.
- 2) Pea meeles, kuidas need sõnad kirjutatakse.

HARJUTUS 163.

Kirjuta lünka küsimuse asemele sobiv sõna.

Laused.

- (Mis?) puhub mahedalt.
(Mis?) paistab soojalt.
(Kes?) laulab oksal.
(Kes?) sulpsatab vees.
(Mis?) õitseb aasal.

Kuldnokk.

Kevadehommikul ukse ees
tagus ja meisterdas väikemees:
kaob juba lumi ja nüüd on vaja
uut ja ilusat kuldnoka maja.

Varsti see seisiski pärnapuus,
vaigust lõhnav ja uhiuus,
kõikudes tuules tasakesi,
oodates kaugeid külalisi.

Ja siis ühel hommikul vara
võtsidki kuldnokad korteri ära.
Väikemees õues neid kuulamas käis.
Õhk oli laulu ja vilet täis.

U h i u u s — tuliuus.

1. Millal hakkavad kuldnokad pesa tegema?
2. Kuidas sina hoolitsed kuldnokkade pesakastide eest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 164.

Koosta õiged laused. Iga lause lõppu pane punkt.

Linnud laulavad.

Lööke .... Kuldnokk .... Pääsuke .... Kägu ....
Ööbik .... Varblane .... Tihane .... Kukk .... Kana ....
Part ....

(lõõritab, vidistab, kukub, laksutab, tiuksub, vilistab,
sirtsus, kireb, prääksus, kaagutab)

HARJUTUS 165.

Kirjuta harjutus ja aeta punktide asemele oma klassi
korrupidajate nimed.

Esmaspäeval on korrupidajad ..... ja .....
Teisipäeval ..... ja .....
Kolmapäeval ..... ja .....
Neljapäeval ..... ja .....
.....
.....

N ä i d i s:

Meie klassi korrupidajad.

Esmaspäeval on korrupidajad ...

HARJUTUS 166.

Täida lüngad õige sõnaga.

Linnud.

Üks.	Mitu.
Kuldnokk	kuldnoka -
kägu	käo -

lõoke	lõokese -
pääsuke	.....
tihane	.....
ööbik	.....

Miks linnuke ei laulnud?

Jannu oli linnukese kinni püüdnud ja puuri pannud. Kogu päeva istus lind paigal, ei söönud ega laulnud. „See on rumal lind,“ sõnas Jannu Hiljale. „Hoian talle oma suhkru, otsin seemneid ja rohtu, ta norutab aga peale, nagu oleks tal paha olla.“

„Viime puuri välja ja riputame ta kaseoksa külge! Ehk siis hakkab laulma,“ arvas Hilja.

Nii tehtigi. Ainult pisut piiksatas linnuke, nähes sinitaevast. Siis vaatas ta jälle vaikides alla.

„Küll on rumal!“ õhkas Jannu.

„Ei tea, kas on ühtigi rumal,“ lausus Hilja. „Ehk ta ei taha puuris laulda. Laseme ta vabaks. Kui ta siis ka ei laula, siis on ta tõesti rumal.“

Jannu oli sellega nõus.

Hilja võttis puuri sülle ja avas selle ukse. Linnuke lendas välja, istus koplis kuuseoksale ja hakkas väga ilusasti laulma. Kaua aega sillerdas ta ja lapsed kuulasid teda imetledes.

Siis ütles Hilja:

„Nüüd ma mõistan. Ta ei tahtnud puuris laulda.“

Norutama (norutab) — tusane, kurb olema;
silledama — heledasti vidistama.

1. Miks lind puuris ei laulnud?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 167.

Täida lüngad õigete sõnadega. Jälgi häälikute **k, p, t** esinemist **üks** ja **mitu** puhul.

Üks.   Mitu.

lipp	—	lipud
sepp	—	.....
kepp	—	.....
rätt	—	rätid
kott	—	.....
kokk	—	kokad
kukk	—	.....
lukk	—	.....

HARJUTUS 168.

Koosta järgnevatest täis- ja kaashäälikutest sõnu.

	Täishäälikud	Kaashäälikud
1	i, u, e	l, nn, k
2	ää, u, e	p, s, k
3	öö, i	b, k

HARJUTUS 169.

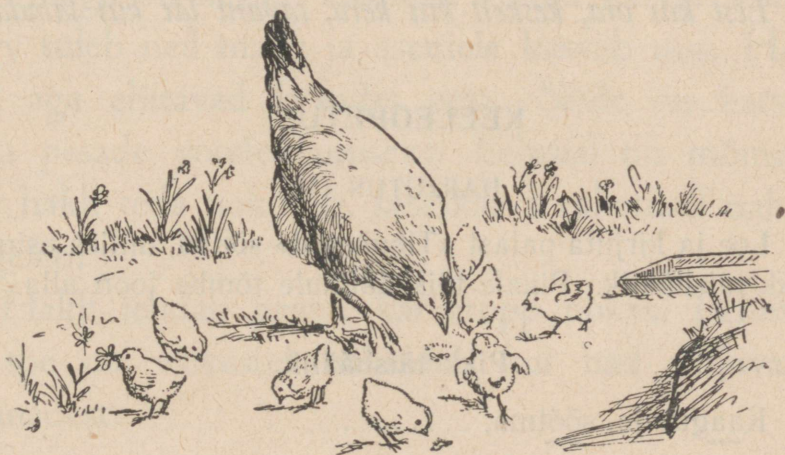
Kirjuta eelnenud palast viis rida. Kriipsuta pikad täishäälikud alla ühe joonega ja pikad (kahe ühesuguse tähega kirjutatud) kaashäälikud kahe joonega.

Näidis: Jannu oli linnukese kinni püüdnud ja puuri pannud.

Tibukesed.

Kolm nädalat istus Kaagutaja munadel. Kati tuli kuuri Kaagutajat söötma. Ta kuulis, et keegi piiksub pesas. Tüdruk tõstis kana üles ja nägi: munade seas liigutas end väike kollane tibu. Ta seisis jalgadel ja piiksus. Tühi munakoor asus ta lähedal.

Terve päeva jooksis Kati ühtepuhku kuuri vahet. Õhtuks tulid kõik tibud munast välja. Kui

vasid ära ja muutusid tugevamaks. Kati toitis neid hakitud munaga. Kanaema kutsus neid enda järele ja õpetas neid nokkima.

„Tokk-tokk!“ nokib Kaagutaja leivaraasukest või viljatera ja jätab selle maha. Tibud vaatavad teda ja toksavad ka nokakestega, korjavad raasukesi. Kaagutaja siblib, kaabib maad ja otsib toitu. Tibukesed söövad kõhud täis, puhastavad nokad ja poevad ema tiibade alla puhkama ning end soojendama.

Ü h t e p u h k u — ühtelugu, sageli.

1. Kuidas kolhoosides tibusid hautatakse?
2. Missuguseid kodulinde kasvatatakse veel kolhoosides?
3. Millist kasu toovad kodulinnud?

Mõistatus.

Eest kui ora, keskelt kui kera, tagant lai kui labidas?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 170.

Loe ja kirjuta palast «Tibukesed» sõnad, milles esineb pikk täishäälik. Pikale täishäälikule tõmba joon alla.

Pikk täishäälik.

Kaagutaja, söotma, ...

HARJUTUS 171.

Kirjuta pala vihikusse. Tõmba tähtedele **k** ja **t** sõna alguses kriips alla.

Kukk ja kanad.

Kukk ja kanad elavad kanalas. Kui neile toitu antakse, siis hüüab kukk kõik kanad kohale. Kuhu sammub kukk, sinna ruttavad ka kanad. Kuked ja kanad on kodulinnud.

Kirjak ja hakk.

Õues seisab kirju lehm Kirjak. Ta sööb heinu. Korraga lendab ta seljale hakk ja hakkab ta selga nokkima.

Kas lehmäl on valus?

Ei sugugi! Ta sööb rahulikult lõhnavat heina ja hakk nokib teda edasi.

Mispärast hakk seda teeb?

Praegu on kevad. Lehmad ajavad karva. Vana karv tuleb neil maha ja asemele kasvab uus. Hakkid aga ehitavad kevadel pesa. Neile on karva vaja pesade vooderdamiseks. Lehmäl on mõnus, kui hakk teda nokitseb, sest karva vahetusel nahk sügeleb.

Hakk lendab pessa, karvatopp nokas. Pehme ja soe on väikestel hakkidel, kui nad väljuvad munadest.

1. Kuidas ehitab hakk pesa?
2. Miks laskis Kirjak end nokkida?
3. Missugused loomad vahetavad kevadel karvkatet?

HARJUTUS 172.

Vaatle ja kirjuta antud laused vihikusse. Jämedama kirjaga trükitud tähed kirjuta värvilise pliiatsiga.

Üks.

Mitu.

Kukk laulab.

Kuked laulavad.

Kana nokib.

Kanad nokivad.

Hani ujub.

Haned ujuvad.

Koer haugub.

Koerad hauguvad.

Hobune künnab.

Hobused künnavad.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 173.

Loe ja kirjuta laused. Lüngad täida lehmade ja koerte nimedega. Pärinimedele tõmba kriips alla.

Karjas.

Kõige ilusam lehm karja hulgas on ..... Palju piima annavad ..... ja ..... Karjasel on koerad ..... ja .....

HARJUTUS 174.

Kirjuta palast vihikusse sõnad, milles esineb pikk kaashäälik.

Pealkirjaks:

Pikk kaashäälik.

Koosta laused.

Kuidas loomad häälitsevad.

Kass, koer, lammas, lehm, hobune, hiir, kukk, kana, part.

Näidis: Kass näüb. Koer .....

Kuidas jänes kasukat vahetab.

Talvel oli jänes kohev-valge. Tal oli seljas talvekasukas.

Saabus kevad. Jänkul oli aeg loobuda oma soojust mugavast kasukast. Tuli riietuda suviselt.

Kuidas jänes ümber riietub?

Kevadel ajab jänes karva. Talvise karvkatte asemele kasvab suvine — hall ja sile.

Jänes jookseb tihedas võsastikus. Siin ja seal on näha karvatorte. Suveriietuses pole tal palav. Vaenlast nähes peidab jänku enese põõsasse — kadunud, pole märgatagi!

Jänestel on varakevadel väikesed pojad. Kui lumi on sulanud, siis hüppavad noored jänkid juba ringi. Nad söövad noori puuvõrseid. Väikesed jänkid vallatlevad ja mängivad päikesepaistelistes kohtades.

1. Missugune on jänese kasukas talvel?

2. Missugune on ta kasukas suvel?
3. Mis kasu on jänesel kasuka vahetamisest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 176.

Kirjuta meelitusnime kõrvale harilik nimetus.

Kukeke	—	kukk
lambake	—	lammas
kanake	—	.....
tibuke	—	.....
kassike	—	.....
koerake	—	.....
linnuke	—	.....

Kevadel.

K. A. Hermann

Juba linnukesed
väljas laulavad,
kenad kasekesed
kingul kohavad.
Lumi on ju ära suland,
talvekülm on mööda läind;
lapsed, kes kui vangis eland,
pole ammu murul käind.

Orus ojakene
 veereb vulinal,
 hõbepilvekene
 heljub taeva all.
 Minnid, Mannid, Jukud, Tõnnid
 hüppavad nüüd rõõmuväes.
 Möödaskülmad talvetunnid,
 kena kevade on käes.

K i n k (kingul) — kungas.

1. Kirjelda kevadist loodust.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 177.

Kirjuta niipalju, kui tead:

1. Missugused lilled õitsevad kevadel?
2. Missugused linnud rõõmustavad kevadel meid oma lauluga?
3. Missugused puud ja põõsad õitsevad aias?
 Sõna lõpus olevale d-le tõmba kriips alla.

N ä i d i s:

Kevadel.

1. Lilled: sinililled, ülased, ...
2. Linnud: kuldnokad, ...
3. Puud ja põõsad: õunapuud, ...

Aseta lünka puudev silp.

Kevadel.

Ju - lin - kesed
 - jas lau - vad,
 ke - ka - kesed
 kin - ko - vad.

Mesilased uurimiskäigul.

K. Ušinski

Virgus ka mesilane, puhastas karvaste käpakestega silmi ja asus koos oma kaaslastega aknakese kaudu uurima, kas lumi, jää ja põhjatuul on juba lahkunud.

Mesilased nägid, et päike paistab heledasti, et kõikjal on valge ja soe; nad väljusid tarust ja lendasid õunapuule.

„Kas ei ole sul, õunapuu, midagi vaeste mesilaste jaoks? Me nälgisime kogu talve.“

„Ei,“ kõneles neile õunapuu, „tulite liiga vara: minu õied on alles pungades. Katsuge õnne kirsipuuga.“

Mesilased lendasid kirsipuu juurde.

„Armas kirsipuu, kas sul on õiekest vaeste mesilaste jaoks?“

„Tulge, kallid, homme uuesti vaatama,“ vastas neile kirsipuu. „Täna ei ole mul veel ühtki lahtist õit, aga kui need avanevad, võtan rõõmuga külalisi vastu.“

Mesilased lendasid tulbile ja heitsid pilgu selle kirevasse peakesse, aga selleski polnud lõhna ega mett.

Nukrad ning näljased mesilased tahtsid juba koju lennata, kui märkasid põõsa all lihtsat lille. See oli kannike. Ta avas mesilastele oma toredasti lõhnava ja magusa mahlaga täidetud õie.

Mesilased sõid ning jõid ja lendasid üli rõõmsatena koju tagasi.

V i r g u m a (virgus) — unest ärkama, elustuma;
t a r u — mesipuu.

1. Jutusta, kust mesilased otsisid mett ja kust nad seda leidsid.

2. Vasta:

Mesilane annab inimesele . . . . . (mida?)

Mesilane kogub mahla . . . . . (millelt?)

Mesilane elab . . . . . (kus?)

Mõistatus.

Sealt sõidab suur sõda, kust ei mahu kassi käppki?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 179.

Kirjuta sulgudesse küsimus kes? või mis?

Kes või mis?

Mesilane (. . . . .) lendas tarusse.

Mets (. . . . .) on juba roheline.

Tööline (. . . . .) sõitis puhkusele.

Puhkekodu (. . . . .) asub mere ääres.

HARJUTUS 180.

Kirjuta lünkadesse sobivad sõnad.

Mesilane.

. . . . . Juta mängis . . . . . nukuga murul. Äkki kuulis ta . . . . . suminat. See oli . . . . . mesilane. Ta lendas edasi-tagasi.

(väike, uue, imelikku, töökas)

HARJUTUS 181.

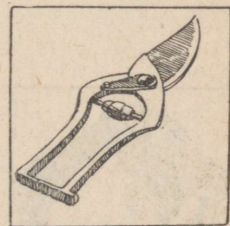
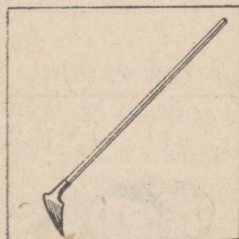
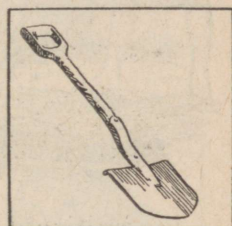
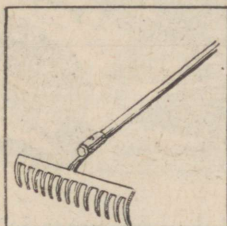
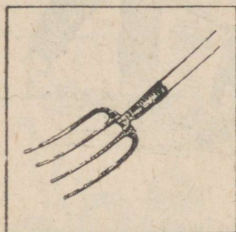
Allpool on antud hobuste ja lehmade nimesid. Kirjuta nende hulgast välja ainult hobuste nimed.

Miira, Tähik, Maasik, Lehik, Punik, Kirjak, Seku, Mustik, Vöik, Kimmel, Suksu.

Hobuste nimed.

Miira, ...

Aiatööriistu.

1. Milleks kasutatakse piltidel olevaid aiatööriistu?
2. Milliseid aiatööriistu sa veel tead?

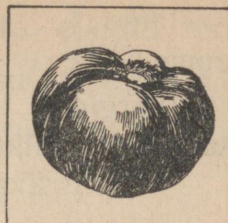
Kooliaias.

1. Milliseid töid tehakse kevadel kooliaias?
2. Missuguseid töid teete teie kooliaias?

Kus kasvab?

Jutusta piltide järgi:

1. Mida kasvatatakse köögiviljaaias?
2. Mida kasvatatakse puuviljaaias?
3. Mida valmistatakse köögiviljadest?
4. Mida valmistatakse puuviljadest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 182.

Koosta õiged laused.

Aiatööd.

Kaevame maad . . . . . Tasandame . . . . . Teeme . . . . .
peenraid. Külvame . . . . . Istutame . . . . . Kitkume . . . . .

Kastame . . . . . peenraid. Kohendame . . . . . Sügisel kogume . . . . .

(hargiga, labidaga, rehaga, herneid, porgandeid, kapsaid, kaalikaid, umbrohtu, mulda, veega, saaki)

HARJUTUS 183.

Täida lüngad. Sõna lõpus olevale **d**-le tõmba kriips alla.

Aiatööriistad.

Üks.	Mitu.
Hark	hargi -
kõblas	kõpla -
labidas	.....
reha	.....
kastekann	.....
käru	.....

Maipõrnikas.

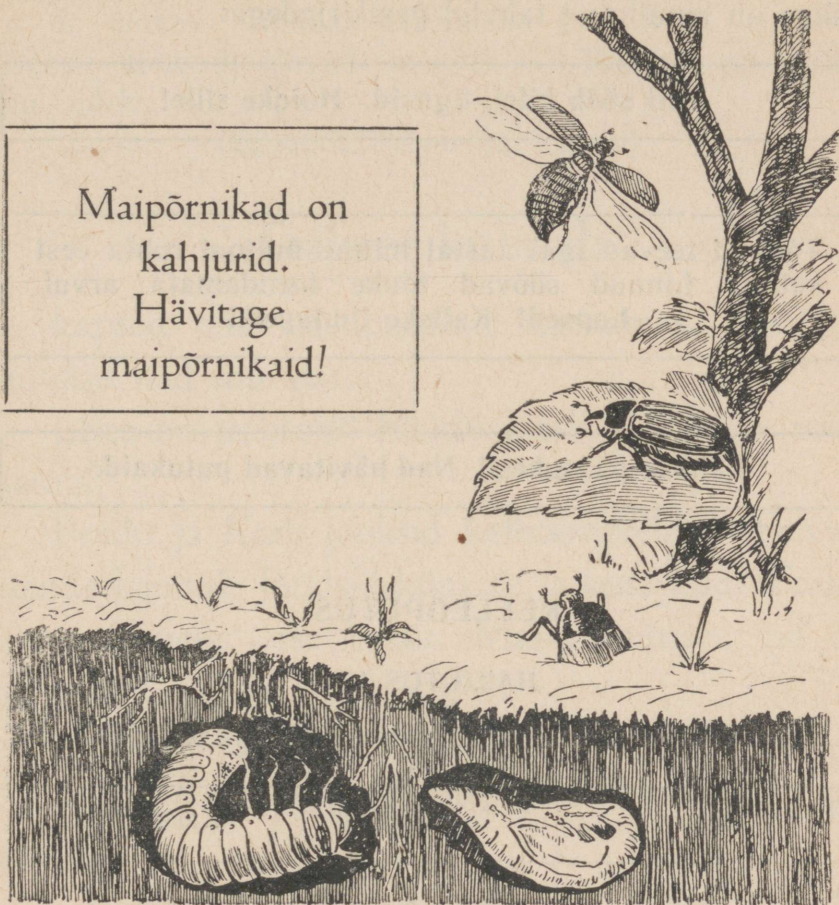
Kase pungad pakatavad. Haljas rohus puhkevad õitsele kuldsed võililled. Mullast ronivad välja maipõrnikad. Nad puhastavad oma koivad, ajavad sirgeks tiivakesed ja lendavad minema. Maikuus lendab niisuguseid põrnikaid palju, sellest nad ongi saanud oma nime.

Põrnikad tiirlevad puude ümber, põrisevad, istuvad okstele ja söövad noori lehekesi.

Aga veel rohkem kui maipõrnikad ise, toovad

puudele kahju nende tõugud. Need elavad maa sees ja söövad noori juurekesi. Kolm talve on nad mullas. Neljandal aastal muutuvad tõugud nukudeks. Nukkudest tulevad välja maipõrnikad.

Maipõrnikad on
kahjurid.
Hävitage
maipõrnikaid!

röövik

nukk

K o i b (koivad) — putuka jalg.

1. Miks nimetame maipõrnikat aiakahjuriks?
2. Millist kahju tekitab ta aias?

3. Kes on aia sõbrad?
4. Missugust kasu toovad nad aiale?

Kasulikud loomad.

Mõnes kohas on teede äärde püstitatud tulbad, mille külge on kinnitatud tahvlid pealkirjadega:

Siil sööb hiiri, tigusid. Hoidke siile!

Tõugud teevad igal aastal mitme miljoni rubla eest kahju. Linnud söövad tõuke loendamata arvul. Lapsed! Kaitske linnupesi!

Kaitske pääsukesi! Nad hävitavad putukaid.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 184.

Leia järgmistes sõnades täishäälikud ja kaashäälikud.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
metsas	e, a	m, t, s
rohutirts	o, u, i	r, h, t, r, t, s
päike		
koer		
lõuna		
õhtu		

Kirjuta harjutus. Joonekeste asemele kirjuta sobiv pikk täis- või kaashäälik.

Maipõrnikas.

Mu - ast ronivad välja maipõrnikad. Nad t - rlevad p - de ümber. Toiduks tarvitavad nad n - ri lehekesi. Nende tõugud elavad m - s - s. Tõugud m - tuvad nu - udeks.

(ll, uu, ii, ee, oo, aa, kk, uu)

Traktor künnab.

Lapsed olid aias peenraid kaevamas. Korraga kuulsid nad mürinat.

„See on traktor!“ hüüdis Karli. „Läheme vaatama!“

Peedu ja Karli jooksid kolhoosipõllule. Teised nende kannul. Jõudsid künkale ja seisatasid. Traktor tuli neile otse vastu. Masin mürises, nii et isegi õhk värises.

„Vaata!“ hüüdis Peedu.

„Jah, vaata! Missugused rattad!“ imetlesid lapsed.

„Vaata ometi: veab korraga kolme atra! Ohoo! Ja äkked ka taga. Nii et ise künnab ja äestab!“

Kogu õhtupooliku olid poisid kolhoosipõllul. Õhtuks kündis Märt, traktorist, suure põllu üles, pööras traktori teele ja peatas:

„Hei, lapsed! Istuge peale, viin koju!“

Silmapilk olid poisid ja tüdrukud traktoril. Märt andis gaasi, süütas lambid ja viis lapsed koju.

1. Milliseid töid tehakse kolhoosis traktoriga?

2. Mis paneb traktori käima?

Ütle nii palju, kui tead!

Kolhoosniku tööriistad:

Ader, äke, ...

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 186.

Loe ja kirjuta järgmised laused. Jälgi **d** esinemist. **d**-le tõmba joon alla.

Mida teed?

Sa töötad aias. Sa õpid hoolega. Sa jooksed ja mängid õues. Sa pesed end enne magamaminekut hoolega. Varsti puhkad sa päevasest väsimusest.

HARJUTUS 187.

Loe ja kirjuta järgmised laused. Jälgi **b** esinemist. **b**-le tõmba joon alla.

Mida teeb?

Jüri kaevab. Piret kastab lilli. Ka isa töötab aias. Väike õde riisub rehaga. Muri jookseb aias ringi. Päike paistab soojalt. Aias on hea töötada.

Kirjuta palast 10 sõna, mis algavad k, p, t-ga, ja kriipsuta need alla. Pealkirjaks:

k, p, t sõna alguses.

Peenraid, kaevamas, ...

Puuke.

Lapsed istutasid tee äärde puukese. Ta oli veel väike. Puu ajas juured maasse ja hakkas kasvama.

Poiss läks temast mööda, katkus lehe, muljus selle kokku ja viskas maha. „Mispärast ma rebi-sin?“ mõtles ta, kuid samas rahunes kohe.

„Ah, sellest pole midagi, mis tähendab üks leheke! Puul on lehti palju.“

Tuli teine poiss, murdis oksakese ja mõtles: „Mis tähendab oksake! Puukesel on neid neli.“

Tüdruk jooksis palliga, pildus seda õhku, aga pall langes pauhti! otse puukesele ja murdis ladva.

„Küll on paha lugu,“ kurvastas tüdruk, — „aga pole viga, ega ta sellepärast veel sure. Kasvab uus latv!“

Tuli kits, närís tükikese koort. Jalgrattur peatus, aetas jalgratta puukese najale. Puuke hakkas värisema. Tuli poiss uue noaga. „Proovin õige,“ mõtles ta, „kas on hea nuga.“ Ta lõikas oksakese. „Hea terav nuga.“

Puuke kuivaski ära.

Tulid lapsed, kes olid ta istutanud. „Mis see tähendab?“ ütlesid nad. „Siin ei taha puud kasvada. Arvatavasti on meil halb maa.“

1. Mispärast kuivas puuke ära?
2. Kuidas teie hoiate puid?

Meie puud.

Lehtpuud: kask, haab, ...

Okaspuud: mänd, ...

(kask, kadakas, vaher, kuusk, paju, lepp, mänd, haab)

Kuidas nimetatakse metsa, kui seal kasvavad peamiselt: kuused, haavad, männid, kased, tammed, lepad?
(kuused — kuusik, haavad — haavik jne.)

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 189.

Kirjuta pala vihikusse. Alusta iga lauset suure algustähega ja pane iga lause lõppu punkt.

Puuke.

lapsed istutasid puukese puu ajas juured maasse poiss läks mööda ja katkus lehe tüdruk pildus palliga ladva katki kits näris tükikese kõort puuke kuivaski ära

N ä i d i s: Lapsed istutasid puukese. Puu . . .

HARJUTUS 190.

Loe ja kirjuta järgmised laused. Jälgi **-te** esinemist. Aseta lünka puudev **-te**. Sõna lõpus olevale **-te**-le tõmba joon alla.

Mida teete?

Te kaevate aias maad. Te istutate taimi. Te kasta- neid. Te kitku- umbrohtu. Te tööta- iga päev aias.

Aednik ja katelsepp.

L. Tolstoi

Aednik ja katelsepp läksid kapsaaiast mööda.

„Näe,“ ütles katelsepp, „kui suured kapsapead kasvavad selles aias!“

„Leidis, mida imetleda,“ lausus aednik. „Mina kasvatasin ükskord koguni majasuuruse kapsapea.“

Katelsepp vastas:

„See võib kõik võimalik olla. Mina jälle valmistasin kord rahvamaja-suuruse katla!“

Aednik hakkas naerma ja ütles:

„Sa oled ikka hoopleja küll: luiskad ega punastagi! Valeta, aga pea ikka piiri! Ütle, milleks oli sul vaja niisugust katelt!“

„Ma tahtsin selles sinu suure kapsapea ära keeta,“ vastas katelsepp.

Vanasõna.

Valel on lühikesed jalad.

1. Kumb oli suurem kiitleja?
2. Kuidas andis katelsepp aednikule mõista, et ta valetab?
3. Mis ütleb vanasõna valetaja kohta?
4. Missugust inimest nimetatakse kiitlejaks, hooplejaks?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 191.

Kirjuta oma klassi õpilaste nimestik koos eesnime algustähtedega. (Alga esimesest pingist.)

Näidis:

Meie klassi õpilased.

I. Tamm, K. Voore, ...

Kas homme tuleb ilus ilm?

Ema tahtis pesu pesta. Ta ei teadnud aga, milline ilm homme tuleb. Ema saatis väikese Anne vanaisa juurde küsima, mida ilmanäitaja homsest ilmast arvab. Anne läks.

Vanaisa juures selgus kurb lugu. Ilmanäitaja oli kukkunud seinalt ja katki läinud.

„Pole viga,“ trööstis vanaisa Annet. „Läki parem ämblikke vaatama. Ka nemad võivad meile öelda, milline on homme ilm.“

Anne ja vanaisa otsisid kõik nurgad läbi, kuid ei leidnud ainustki ämblikuvõrku ega ämblikku.

„Noh, pole viga,“ ütles vanaisa, „läki siis pääsukesti vaatama; ka nemad võivad meile öelda, missugune ilm on homme.“

Ka pääsukesti ei leidnud nad. Need olid parajasti kõrgele, kõrgele õhku lennanud. Seal keerlesid nad ruttu sinna-tänna ja sädistasid, et ainalust oli kuulata.

„Noh, nüüd on teada, milline ilm on homme,“ lausus vanaisa.

„Aga vanaisa, kes sulle seda ütles?“ päris Anne imestunult.

„Kui pääsukesed ja lõokesed rõõmsasti kõrgel õhus lendavad, kui ämblikud võrke ei koo, vaid peitu on pugunud, tuleb ilus ilm. Ka suitsu järgi võime öelda, milline ilm tuleb.“

„Suits tõuseb korstnast otse üles,“ hüüdis Anne.

„See on ka hea ilma tunnus,“ lausus vanaisa. „Ka sääsed sõdivad rõõmsalt õhus — täna on märgata kõiki ilusa ilma tunnuseid. Ema võib homme julgesti pesema hakata.“

Anne lippas koju ja jutustas emale, mida ta vanaisalt kuulis.

Ja tõesti, järgmisel päeval oli ilus ilm ning pesu kuivas ruttu.

T u n n u s — tundemärk.

1. Kuidas saadakse teada, milline ilm tuleb?

Kõnekäänud ja rahvatarkused.

Sajab vihma kui oavarrest.

Pole kuiva kohta hamba all.

Kui pilved kiiresti lendavad, siis muutub ilm.

Kui pääsukesed madalalt lendavad, tuleb vihma.

Kui varblased rõõmsasti sirtsuvad, läheb vihm üle.

Läheb mesilane metsa, tuleb kuiva.

Milliseid rahvasõnu tead veel ilmaennustamisest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 192.

Loe ja vaatle lauseid. Jälgi **d** esinemist. Lünka aseta puuduv **-vad**. Kirjuta laused ja tõmba **d**-le joon alla.

Mida teevad?

Ämblikud kujuvad võrke. Nad töötavad usinasti. Pääsukesed lenda- kõrgel õhus. Nad sädista- rõõmsalt. Ka lõokesed lenda- rõõmsasti kõrgel õhus. Inimesed rõõmusta- ilusa ilma üle.

HARJUTUS 193.

Kirjuta laused vihikusse. Tõmba tähtedele **k, p, t** sõna alguses kriips alla.

Vanasõnu.

1. Iga pilv ei too vihma.
2. Tühi kõht on kõige parem kokk.
3. Kõval pählkil on magus tuum.
4. Kahju ei tule, kell kaelas.

HARJUTUS 194.

Kirjuta sõna lõppu lühike või pikk kaashäälik ja tõmba sellele kriips alla.

Lühike ja pikk kaashäälik.

see-	se-
kee-	ke-
vaa-	va-
luu-	lu-
ruu-	ru-
koo-	ko-

HARJUTUS 195.

Loe laused ja aseta lünka pikk kaashäälik. Õiged häälikud vali sulgudest.

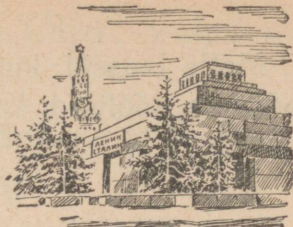
Pikk kaashäälik.

Ke - - on seinal. Ko - - valmistab sööki. Raamatus on huvitav ju - - . Laual on tühi ta - - . Se - - töötab sepikojas.

(pp, ll, kk, ss, tt)

LENINI PÄEVAD

Lenini teel.

P. Rummo

Sinu mälestuseks, kallis Lenin,
tõotab täna pisike pioneer:
Nagu sina, ikka rahvast teenin,
käies sinu juhatatud teel.

Isamaale luban laulusalmis:
nii kui Lenin hästi õpin ma, —
ainult siis võin olla ikka valmis
oma maad ja rahvast teenima.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 196.

Loe ja kirjuta laused. Iga lauset alga suure algus-
tähega, lause lõppu pane punkt.

Laused.

Meie riigis on palju tehaseid töölised elavad valgetes
majades lapsed õpivad koolides väikesed lapsed on laste-
aias meie maal on hea elada

Mõttele lauseid, kus esinevad järgmised sõnad: Lenin, kodumaa, töölised, kolhoosnikud, tehas, kolhoos.

Laused.

Lenin oli tööliste sõber. . . . .

Volodja Uljanov.

Volodja Uljanov oli lõbus ja elav poiss. Volodjal oli väike õde Olja. Volodja mängis Oljaga

aias ja õues. Ta armastas väga Oljat. Volodja oli hea vend ja mänguseltsiline.

Koolis oli Volodja esimene õpilane ja hea seltsimees. Kõik armastasid Volodjat.

Üks vana naistöoline ütles kord:

„Volodja seltsis muutub igaiüks paremaks.“

1. Missugune õpilane oli Volodja Uljanov?
2. Miks armastasid kõik Volodjat?
3. Missuguse nime all tunneb nüüd kogu maailm Volodja Uljanovit?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 198.

Kirjuta harjutus ja lisa puuduvad lõpud.

Üks.

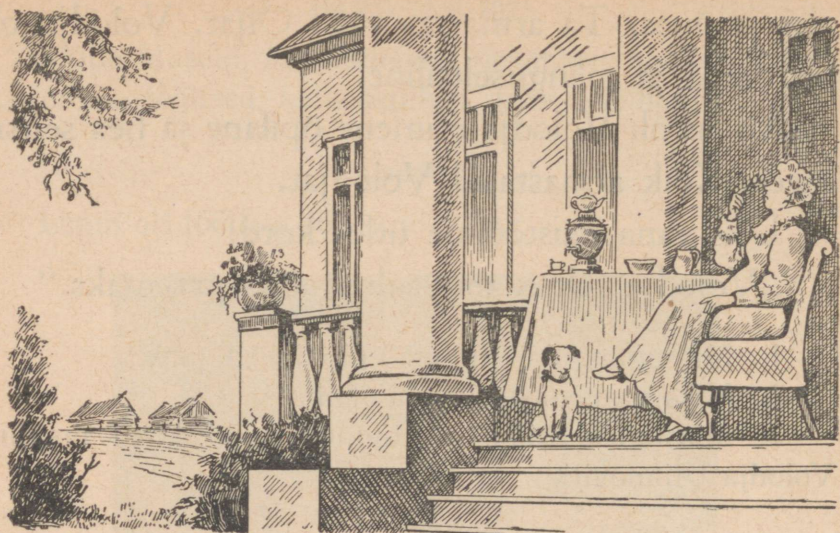
virg kangur
tubli tööline
osav sepp
julge lendur

Mitu.

virga; kangru-
tubli- töölise-
osava- sepa-
julge- lenduri-

Lenin tahtis, et kõik töölised elaksid hästi.

Meie riigis on ehitatud palju tehaseid ja vabrikuid. Töölised elavad suurtes valgetes majades. Meil on jõukad kolhoosid. Kõikjal on lastesõimed,

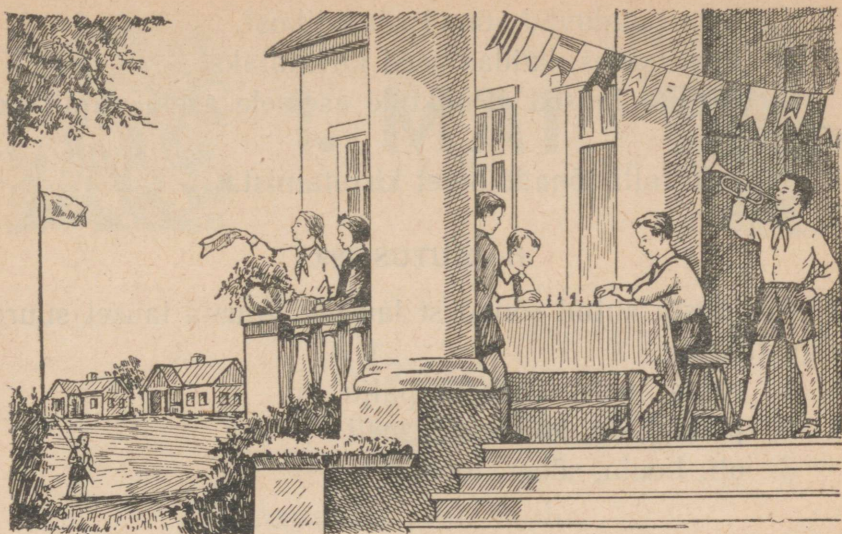

lasteaiad, koolid, raamatukogud, klubid ja haiglad. Töölised ja talupojad veedavad oma puhkuse puhkekodudes.

Kuni Oktoobrirevolutsioonini elas selles suures majas mõisniku perekond, mis koosnes viiest inimesest. Mõisnikud ise ei teinud tööd. Nende töö tegid teenijad. Mõisa parki ja lilleaeda ei tohtinud tööliste ega talupoegade lapsed minna. Siin jalu-
tasid ja mängisid ainult mõisnikkude lapsed.

Nüüd on siin lastekodu 50 lapse jaoks. Siin elavad lapsed, kel pole ei isa ega ema.

Lapsed armastavad lastekodu: see on nende kodu. Kasvatajad hoolitsevad nende eest hästi. Lapsed õpivad koolis. Vabal ajal hoolitsevad nad

lillepeenarde eest, puhastavad teid ja mängivad väljakuul.

Lenin oli tööliste sõber. Ta tahtis, et kõik töötajad elaksid hästi.

Jõukad — rikkad; veetma (veedavad) — aega mööda saatma.

1. Kuidas elavad töölised meie maal?
2. Miks on meil hea elada?

KEELEÕPETUS.

TÖÖ SÖNASTIKUGA V.

Loe laused ja leia, missugused sõnad on vaja asetada punktide asemele.

Meie maa.

Meie . . . . . elavad kõik hästi. . . . . veedavad oma puhkuse puhkekodudes. Meil on jõukad . . . . . Meie . . . . . on võimas ja rikas. Meie riiki juhib . . . . . partei.

1. Leia puuduvad sõnad sõnastikust.
2. Pea meeles, kuidas need kirjutatakse.
3. Kirjuta laused. Punktide asemele aseta vajalikud sõnad.
4. Kontrolli sõnade õiget kirjutamist.

HARJUTUS 199.

Moodusta antud sõnadest laused. Alusta lauset suure algustähega.

1. riigis, meie, tehaseid, palju, on
2. jõukad, on, kolhoosid, meil
3. oli, Lenin, sõber, tööliste

1. MAI

Mailaul.

J. Kaidla

Tänaval rōkatab laulu,
punalipp lehvib me käes.
Maile nii uljana vastu
lähevad töötavad väed.

Õnnelik sära meil pilgus,
lauludes heliseb rōõm;
sammes on mehine kindlus,
kõnedes sütitav lõõm.

Rahu eest võidelnud rahvas
ehitab, õpib ja loob;
vabades kodudes kasvab
muretu sugupõlv noor.

U l j a s (uljana) — julge, vahva; lõõm — säde-
levus, soojus.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 200.

Aseta joonekese asemele puuduv silp.

Mailaul.

Tä - val rō - tab lau - ,
- nalipp - vib me käes.
Mai - nii ulja - vas -
- hevad - tavad väed.

HARJUTUS 201.

Kirjuta luuletusest «Mailaul» välja sõnad, milles esineb pikk täishäälik. Pikale täishäälikule tõmba joon alla.

Pikk täishäälik.

Töötavad, ...

Tööraha püha.

Oli 1. mai, tööraha suur püha. Ago ruttas kooli poole.

Tal oli veel meeles, kuidas ta möödunud aastal käis maiparaadil. Koos teistega hüüdis ta valjusti: „Hurraa!“

Ago väike õde Mare läks ka pidustusi vaatama. Ema pani talle selga uue punase kleidi.

Tänavad olid rahvast täis. Keset sõiduteed voolas rahvast jõena. Majadel lehvisid rõõmsalt puna-

sed lipud. Ka rahvahulgad rongkäigus kandsid punaseid lippe ja laulsid ilusaid laule.

Isa võttis Marekese õlale. Nii oli tal kõik hästi näha. Ta plaksutas käsi ja hüüdis:

„Küll on tore töörahva püha!“

1. Kuidas valmistume maipühaks koolis? kodus?

Tulnud esimene mai,
kõlab laul nüüd üle aasa:
„Meie maa on suur ja lai!“
Tulge pidule kõik kaasa!

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 202.

Kirjuta järgnev pala nii, nagu oleks tegevus toimunud varem. Muudetud sõnadele tõmba joon alla. Õiged sõnad leia palast «Töörahva püha».

Esimesel mail.

Ago ruttab kooli poole. Ka väike Mare läheb paraadile. Tänavail voolab rahvast jõena. Majadel lehvivad punased lipud. Isa võtab Marekese õlale. Nii on tal kõik näha.

HARJUTUS 203.

Kirjuta pala vihikusse. Kriipsuta alla pikk täishäälik.

Esimesel mail.

Esimene mai on töötava rahva suur püha. Sel päeval korraldatakse meie suurel kodumaal rongkäike. Igal pool lehvivad siis punased lipud. Kõikjal näeme loosungeid: Olgu tervitatud esimene mai!

Lõbus on elada.

S. Mihhalkov

Päike naeraleb,
aed on õitest ere.
Õnnelikult elab
meie lastepere!

Sirgub taime kombel
noor mitsuurinlane,
õpib laps ja homme
saab tast õpetlane.

Mudellendu algad
täna, lapsepõlves —
Nõukogudemaa sangar
kord sa õhus kõrgel.

Rõõmsat laulu kõlab,
aed on õitest ere.
Õnnelikult elab
meie lastepere.

Ere — hele, silmipimestav; õpetlane — teadlane; mitšuurinlane — looduse ümberkujundaja; sangar — kangelane.

1. Millest jutustab luuletus?
2. Mõttele igale salmile sobiv pealkiri.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 204.

Kirjuta lühilausetega, millest sa näed, et on kevad.

Näidis:

Kevad.

Puudel on pungad. Nägin juba kuldnokka. ....

HARJUTUS 205.

Kirjuta laused lõpuni. Sulgudest vali sobiv sõna.

Laused.

1. Koolis on palju ..... (koeri, lapsi, varblasi)
2. Suvel on ilmad ..... (külmad, soojad, tuisused)
3. Heinamaal riisutakse (rukist, kaera, heina)
4. Jões elab ..... (põrnikaid, kalu, linde)

Kirjuta vihikusse ainult need laste nimed, milles on täht a.

Laste nimed.

Kusti, Anu, Valve, Luule, Helga, Anne, Valdo, Peedu, Karl, Sulev, Eedu, Helgi, Elga, Fedja, Maret, Jüri, Paavo.

N ä i d i s: Anu, Valve, Helga, ...

Päikesekiired.

K. Ušinski

Päike on tõusnud ja kuldab oma säruga maad. Ta saadab oma kiired välja magajaid äratama.

Esimene kiir jõuab lõokese juurde. Lõoke lipsab pesast välja, tõuseb kõrgele õhku ja laulab: „Liiri-liiri-lii, hommik ilus tõesti!“

Teine kiir leiab jänese. Ruttu, ruttu pühib jännes käpaga silmi ja jookseb noore mahlaka rohuga kaetud aasale hommikueinet otsima.

Kolmas kiir vilksab lakka. Sedamaid ärkab kukk unest ja hüüab: „Kukeleegu! Päike tõusnud ju!“

„Vaat, vaat!“ vastavad kanad, lendavad õrrelt alla ja hakkavad toitu otsima.

Neljas kiir tungib mesipuuusse. Mesilane rõõmustab, et võib juba välja tööle minna. Ta äigab esimese jalaga korra üle silmade, silub tiibu ja lendab õisi otsima, et neist mett korjata.

Nii äratab päike oma eredate kiirtega kõik magajad. Üksnes väikesed lapsed jäävad magama. Nad magavad tubades, mille akendel on paksud eesriided, ja siia ei pääse varased kiired sisse.

M a h l a k a s — mahlarikas; l a k k (laka) — laepealne, pööning; ä i g a m a — pühkima, äkki tõmbama.

1. Jutusta, kuidas ärkab loodus hommikul.

2. Mida teevad linnud, loomad, lilled, kui päike on loojunud?

Mõistatus.

Kuldkerä keset koplit?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 207.

Koosta antud lausetest looke.

Päikesekiired.

Päikesekiir äratab lõokese.

Teine kiir leiab jänese.

Kolmas kiir vilksab lakka.

Neljas kiir tungib mesipuuusse.

Viies kiir tuleb Maimu voodisse.

Kukk ärkab unest.

Lõoke hakkab lõõritama.

Jänes jookseb aasale.

Laps tõuseb voodist üles.

Mesilane lendab mett otsima.

HARJUTUS 208.

Koosta antud sõnadest õiged laused. Lauset alusta suure tähega ja lause lõppu pane punkt.

Millega?

Labidaga
adraga
vikatiga
võrguga
nõelaga
pintsliga
kirvega

püütakse
nõelutakse
kaevatakse
raiutakse
maalitakse
küntakse
niidetakse

puid
kalu
sukka
põldu
maad
heina
seina

Näidis:

Laused.

Labidaga kaevatakse maad.

Tuul ja päike.

K. Ušinski

Päike ja vihane põhjatuul hakkasid vaidlema selle üle, kumb on tugevam.

Nad vaidlesid kaua. Lõpuks otsustasid nad proovida oma jõudu ränduri kallal, kes parajasti sõitis ratsa mööda suurt teed.

„Vaata,“ ütles tuul, „kuidas ma ta kallale torman. Silmapilk rebin ma ta mantli maha.“

Tuul hakkaski kõigest jõust puhuma. Mida tugevamini tuul puhus, seda kõvemini rändur end

mantlisse mässis. Ta kirus halba ilma, aga sõitis ikka edasi.

Tuul vihastas ja puistas vaese ränduri üle vihma ning lumega. Rändur nõõpis oma mantli veeltgi kõvemini kinni ja sidus vöö vööle.

Nüüd nägi tuul, et tal ei õnnestu rebida mantlit ränduri seljast.

Päike naeratas, nähes oma võistleja jõuetust. Ta vaatas pilvede tagant välja ja soojendas ning kuivatas ka rändurit.

Tundes päikesekiirte soojust, muutus rändur rõõmsaks. Ta kiitis päikest, võttis mantli seljast ja köitis selle sadula külge.

„Näed nüüd,“ ütles mahe päike vihasele tuulele. „Helluse ja headusega võib märksa rohkem korda saata kui vihaga.“

R ä n d u r — reisija.

1. Mis teeb inimene kange tuule puhul?
2. Mispärast võttis mees mantli seljast?
3. Miks võitis päike?

Mõistatusi.

Vingub, singub, jookseb ümber maa ja mere?

Kõva mees, kui temaga maadlema lähed, aga siiski ei näe teda?

Ilma tuleta põleb?

Hommiikul sünnib, õhtul sureb?

Rahvasõna.

Hea sõna võidab võõra väe.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 209.

Kirjuta palast välja sõnad, milles on pikk täishäälik. Pikale täishäälikule tõmba joon alla.

N ä i d i s:

Pikk täishäälik.

Tuul, mööda, ...

HARJUTUS 210.

Täienda iga lauset vähemalt kahe sobiva sõnaga. Sõnade vahele pane koma.

Mida teeb.

Päike paistab, soojendab, ...

Tuul puhub, ulub, ...

Pilv kerkib, ...

Meri kohiseb, laksab, ...

HARJUTUS 211.

Kirjuta harjutus. Punktide asemele aseta õige sõna parempoolsest tulbast. Iga lause lõppu pane hüüumärk.

Millega?

Käsi pese		harjaga
Hambaid puhasta		kammiga
Juukseid kammi		rätiga
Pärast pesemist kuivata		seebiga

Missugune päev on täna?

K. Ušinski

Rohutirts hüppas künkakesele, soojendas päikesepaistel rohelist selga ja siristas koibi hõõrudes:

„I-me-to-re päev!“

„Hir-mus vas-tik!“ lausus vihmauss, pugedes sügavamale kuiva maa sisse.

„Kuidas?“ hüppas rohutirts lähemale. „Taevas pole ühtki pilvekest. Päike kõrvetab nii toredasti. Igaüks ütleb: imetore päev!“

„Ei! Vihm ja mudased soojad veeloigud — see on imetore päev.“

Kuid rohutirts ei nõustunud temaga.

„Küsimine kolmandalt,“ otsustasid nad.

Samal ajal tassis sipelgas seljas männiokast ja peatus puhkamiseks.

„Ütelge,“ pöördus tema poole rohutirts, „missugune on tänane päev: kas imetore või hirmus vastik?“

Sipelgas pühkis käpakesega higi ja ütles mõtlikult:

„Sellele küsimusele vastan ma teile pärast päikese loojaminekut.“

Rohutirts ja vihmauss imestasid.

„Mis siis ikka, ootame!“

Pärast päikese loojumist tulid nad suure sipelgapesa juurde.

„Noh, missugune oli tänane päev, austatud sipelgas?“

Sipelgas osutas sügavatele käikudele, mis olid kaevatud pesas, männiokaste kuhjadele, mida ta oli kogunud, ja lausus:

„Täna oli suurepärane päev! Mina olen tublisti töötanud ja võin rahulikult puhata!“

Mõistus.

Voodis ei maga, jalgadel ei käi, käsi ei ole, aga edasi läheb?

Rahvasõna.

Kiida päeva, kui magama lähed.

1. Mille järgi otsustasid päeva üle rohutirts ja vihmapuss?
2. Mille järgi otsustas sipelgas?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 212.

Muuda esitatud jutukeses jämendatult trükitud sõnad nii, nagu oleks tegevus toimunud varem. Õiged sõnad leiad palast «Missugune päev on täna?». Muudetud sõnadele tõмба kriips alla.

1. Sinilill, 2. ülane, 3. nurmenukk, 4. kullerkupp, 5. kannike,
6. karikakar.

Metsas.

Rohutirts **hüppab** künkale. Ta **soojendab** päikese-
paistel oma selga. Sipelgas **tassib** männiokast. Ta **pea-
tub** puhkamiseks. Õhtul **tulevad** nad sipelgapesa juurde.

HARJUTUS 213.

Leia palast sõnad, milles esineb pikk kaashäälik.
Kirjuta veel 5 sõna pika kaashäälikuga.

Pikk kaashäälik.

Lõoke.

Rahvalaul

„Liiri-lõõri lõoke,
kus su kulla pesake?“
„Pesa mul pikas põllupeenras,
väriheina varte varjul,
kesaheina keske'ella!“
„Miks sina, lõoke, linnukene,
talvel meil ei taha olla,
lumehangel lõõritada?“

„Talv on tuisand terakesed,
seemned ajand hange alla,
putukad peitu pugunud —
nälg tuleb nokka näpistama!

Kui tuleb kullane kevade,
kui tuleb sume suvekene,
siis ma tulen, laulan jälle.“

1. Miks lōoke talveks lahkub?
2. Millal lōoke tagasi tuleb?
3. Seleta vanarahva tarkussōnad:

Luik viib lumek'se,
kurg toob kena kevade,
kuldnohk kutsub loomad laudast,
kāgu hoiab karja,
lōoke toob lōuna sooja,
pāäsuke päeva sooja,
ōōbik ōō sooja.

KEELEŌPETUS.

HARJUTUS 214.

Kirjuta järgnevad read vihikusse ja silbita sōnad sidekriipsuga.

Lōoke.

Kui tuleb kullane kevade,
kui tuleb sume suvekene,
siis ma tulen, laulan jälle.

HARJUTUS 215.

Kirjuta harjutus. Punktide asemele kirjuta parempoolsest tulbast õige sōna.

Talvel ja suvel.

Talvel on tuul . . . . ., aga suvel . . . . . soe
kūlm

Talvine päev on . . . . ., suvine . . . . . lühike
pikk
Talvel käib päike . . . . ., suvel . . . . . kõrgelt
madalalt

Kuldvõtmeke.

L. Voronkova

Vanaisa jutustus.

Vanaisa jutustas: „Räägitakse, et on lill, mis avab kevadele ukse. Talv venib pikale. Nii inimestel kui ka loomadel on külm. Linnud aga hukuvad hoopiski lumetuisus ja külmas.

Ja siis saabubki märtsikuu. Kõik hakkavad paluma — nii inimesed, loomad kui linnud: „Märtsikuu, võta kuldsed võtmed ja ava kevadele kuldsed väravad!“ Märts aga vastab: „Ma avaksin küll kevadele kuldsed väravad, aga mul ei ole kuldseid võtmeid. Aprillikuu viis kuldsed võtmed kaasa!“

Möödub märtsikuu, saabub aprill. Jällegi paluvad inimesed, loomad ning väikesed linnud:

„Aprillikuu! Võta ruttu kuldsed võtmed ja ava kevadele kuldsed väravad!“

Aga mis teha? Ka aprillikuul pole kuldseid võtmeid.

„Ma ei saa kevadele avada kuldsed väravaid: kuldsed võtmed viis maikuu kaasa.“

Hakkasid siis inimesed, loomad ja väikesed linnud maikuu ootama. Ja niipea kui maikuu saab, hakkasid nad kohe paluma:

„Maikuu, kas sul on ehk olemas kuldsed võtmed? Ava kiiresti kuldsed väravad, lase sisse kaunis kevad!“

Ja maikuu võttiski välja oma kuldsed võtmed, helistas kimbuga:

„Vaata siin nad on, need kuldsed võtmed! Avada kohe kuldsed väravad ja lasen sisse kauni kevade!“

Maikuu keeras kuldsed väravad lukust lahti ja kohe hakkas paistma päike, puhkesid õitsele külmalilled, tärkas haljendav rohi... Avanesid kuldsed väravad ja kaunis kevad tuli maa peale. Ning kõik inimesed, loomad ning väikesed linnud soojendasid end päikese käes.

Maikuu avas väravad, aga kuldsed võtmed pilas ta kogemata maha. Võtmekesed kukkusid niidule ja nendest kasvaski see lilleke.“

K u l d v õ t m e k e — nurmenukk, kanavarvas.

1. Kes ootavad igatsusega kevadet?
2. Missugused lilled saavad koos kevadega?
3. Missuguseid kevadlilli kasvab teil kooliaias?
4. Kuidas teie nende eest hoolitsete?

5. Leia palast laused, kus kirjeldatakse kuldsete värvate avanemist.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 216.

Kirjuta punktide asemele sobiv värv.

Kevadel.

Muld on .....

Rohi on .....

Sinilill on .....

Võilill on .....

Ülane on .....

Nurmenukk on .....

HARJUTUS 217.

Kirjuta puuduv lühike või pikk täishäälik ja tõmba sellele joon alla.

Lühike ja pikk täishäälik.

M - haljendab. M - töötan aias. T - tulge aeda.
Selle t - käib ta alati jala. Keegi m - pole nii hea kui
m - emake.

HARJUTUS 218.

Leia eelmisest palast sõnad, milles esineb pikk kaashäälik.

Pikk kaashäälik.

Kevad.

J. Palm

Aasal õitseb mahlakann,
võsastikus maasikmann.
Kevad, kevad, kallike,
oled armas minule.

Liblik, kärbes, mesilind,
kõik me ootasime sind.
Kevad, kevad, kallike,
oled armas kõigile.

Põrr, põrr, põrr!
teeb lehepõnn.
Küll on väljas olla õnn!
Kevad, kevad, kallike,
me, su lapsed, mängime.

M a h l a k a n n — nurmenukk.

M a a s i k m a n n — maasikas.

L e h e p õ n n — maipõrnikas.

1. Missuguseid lilli kasvab kevadel aias? aasal?
metsas?

2. Missuguseid hääli võib kuulda kevadel?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 219.

Leia antud sõnades tähtede ja häälikute arv: aasal, liblikas, ootasime, armas, kallike, maasikas.

Täht ja häälik.

Sõna	Häälikud	Tähed
aasal	4	5

HARJUTUS 220.

Poolita järgmised read. Sõnadele, mida ei saa poolitada, tõmba joon alla.

Kevad.

Liblik, kärbes, mesilind,
kõik me ootasime sind.
Kevad, kevad, kallike,
oled armas kõigile.

Imeaednik.

Meie maal tunnevad kõik kuulsa imeaedniku Ivan Mitsšurini nime. Kui Mitsšurin oli väike poiss, oli ta isal aed.

Väike Vanja mängis vähe naabrilastega. Sageli oli ta aias. Seal oli Vanjal palju tööd. Ta otsis

välja kõige suuremad herneseemned ja kõige jämedamad ploomikivid.

Vanja taskutes leidis alati mitmesuguseid seemneid. Aias olid Vanjal oma peenrad. Sinna külvas

ta seemned. Vanja kasvatas magusaid herneid, suuri ja mahlakaid ploome ning kirsse.

Vanja vanemad olid vaesed. Ta ei saanud palju õppida. Juba noorelt läks ta tööle. Aga ta ei unustanud oma armsaimat tööd — aiatööd. Ta tegi

taimedega palju katseid. Õhtuti luges noor Mitsurin raamatuid aiandusest.

Aastate pärast oli Mitsurini haruldane aed. Seal kasvasid imesuured õunad, pirnid, ploomid ja kirsid. Isegi pihlaka hapukad marjad muutis Mitsurin suureks, maitsvaks ja mahlakaks.

Ega Mitsurin olnudki lihtne aednik. Ta oli suur teadlane. Ta õpetas kõigile, kuidas loodust muuta.

Paljudes kolhoosides kasvatatakse Mitsurini aretatud häid õuna-, pirni- ja ploomipuid.

A r e t a m a — taimede või loomade omadusi parandama.

Jutusta, mida sa tead Mitsuriniist.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 221.

TÖÖ SÖNASTIKUGA VI

Loe ja kirjuta harjutus. Puuduvad sõnad leiad sõnastikust. Lauset alga suure algustähega.

Suvel.

On .... suvehommik .... päike paistab soojalt ....
tuuleõhk kuivatab kastepiisad .... Anne tõttab aeda
.... lilled õitsevad peenral.

HARJUTUS 222.

Täida lüngad. Sõnad vali alt sulgudest.

Aed- ja puuviljad.

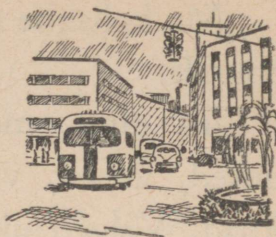
Aedviljad: kaalikad, ...

Puuviljad: õunad, ...

(kapsad, porgandid, ploomid, kirsid, kurgid, oad, pirnid)

LINN

Rahu tänav.

Tõnu lasteaed asub taastatud tänavas. Kui Tõnu läheb õhtul emaga koju, siis näeb ta kõikjal uusi maju.

„Varsti valmib ka meie tänav,“ ütleb ema.

Oktoobripühade laupäeval tuli ema Tõnule järelle varem kui tavaliselt.

„Me kolisime täna uude korterisse,“ teatas ema lõbusalt.

Uus tänav meeldis Tõnule väga. Majad on suured, ilusad, valged. Nende korteris on laiad aknad. Valged ukсед lõhnavad värsket värvi järgi. Uhiuus lift lendab üles ja alla.

„Tõnu, kas sa tead, kuidas meie tänavat nimetatakse?“ küsis ema.

„Tean, ema. Rahu tänav,“ vastas Tõnu.

T a a s t a m a (taastatud) — uuesti üles ehitama; lift — tõstuk.

1. Miks nimetati uus tänav Rahu tänavaks?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 223.

Koosta antud sõnadest õiged laused. Jälgi -ga esinemist.

Kellega?

1. jalutab, Tõnu, emaga
2. õpetaja, õpilasega, vestleb
3. koeraga, poiss, jookseb
4. sõidab, hobusega, kolhoosnik

HARJUTUS 224.

Kirjuta lauseid, kus kasuta järgmisi sõnu: ehitama, valmima, maja, suur, korter, aken, uks.

N ä i d i s :

Laused.

Töölised ehitavad maja.

HARJUTUS 225.

Kirjuta iga lause algusesse suur täht ja pane iga lause lõppu punkt.

Koolis.

Kell heliseb lapsed lähevad klassidesse õpetaja tuleb lapsed tõusevad püsti tund algab lapsed loevad ja kirjutavad jälle heliseb kell õpetaja lõpetab tunni lapsed lähevad klassist välja

Saabumine Moskvasse.

B. Žitkov

Me sõitsime Moskvasse rongiga. Moskvas väljusime jaamahoonest väljakule. Pakikandja aitas kanda meie asju. Ma nägin palju autosid. Nad seisis reas. Tänavail olid rööpmed. Mööda rööpmeid sõitsid kolm vagunit ilma vedurita.

„See on tramm,“ selgitas ema.

Pakikandja küsis:

„Kas teil on autot vaja?“

Ema ütles:

„Jah, jah! Autot.“

„Kohe!“ vastas pakikandja. „Seal seisukohal on neid palju.“

Me istusime autosse. Autos olid istmed nagu väikesed diivanid. Ees, samuti diivanil, istus autojuht. Tema juhtis autot.

— Ema ütles juhile:

„Sõitke, palun, selle aadressi järgi.“ Ja andis talle kirjakese.

Auto hakkas sõitma.

Igal pool ümberringi oli inimesi ja ma kartsin, et me sõidame neile peale. Kuid meie auto tuutas sageli ja me ei sõitnud kellelegi peale.

Pöörangul hakkas tramm meie poole sõitma. Ja muudkui helistas.

Ma ehmusin ja hakkasin karjuma.

Tramm aga pöördus ära ja läks edasi mööda teist tänavat.

1. Milline on liiklemine Moskvast?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 226.

Kirjuta punktide asemele tarvilikud tähed, täida lüngad.

Üks.	Mitu.
auto	.....
tramm	.....
omnibuss	.....
mootorratas	mootorratta ..
lennuk	.....

HARJUTUS 227.

Loe vaikselt kõik järgnevad laused mitu korda läbi. Kirjuta vihikusse vaid need laused, milles kõneldakse linnast. Pealkirjaks:

Lauseid linnast.

Jaan saabub Moskvasse rongiga.
Jaamas on palju autosid.
Metsatöid tehakse talvel.
Tänavail on palju rahvast.
Pioneerid abistavad kolhoosnikuid.
Militsionäär juhib liiklemist.
Kombain töötab põllul.

Valgusfoor.

B. Žitkov

Me peatusime ja kõik teised autod peatusid, trammigi peatus.

Mina küsisin:

„Mispärast?“

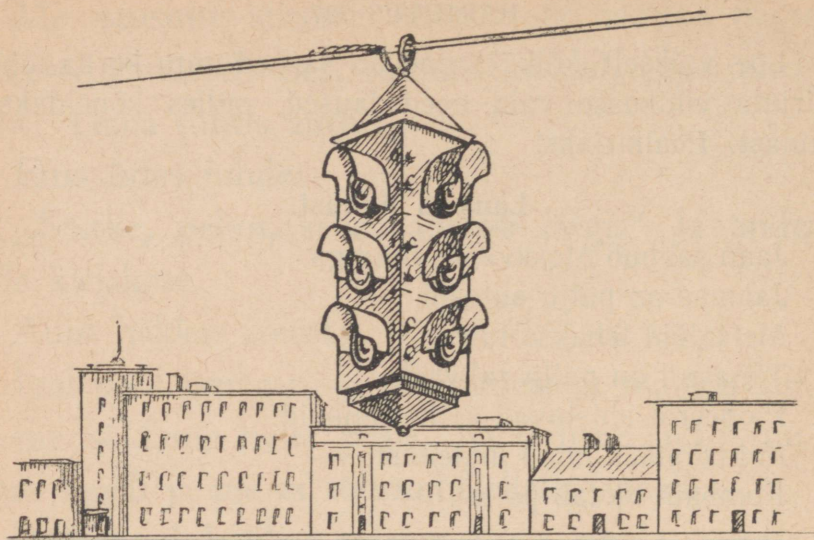
Ema seletas:

„Kas näed seda punast laternakest? See on valgusfoor.“

Ma nägin tänava kohal traadi küljes laternakest. Selles põles punane valgus.

„Kas me kaua seisame?“

„Ei. Kohe sõidavad mööda need, kel on tarvis ületada tänav, ja meie hakkamegi sõitma.“

Ja kõik vaatasid punast laternakest.

Järsku süttis selles kollane valgus, siis roheline. Ja me sõitsimegi.

Pärast põles tänaval veel kord punane laternake. Ma juba teadsin, mispäraast see põleb, ja hüüdsin:

„Onu, pidage kinni! Punane tuli!“

Autojuht peatas masina ja ütles:

„Küll sa oled tubli poiss!“

Me peatusime veel kord, aga mingisugust tuld polnud. Ma nägin ainult valge mütsiga ja valge pluusiga pikakasvulist militsionääri. Ta tõstis käe üles.

Kui ta käega viipas, sõitsime me edasi.

Kui militsionäär tõstab käe, siis jäävad kõik autod ja trammid seisma.

Valgusfoor — latern liiklemise juhtimiseks tänavail ja teedel mitmevärvilise (punase, rohelise, kollase) tulega.

1. Missugune värv valgusfooris lubab üle tänava minna?

2. Kuidas juhitakse liiklemist suurtes linnades?

KEELEÕPETUS.

PÄRISNIMED. LINNADE NIMED.

Nõukogude Eesti pealinn on Tallinn. Ene elab Rapla rajoonis. Onu töötab «Edu» kolhoosis.

HARJUTUS 228.

Loe ja kirjuta laused. Täida lüngad vastavate pärisnimedega. Õiged pärisnimed leia sulgudest.

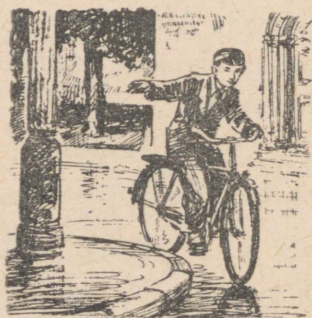
Küllasõit.

Uuno ja Anne elavad . . . . . Nende vanaema elab . . . . . rajoonis. Ta elab kolhoosis . . . . . Lapsed sõitsid vanaemale külla.

(Tallinnas, Harju, «Uus Elu»)

Koosta jutuke «Kuidas liikuda tänaval!»!

Tänaval.

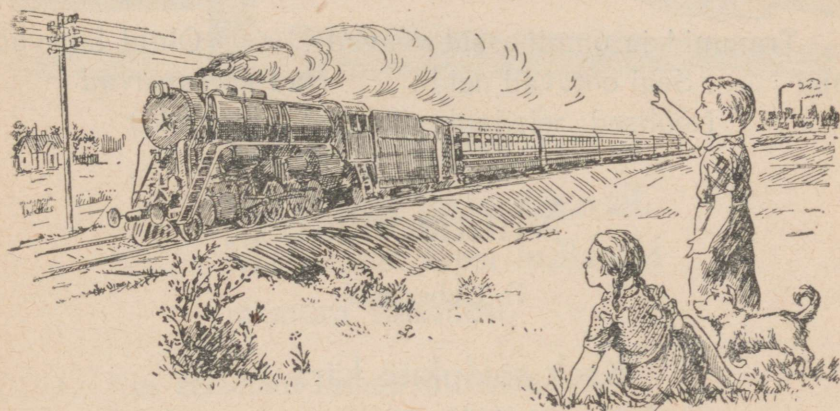

Kuidas liigud tänaval?

Rong.*

L. Normet

Vedur hakkab huikamagi,
jaamast rong siis liikumagi.
Algul sõidab tasapisi,
aga tal ei ole püsi:
sõidab varsti kiiremini,
ikka, ikka kiiremini.

Inimesed, puud ja majad,
tehased ja mängurajad
ja kõik paigad tuttavad
aknast mööda ruttavad.

* Lugada rongi liikumist jäljendavas rütmis.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 229.

Pane sulgudesse õige küsimus. Lõpule **-ga** tõmba joon alla.

Kellega?

Millega?

1. Autojuht sõidab autoga (millega?)
2. Poiss sõidab trammiga (.....)
3. Õde jalutab vennaga (.....)
4. Õpetaja vestleb õpilasega (.....)

Sõidukite kodu.

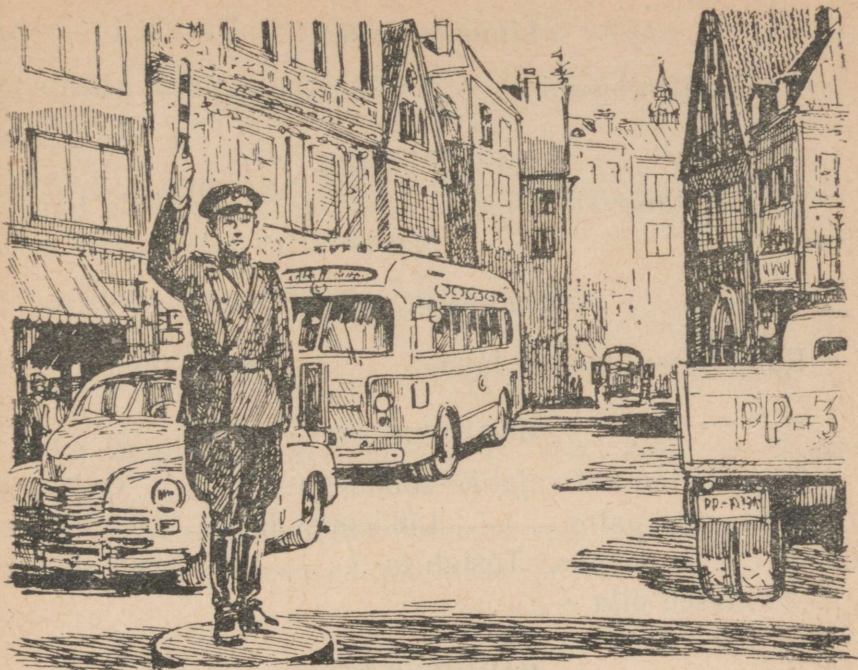
Trammid ja omnibussid veavad ..... Öhtul lähevad nad ..... Seal ootavad neid ..... Nad korrastavad .....
(töölised, reisijaid, sõidukid, autoparki)

Militsionäär.

G. Dobrzinski

Kesk sõidukite kära
ning inimeste ruttamist
te olete mind näinud vist
ja tunnete ka ära.

Sul tuleb paigal olla,
kui keppi ülal hoian ma.
Sa alles siis võid liikuda,
kui kepi lasen alla.

Nii juhin inimesi,
kes käivad linna tänavail.
Ma peatan lapsi hullavaid
ja aitan vanakesi.

1. Kus seisavad linnas militsionäärid?
2. Kuidas annavad nad sõidukeile märku?
3. Kuidas peavad liikuma jalakäijad linnas?
4. Missuguseid õnnetusi juhtub lastega tänavail?
5. Kuidas aitab militsionäär vanakesi?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 230.

Kirjuta linnade nimesid. Suurele algustähele tõmba joon alla.

Linnade nimed.

Pärnu, Leningrad, ... (veel 5 nime)

HARJUTUS 231.

Kirjuta tänavate nimesid. Suurele algustähele tõmba joon alla.

Tänavate nimed.

Rahu tänav, Gogoli tänav, ... (veel 5 nime)

HARJUTUS 232.

Täienda lauseid vajalike sõnadega.

Linnas on palju . . . . . Liiklemist juhib . . . . . Käes on tal . . . . . kepike. Tõstab ta . . . . . üles, peab sõiduk . . . . . , laseb alla — . . . . .

HARJUTUS 233.

Kirjuta liiklemisjuhised vihikusse.

Kuidas liigud tänaval.

Liigu alati paremat kätt! Ära kõnni sõiduteel! Ära jookse tänaval! Astu trammi tagumisest uksest! Välju esimesest uksest!

Omnibussis.

Omnibussis on palju inimesi. Peatustes tuli neid üha juurde. Esimestel pinkidel istusid emad lastega. Need kohad on määratud väikestele lastele.

Jälle tuli peatus. Omnibussi tuli naine, laps

süles. Tal oli last raske hoida. Ta vaatas ümber — ei olnud ühtegi vaba kohta. Ka kõik laste kohad olid täis.

Villu nägi, et naisel ei ole kohta. Ta tõusis üles ja pakkus oma koha:

„Olge hea, istuge! Mina seisan.“

Ü h a — aina, järjest, ühtelugu.

1. Mispärast on omnibussis silt **Ema ja laps?** Invaliid?
2. Kellele loovutavad õpilased veel istekoha?
3. Millal sa kasutad omnibussi ja trammi?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 234.

Jutusta pala nii, nagu toimuks tegevus praegu.

Omnibussis.

Omnibussis on palju inimesi. Peatustes tuleb neid üha juurde.

Edasi kirjuta

istusid	asemel	istuvad
tuli	„	tuleb
oli	„	on
vaatas	„	vaatab
ei olnud	„	ei ole
nägi	„	näeb
tõusis	„	tõuseb
pakkus	„	pakub

Koosta õiged laused. Lõpp -ga kirjuta värviliselt.

Millega sõidame?

Lennukiga	sõidame	raudteel.
Laevaga	sõidame	linnas.
Rõngiga	sõidame	õhus.
Trammiga	sõidame	talvel.
Reega	sõidame	merel.

Tramm.

S. Maršak

Küll on tänavate vahel
mürisevaid kajasid.
Vurab mööda terve ahel
kiirelt jooksvaid majasid.

Juhib maja kindla käega
akna juures istuv mees,
peatusel imeväega
seisma paneb meie ees.

Inimesi maha paotab,
aga peale võtab meid.
Kõigile konduktor jaotab
järjekorras pileteid.

Konduktor — vagunisaatja.

1. Kuidas saab tramm tänavat mööda sõita?
2. Mis «imevägi» paneb ta liikuma?
3. Mida teeb trammi konduktor?
4. Kuidas tuleb trammi minna ja trammilt maha astuda?

Rahvasõna.

Ettevaatus on tarkuse ema.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 236.

Kirjuta punktide asemele vajalikud tähed, täida lüngad.

Üks.

Mitu.

Omnibuss peatub.	Omnibussi ..	peatuva ..
Tramm seisa ..	Trammi ...	.....
Auto sõida ..	.....	.....
Lennuk tiirle ..	.....	.....

HARJUTUS 237.

Kirjuta küsimuste taha vastused. Vastused vali alt sulgudest.

Kes juhib?

Kes juhib lennukit?

Kes juhib traktorit?

Kes juhib autot?

Kes juhib rongi?

Kes juhib laeva?

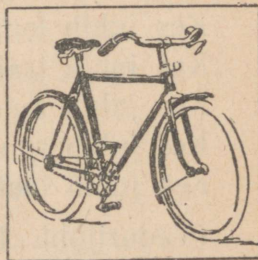
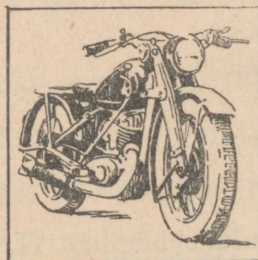
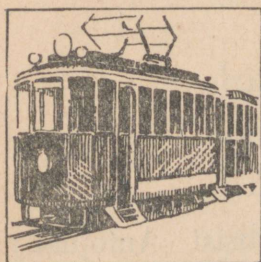
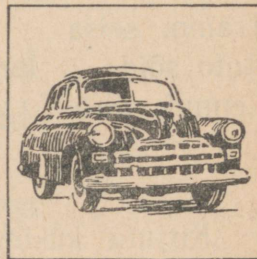
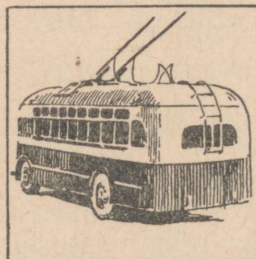
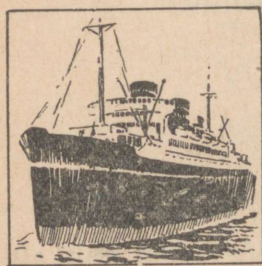
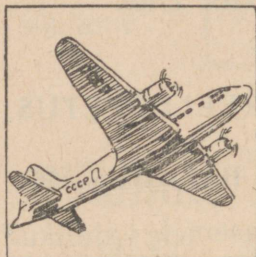
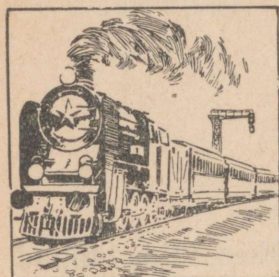
(Vedurijuht. Lendur. Kapten. Traktorist. Autojuht.)

Kirjuta vihikusse õpetaja juhatusel liiklemisvahendeid.

Pealkirjaks:

Meie sõidukid ja veokid.

Auto, tramm, omnibuss, ...

Saapavabrikus.

Isa ostis Kaljule uued läikivad saapad. Talla alla oli kirjutatud „Kiirkäik“. Kalju isa töötab ise „Kiirkäigu“ vabrikus.

„Kas õmblesid neid saapaid kaua?“ küsis Kalju isalt. „Augukesti saapapaelte jaoks oli vist raske teha?“

„Neid saapaid õmblesid paljud,“ ütles isa. „Minu tööks on ainult pealsed valmis lõigata. Mina olen juurdelõikaja. Aga augukesti teeb Kati Uuepõllu brigaad. Nad teevad neid masinaga. Käsitsi on neid raske teha ja võtab kaua aega. Teised töölised õmblevad taldu alla ja löövad kontsi külge. Ja samuti kõik masinatega. Meie vabrik annab palju jalatseid. Kuid töölised tahavad töötada veelgi paremini ja anda rahvale veel rohkem häid jalatseid.“

1. Mispärast teeb tehases iga töötaja ainult üht tööd?
2. Kuidas töötavad töölised vabrikutes?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 239.

Kirjuta, mida saab osta kauplusest. Sõnad vali sulgudest.

To i d u a i n e d.

Sool, suhkur, ...

Riided.

Mantliriie, pesuriie, ...

Jalatsid.

Vildid, toakingad, ...

Mänguasjad.

Trumm, auto, ...

(hobune, piim, kleidiriie, või, vurr, leib, saapad, rong, manna, sandaalid, liha, kitliriie, nukk, kalossid, tangud, ülikonnariie, jahu, pasun, kingad, kartulid, botikud)

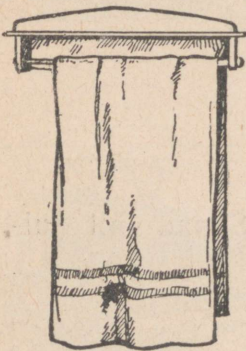
HARJUTUS 240.

Leia töötajate nimetused. Kirjuta laused vihikusse.

Kõik töötavad.

1) ..... õpetab lapsi. 2) ..... õpib lugema ja kirjutama. 3) ..... töötab vabrikus. 4) ..... koob riidet. 5) ..... ketrab lõnga. 6) ..... juhib lennukit. 7) ..... künnab traktoriga. 8) ..... püüab kalu. 9) ..... ravib haigeid.

(arst, õpetaja, kangur, lendur, kalur, tööline, õpilane, ketraja, traktorist)

Kust tulen ja millest olen tehtud?

„Sa ju tunnend mind, oma igapäevast sõpra? Tulen riidevabrikust. Olen tehtud linast.“

„Vabrikust oleme pärit meiegi. Kuid kas tead, mis-sugusest vabrikust? Ja mil-lest oleme tehtud?“

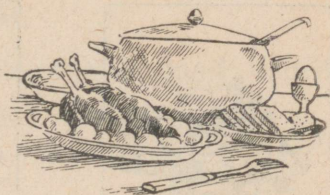

„Mina olen saanud algu-se tavalisest suhkrupeedist.

Vabrikus on mind selli-seks tehtud.“

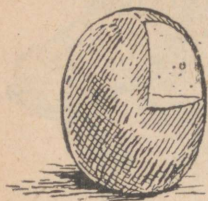

„Sööklale on vaja liha, kala, võid, juurvilja. Meie tuleme kolhoosist ja läheme sööklasse. Seal valmistatakse meist töölistele lõunat. Töö-lised valmistavad kolhoosi-dele tööriistu.“

„„Puud, puud!“ hüüab minu vabrik. Koolis vajad mind rohkesti, ja krabisen, kui mind puutud.“

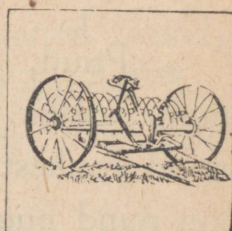
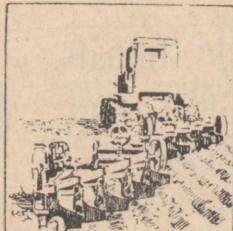
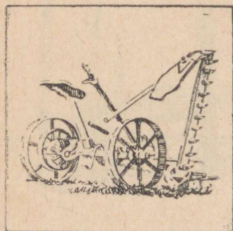
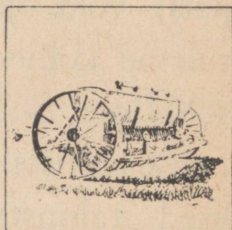
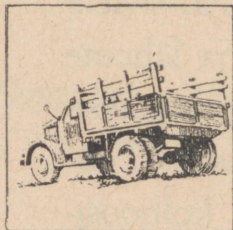
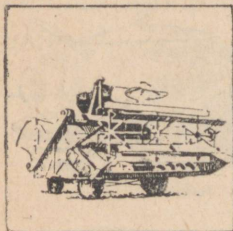

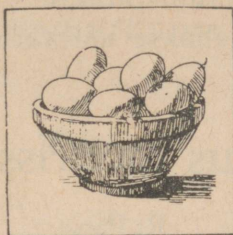
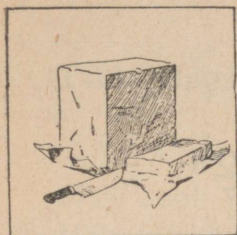
„Kas oled kunagi kuulnud kõneldavat meiereist? Mina pärinen sealt. Kui meierei ei saa piima, siis ei saa teie minusugust juustu ega minu õde — võid.“

Jutusta, kuidas linn ja maa teineteist abistavad.

Tehastes valmivad kolhoosidele:

Kolhoosnikud toovad linna:

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 241.

Koosta lauseid, kus esineksid järgmised sõnad: vabrik, tööline, masinad, traktor, kombain.

Näidis:

Lauseid.

Meil on palju vabrikuid.

HARJUTUS 242.

Täienda laused.

Millest valmistatakse?

Piimast saame koort, ...

Nahast valmistatakse saapaid, ...

Puuvillasest riidest õmmeldakse pesu, ...
Villasest riidest valmistatakse .....
Linasest riidest tehakse käterätte, ...

Kõnelus müürissepaga.

R. Parve

„Kellele ehitad maja,
müürissepp-meistrimees?“

„Lastele maja on vaja!“
muheleb meistrimees.

„Miks seda lastel on vaja,
müürissepp-meistrimees?“

„Siin kerkib koolimaja!“
kõneleb meistrimees.

„Aga — miks kooli on vaja,
müürissepp-meistrimees?“

„Lastel on õppida vaja!“
seletab meistrimees.

„Kas valmib varsti see maja,
müürissepp-meistrimees?“

„Varsti, mu uudistaja!“
naeratab meistrimees.

„Ja mina siis õpin siin majas,
eks ole ju, meistrimees!“

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 243.

Täida lüngad.

Meie kool.

Meie kooli nimi on .....

Meie kool asub .....

Meie direktori nimi on .....

HARJUTUS 244.

Koosta õiged laused.

Kes mida teeb?

Müürissepp

Sepp

Traktorist

Kangur

Rätsep

õmbleb

laob

koob

juhib

taob

traktorit

kuube

müüri

rauda

kangast

VASTU SUVELE

Suvelaul.

S. Mihhalkov

Taevas lõoke lõõrimas;
kes seal kuusel koputab?
Kopp, kopp, rähn see kirju,
Kopp, kopp, toksib ta.

Kes seal maja ehitab,
kellel pesa valmis saab?
Klapp, klapp, toonekurg,
klapp, klapp, pesa teeb.

Aasal kari rohtu sööb;
kes seal metsas laulu lööb?
Kuk-ku! See on käoke,
kuk-ku! hüüab ta.

Kes nii röömsalt, elavalt
okstes viisi vilistab?
Hüit-hüit! Kuulata!
Hüit-hüit! Ööbik see!

Tihe rohi haljendab;
kes seal rohus siristab?
Sirts-sirts! See on tirts,
sirts-sirts! Rohutirts!

1. Leia tabelil luuletuses olevad linnud ja kirjelda neid!

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 245.

Aseta lindude nimed õigele kohale.

Linnud.

Talvel viibisid meil: .....

Kevadel tulevad siia: .....

(lõoke, vares, kuldnokk, varblane, pääsuke, kurg, rähn, hani, tihane, luik, harakas, kägu, ööbik)

HARJUTUS 246.

Poolita järgmised read sidekriipsuga. Tõmba joon alla sõnadele, mida ei saa poolitada.

Suvelaul.

Taevas lõoke lõõrimas;
kes seal kuusel koputab?
Kopp, kopp, rähn see kirju,
kopp, kopp, toksib ta.

Pääsukeste tulek.

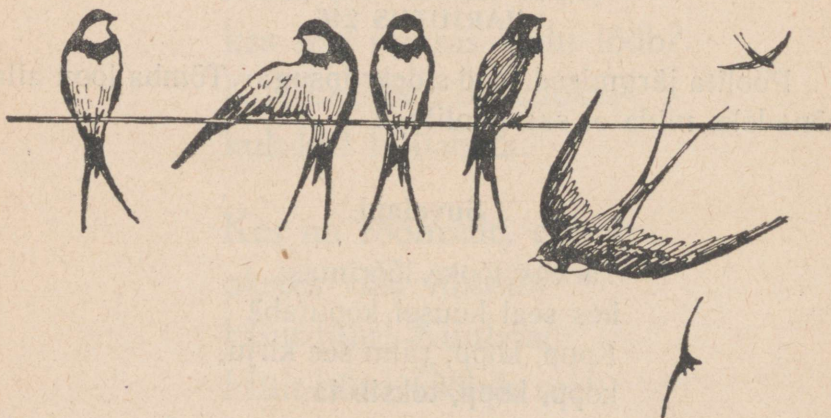
Ka pääsukesed on juba mere tagant siia jõudnud. Kogu aeg nad lendavad ja askeldavad. Küüni katuse alla teevad nad savist pesa. Ja kui osavasti! Pääsukesed toovad jõe kaldalt märja savi tükikesi ja voolivad pesa. Toovad jälle ja voolivad edasi.

Pesa meisterdavad nad nagu korvikese. Külje peale jätavad augu. Selle väljapääsutee kaudu kannavad nad pesasse sulgi, et pojukestel oleks hästi pehme, soe ja mugav.

Ja varsti on kogu ümbrus täis pääsukeste vidinat.

* * *

Mõista, mõista, kes see on:
valge vest, must kuueke,

millel harali on siilud,
teravad kui mustad kiilud.

Siis, kui kõrgel lendab ta,
toob meil' ilma ilusa.

Aga kui ta laskub alla,
läheb vihmasadu valla.

Lennul supleb, kärbseid püüab,
lennul rõõmsalt meile hüüab:
kireli-kareli, sireli-sareli,
üle koja, üle oja,
tsirr-tsirr, tsirr-tsirr!

1. Kuidas ehitavad pääsukesed pesa?
2. Missugust pääsukeste laulu sa veel tead?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 247.

Kirjuta luuletusest välja sõnad, milles esineb pikk täishäälik. Pikale täishäälikule tõmba joon alla.

Pikk täishäälik.

Kuueke, ...

HARJUTUS 248.

Koosta õiged laused. Vajalikud sõnad on all sulgudes.

Kevadel.

Päike . . . . Veed . . . . Lõokesed . . . . Kuldnokad . . . .
Pääsukesed . . . . Liblikas . . . . Sinilill . . . . Pungad . . . .
Rohi . . . .

(paistab soojalt, voolavad, vilistavad, lõõritavad, õitseb, lendab, puhkevad, tärkab, vidistavad)

Metsapuude kõne.

Mees läinud metsa puid raiuma. Tahtnud kask
ke raiuda, kask hakanud paluma:

„Ära mind raiu! Minust mõndagi saab:
mähka süüa, mahla juua,
lehed saunas leili lüüa!“

Mees jätnud kase rahule ja läinud lepa juurde.
Lepp samuti paluma:

„Ära mind raiu! Mul tuleb iga löögi aegu veri
välja.“

Haab olnud juba teiste kõnet kuuldes hirmu
täis ja ütelnud:

„Vaata, kuidas minu lehed värisevad!“

Mees polegi saanud puid raiuda ja läinud tüh-
jalt koju.

M ä h k — puu koorealune pehme kude.

1. Miks mees ei saanud puid raiuda?
2. Mida tehakse puudest?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 249.

Moodusta lauseid, milles esinevad järgmised sõnad:
okaspuu, lehtpuu, kask, lepp, haab, kuusk, mänd.

Laused.

Okaspuud on talvel rohelised. ....

TÖÖ SÕNASTIKUGA VII

Täienda järgnevad laused. Puuduvad sõnad leiad sõnastikust.

Mida näeme metsas.

Valge ..... kasvab sirge ..... kõrval. Eemal on
käharate okstega ..... ja värisevate lehtedega .....
Kändude ümber punetavad .....

Mets.

V. Žukovski

Mulle näkku vaatas
päike sooja pilguga.
„Tule, lähme metsa!“
naeratades kutsus ta.

„Kulla päike, ütle,
kes mind metsas ootavad?“
„Seal on põlispuud ja
rohus maitsvad maasikad.“

„Kulla päike, räagi,
kus ma jalgu puhkan seal?“
„Puhkad vanal kannul
või ka pehme sambla peal.“

„Kulla päike, vahest mul
hakkab igav metsa all?“
„Juttu vestab sulle
lõbus allik vulinal.“

„Kulla päike, vahest ka
metsas kedagi on veel?“
„Laulab linnukene ja
väle jänku jookseb teel.

Kui sa suures metsas
puude varjus ringi käid,
tervitades kuused
sulle noogutavad päid.“

Põlispuud — suured, vanad puud; väle — kiire.

1. Kuhu kutsus päike lapse?
2. Mida nägi laps metsas?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 250.

Jutusta laulukese järgi lühidalt.

Päike kutsub metsa.

Läheme metsa. Seal on suured puud. Rohu sees on
maitsvad maasikad. ....

HARJUTUS 251.

Kirjuta punktide asemele sobivuse järgi: talvel, kevadel, suvel, sügisel.

Millal?

1. Õunapuu õitseb .....
2. Heina tehakse .....
3. Suuskadega sõidetakse .....
4. Kartuleid nopitakse .....
5. Maasikal käiakse .....
6. Herneid külvatakse .....
7. Puude lehed langevad .....
8. Lapsed kelgutavad .....

HARJUTUS 252.

Kirjuta sõnad ridade viisi vihikusse. Tõmba joon alla neile täishäälikuile, mis on igas reas ühised.

Täishäälikud.

1. Jänes, sõber, kõrge.
2. Võit, jõuan, kõik.
3. Käsk, käbi, känd.
4. Tüli, ülesanne, üksi.

Kask ja tuul.

Päike vajus metsa taha. Mets jäi magama. Põlul ja heinamaal oli vaikne.

Ainult vana kask metsa ääres ei maganud. Äkki ilmus tuul kase juurde.

„Miks sina, vana, veel ei maga?“

„Ei tule und. Aga kust sina veel nii hilja tuled?“

„Mina? Tulen jõelt. Kalamees ruttas koju, ma aitasin teda, ajasin ta paati.“

„Mida sa veel tegid?“

„Kuivatasin mööda minnes pesu kuivaks.“

„Ja siis . . .?“

„Siis . . . Puhastasin tee, ajasin risu hunnikusse.“

„Ja siis tulid siia?“

„Ei, kuulsin, kusagil laps nuttis. Ma pugesis korstnasse, laulsin lapsele, laps uinuski ja mina lendasin edasi.“

„Ja see on kõik?“

„Ei ole veel kõik. Tuttav mölder ootas mind, tead, see pika habemega mees.“

„Olen kuulnud.“

„Temal aitasin hulga teri jahvatada. Päris ära väsisin.“

„Sa oled hea, väga hea, tuul! Olid paljudele abiks, tegid hulga tööd. Aga nüüd jutusta ka sellest, mis sa eile tegid?“

„Eile? Ei mäleta enam, see oli ju nii ammu.“

„Ammu? Luba, ma tuletan sulle meelde.“

„Ei, tänan, pole vaja!“

Tuul jäi päris vait ja hüüis siis salakesi minema.

1. Miks tuul ei tahtnud eilset päeva meelde tuletada?
2. Millist kahju võib tuua maru, torm?
3. Kuidas tuul abistab inimesi?
4. Milliseid töid tehakse tuule abil?

Mõistatusi.

*Jaluta jookseb, käteta kisub, valuta vingub.
Nutab kui laps, ulub kui koer.*

Rahvasõna.

*Kui mesilased keskpäeva ajal suurte parvedena mesi-
puusse lendavad, tuleb kõva torm.*

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 253.

Kirjuta laused vihikusse ja pane lause lõppu punkt. Punkti järel alga suure algustähega.

Kask ja tuul.

Päike vajus metsa taha mets jäi magama põllul ja heinamaal oli vaikne ainult vana kask ei maganud ta vestles tuulega

HARJUTUS 254.

Kirjuta välja sõnad, mida võib poolitada. Poolita need sidekriipsuga.

Isa, raamat, poiss, tüdruk, sulg, teie, Maiele, õde, esinema, Anne, vihik, kell.

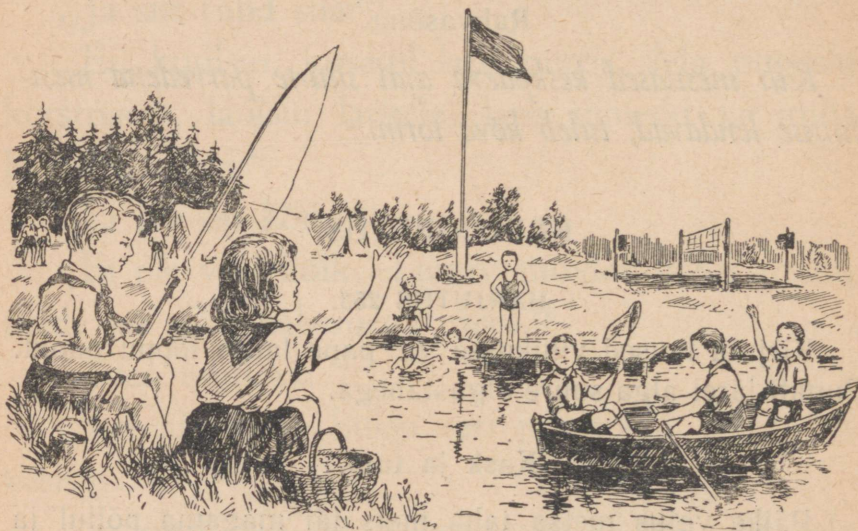
Poolitamine.

Raa - mat, ...

Sõidame pioneerilaagrisse!

Algab suvevaheaeg. Rongid ja omnibussid viivad lapsi linnast laagrisse. Neid ootab huvitav laagrielu.

Laager on metsas ilusa jõe kaldal. Küll on seal tore! Pioneerid suplevad jões, püüavad kalu ja

sõidavad paadiga. Lähedasel aasal õitsevad lilled, metsas kasvavad marjad.

„Korjame taimi ja marju apteegi jaoks,“ ütles pioneerijuht.

Pioneerid korjasid palju ravimtaimi.

Laagris pioneerid puhkavad. Nad mängivad, jooksevad ja laulavad.

Küll on lõbus!

1. Kus veedavad lapsed suvepuhkuse?
2. Miks laagrielu on huvitav?

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 255.

Moodusta antud sõnadest mitmus.

Üks.	Mitu.
tubli pioneer	tublid pioneerid
punane lipp	.....
uus maja	.....
hoolas tööline	.....
vapper sõdur	vaprad .....
väike tüdruk	.....
huvitav raamat	.....
tark koer	targad .....

Kolhoosilaste suvi.

P. Rummo

Lõppenud on kooliaeg,
algas suvepuhkus.

Matkad, mängud, laul ja töö
nüüd me salga uhkus.

Hästi meie peenramaad
puhastatud rohust.
Iga pisike pioneer
täidab oma kohust.

Killa-kõlla kõlinal
koju läheb kari;
kraavipervel valmimas
punav maasikmari.

Mängime ja teeme tööd,
suvepäevad pikad.
Meie maal on lapsepõlv
kaunis, rõõmurikas.

Matk — teekond, reis; kraaviperv — kraavikallas.

KEELEÕPETUS.

HARJUTUS 256.

Jutusta laulukese järgi lühidalt.

Kavatsusi suveks.

Meid ootab pikk suvi. ....

HARJUTUS 257.

Täienda lauseid sobivate sõnadega.

Laused.

Maasikas on .....

Kullerkupp on .....

Kuusk on .....

Kask on .....

Jõhvikas on .....

Õun on .....

Koosta tabelis toodud silpidest lause.

1)

Mai	de -	ke -
va -	on	kuu

2)

Juu -	ve -	on
su -	ni -	kuu

Neli soovi.

K. Ušinski

Oli talv. Mitja kelgutas liumäel, nii et küll sai. Ta jooksis siis punapõksena ja lõbusana koju ning lausus isale:

„Küll on ikka talv lõbus! Ma tahaksin, et oleks alati talv!“

„Kirjuta oma soov minu taskuraamatusse,“ ütles isa.

Mitja kirjutaski.

Tuli kevad. Mitja jooksis aasal kirjute liblikate kannul niipalju, kui süda soovis, noppis lilli, jooksis siis isa juurde ja hüüdis:

„Küll on kevad kaunis! Mina sooviksin, et oleks alati kevad!“

Isa võttis jälle märkmiku ja käskis, et Mitja kirjutaks sinna oma soovi.

Algas suvi. Mitja läks koos isaga heinale. Kogu pika päeva lõbutses poiss. Ta püüdis kalu, korjas marju, laskis lõhnavas heinas kukerpalli.

Õhtul lausus Mitja isale:

„Ma sooviksin, et suvel ei olekski lõppu!“

Ka see Mitja soov kirjutati samasse raamatusse.

Jõudis kätte sügis. Aias korjati punapõskseid õunu ja kollaseid pirne.

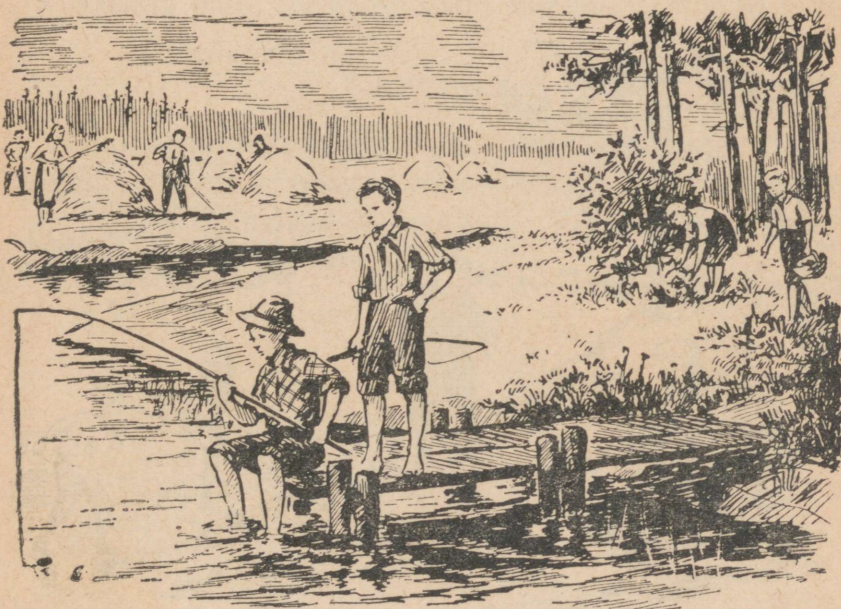
Mitja oli vaimustuses. Ta kõneles isale:

„Sügis on aastaaegadest kõige parem!“

Siis võttis isa välja oma märkmiku ja näitas seda poisile. Nüüd nägi Mitja, et ta oli ütelnud sedasama nii kevade, talve kui ka suve kohta.

1. Mis meeldib sinule sügisel? talvel? kevadel? suvel?
2. Missugune aastaaeg meeldib sulle kõige rohkem?

Neli aastaega.

HARJUTUS 259.

Jutusta piltide järgi.

Neli aastaega.

1. Kevad.

Saabub kevad . . . . .

2. Suvi.

Jõuab kätte suvi . . . . .

3. Sügis.

Valmivad õunad . . . . .

4. Talv.

Ülo käib koolis. Vabal ajal uisutab ta . . . . .

HARJUTUS 260.

Kirjuta pala nii, nagu oleks tegevus toimunud varem.

Suvel metsas.

Linnud laulavad. Mardikad põrisevad. Sääsed sumisevad. Oravad hüppavad oksalt oksale. Lapsed korjavad marju. Kütid otsivad rebase pesa. Koerad aga jooksevad ja klähvivad.

N ä i d i s: Linnud laulsid.

Nõukogude Liidu hümn.

On vabade riikide murdmatu Liidu
loond jäädavaks ajaks suur Venemaa hõim.
Sest elagu rahvastest võidule viidud
Nõukogude Liit, tema ühtsus ja võim!

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste sõpruse, vendluse maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

Meil tormidest helendas vabaduspäike,
suur Lenin meil valgustas võitluste teid.
Truuks rahvale Stalin meid kasvatas kõiki,
tööks, kangelastegudeks innustas meid.

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste õnne ja õitsengu maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

Kõik nurjatud kallaletungijad väärab
me lahinguis kasvanud võimas armee.
Me võitluste hoog sugupõlvedeks määrab
aus, kuulsuses hiilgama Isamaa tee.

Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu,
rahvaste jäädava kuulsuse maa!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!

TÄHESTIK.

Kõik tähed kindlas järjekorras moodustavad tähestiku.

Eesti tähestik on järgmine:

A a, B b, D d, E e, G g, H h, I i, J j, K k, L l, M m, N n,
O o, P p, R r, S s, T t, U u, V v, Õ õ, Ä ä, Ö ö, Ü ü.

SÕNASTIK.

tüdruk õpilane	1.	külvimasinad traktorid	
talvel kolhoosis brigaad kolhoosnikud karjatalitajad	2.	maal töölised kolhoosid riik kommunistlik	5.
uisutamas ilm dressi uisud liuväljale uisutada	3.	ilus kuldne soe väike kirevad	6.
adrad äkked vedrud rullid	4.	kask kuuse mänd haab maasikad	7.

SISUKORD.

Kool.

Meil on tarvis õppida — <i>N. Zabila</i>	3
Õppida, õppida, õppida — <i>A. Uljanova</i>	5
Igal asjal oma koht — <i>K. Ušinski</i>	10
Kolm klassikaaslast	12
Tund koolis — <i>J. Kaidla</i>	13
Paha sulg	15
Kõnelev paberitükk — <i>K. Ušinski</i>	17
Aus laps	18
Lihtsalt vana inimene — <i>K. Ušinski</i>	19
Mesilane ja kärbes — Muinasjutt	21

Perekond.

Lapse tänu — Rahvalaul	24
Kõigist parem — <i>L. Tolstoi</i>	25
Mõru kook — <i>E. Raud</i>	27
Kes läheb?	29
Minu poeg	30
Oleg Koševoi vanaema	34
Mis isa ütles Mikule? — <i>K. Ušinski</i>	36
Ploomikivike — <i>L. Tolstoi</i>	38
Tuletikud	41
Õunte jagamine — <i>E. Raud</i>	43
Malle maitse	45
Näärikuusk Sokolnikis — <i>A. Uljanov</i>	46
Opi ootama! — <i>K. Ušinski</i>	49
Kaks sikk	52
Kuldlind ja papagoi — <i>E. Raud</i>	55
Kotkas ja kass — <i>K. Ušinski</i>	57

Talv.

Lapsed, tupp! — <i>E. Vöhrmann</i>	60
Sajab lund — <i>L. Voronkova</i>	61

Talverõõm	64
Aastas on kaksteist kuud	65
Kalender	66
Metsatööl — <i>H. Ant</i>	69
Uisutamas	75
Kui jää on veel nõrk	77
Äpardunud koerasõit	78
Vaata aknale!	82
Metsas sirgus kuuseke — <i>R. Kudaševa</i>	84
Taat ja rebane — Muinasjutt	85
Hunt kalu püüdmäs — Muinasjutt	88

Nõukogude Armees.

Jossif Vissarionovitš Stalin	93
Paraad — <i>E. Turkneva</i>	94
Nõukogude Armees päev	96
Noor kangelane	97
Neljalagsed sanitarid — <i>E. Voronina</i>	99

Kodu- ja metsloomad.

Väike Kotkake — <i>L. Voronkova</i>	104
Punik	108
Lahendamatu küsimus	111

Rahvusvaheline naistepäev.

Emas — <i>A. Rammo</i>	113
Minu emas on lendur	114
Tublid pioneerid	116
Malle emas — <i>V. Sakonskaja</i>	119

Tervishoid.

Mis on hea ja mis on halb — <i>V. Majakovski</i>	122
Ei kõlba olla kasimatu	125

Kodu- ja metsloomad.

Siil	130
Jänes ja konna — Muinasjutt	132
Orav ja tuul — <i>A. Jakobson</i>	134
Rebane, kukk ja kass — Muinasjutt	137
Kes on hirmsam? — <i>L. Tolstoi</i>	142
Teder ja rebane — Muinasjutt	143
Jänes ja rohutirts — Muinasjutt	146
Härg ja mesilane — Muinasjutt	148
Kolm karu — <i>L. Tolstoi</i>	150

Kevad.

Talv on möödunud — <i>M. Klokova</i>	155
Kevad aknal	157
Suurvesi — <i>V. Bianki</i>	159
Sinililled ärkavad — <i>L. Voronkova</i>	162
Kevad kolhoosis — <i>N. Nezlobin</i>	167
Kuldnohk	169
Miks linnuke ei laulnud	171
Tibukesed	173
Kirjak ja hakk	175
Kuidas jänes kasukat vahetab	177
Kevadel — <i>K. A. Hermann</i>	178
Mesilased uurimiskäigul — <i>K. Ušinski</i>	180
Maipõrnikas	186
Traktor künnab	189
Puuke	191
Aednik ja katelsepp — <i>L. Tolstoi</i>	193
Kas homme tuleb ilus ilm?	195

Lenini päevad.

Lenini teel — <i>P. Rummo</i>	199
Volodja Uljanov — <i>A. Uljanova</i>	200
Lenin tahtis, et kõik töötajad elaksid hästi	201
1. mai.	
Mailaul — <i>J. Kaidla</i>	205
Tööraha püha	206
Lõbus on elada — <i>S. Mihhalkov</i>	208
Päikesekiired — <i>K. Ušinski</i>	210
Tuul ja päike — <i>K. Ušinski</i>	212
Missugune päev on täna? — <i>K. Ušinski</i>	215
Lõoke — Rahvalaul	217
Kuldvõumeke — <i>L. Voronkova</i>	219
Kevad — <i>J. Palm</i>	222
Imeaednik	223

Linn.

Rahu tänav	227
Saabumine Moskvasse — <i>B. Žitkov</i>	229
Valgusfoor — <i>B. Žitkov</i>	231
Rong — <i>L. Normet</i>	235
Militsionäär — <i>G. Dobrzinski</i>	236
Omnibussis	238
Tramm — <i>S. Maršak</i>	240
Saapavabrikus	243
Kust tulen ja millest olen tehtud	244
Kõnelus müürissepaga — <i>R. Parve</i>	248

Vastu suvele.

Suvelaul — <i>S. Mihhalkov</i>	250
Pääsukeste tulek	252
Metsapuude kõne	254
Mets — <i>V. Žukovski</i>	255
Kask ja tuul	257
Sõidame pioneerilaagrisse	260
Kolhoosilaste suvi — <i>P. Rummo</i>	261
Neli soovi — <i>K. Ušinski</i>	263
Nõukogude Liidu hümn	268

Х. Вахман, С. Ребане

Учебник эстонского языка и хрестоматия
для I кл.

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантс 10

Toimetaja V. Parbo

Tehniline toimetaja A. Sepp

Korrektorid H. Allik ja V. Antje

Ladumisele antud 9. IX 1955. a. Trükkimisele
antud 6. X 1955. a. Paber 60×92, 3/16. Trüki-
pögnaid 17,25+7 kleebist. Arvutuspögnaid
12,1. Trükiarv 14 000. MB-16192. Tellimise
nr. 3044.

Trükkikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk tn. 40/42.

Hind rbl. 2.65

Rbl. 2.65

ARKH
A-20837

20837

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00213390 0